

- ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
- ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
- ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

- ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
- ΠΑΥΛΟΥ ΜΑΡΙΝΑ

- ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
- ΑΜΑΛΙΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ – JOHNSON,

Ph.D.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ</u>	7
<u>ΠΕΡΙΛΗΨΗ</u>	
<u>ΜΕΛΕΤΗΣ</u>	8
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	
<u>1Α: ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	9
<u>1Β: ΠΡΟΒΛΗΜΑ</u>	
<u>ΜΕΛΕΤΗΣ</u>	10
<u>1Γ: ΣΚΟΠΟΣ</u>	
<u>ΜΕΛΕΤΗΣ</u>	11
<u>1Δ: ΟΡΙΣΜΟΣ</u>	11
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ</u> <u>ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΑΤΩΝ</u>	
<u>2Α: ΝΕΑΡΟΙ ΕΝΗΛΙΚΟΙ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ</u> <u>ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ</u>	13
<u>2α1 ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ</u> <u>ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ</u>	13
<u>2α2 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ</u> <u>ΕΝΗΛΙΚΩΝ</u>	15
<u>2Β: ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ</u>	16
<u>2β1 ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΝΕΑΡΗ</u> <u>ΗΛΙΚΙΑ</u>	16
<u>2β2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΑΥΤΟΝΟΜΩΝ</u> <u>ΑΤΟΜΩΝ</u>	16
<u>2Γ: ΑΥΤΟΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ</u> <u>ΩΡΙΜΟΤΗΤΑ</u>	18
<u>2γ1 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΩΡΙΜΟΤΗΤΑ</u>	18
<u>2γ2 ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΗΛΕΡ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΘΥΠΑΡΚΤΗ</u> <u>ΑΤΟΜΙΚΟΤΗΤΑ</u>	18

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

2γ3	ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ MAHLER ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ JOSSELSON.....	19
2γ4	ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ MAHLER ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΟΞΙΑΔΗ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ.....	20
2γ5	ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ BLOS ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ.....	21
2γ6	ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ MAHLER ΑΠΟ ΤΗΝ SUSAN SHAYS GILFILLAN ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΜΕ ΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΟ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ.....	22
<u>2Δ:ΑΥΤΟΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ.....</u>		23
2δ1	ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ.....	23
2δ2	Η ΚΛΙΜΑΚΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	23
2δ3	Η ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.....	24
2δ4	Η ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΣΤΗ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.....	25
<u>2Ε: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ.....</u>		26
2ε1	ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΘΗΛΑΣΜΟΣ.....	26
2ε2	ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΓΟΝΕΙΣ.....	27
2ε3	ΓΟΝΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ.....	28

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

2ε4	ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΗ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ.....	31
2ε5	ΨΥΧΟΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΟΥΣΙΩΝ ΑΠΟ ΝΕΑΡΟΥΣ ΕΝΗΛΙΚΕΣ ΩΣ ΑΠΟΡΡΟΙΑ ΕΞΑΡΤΗΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΕΦΗΒΩΝ.....	ΚΑΙ 32
2ε6	ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ.....	ΚΑΙ 33
2ε7	ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗ.....	ΚΑΙ ΑΥΤΟ- 33
2ζ:	<u>ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΓΕΝΟΥΣ ΒΑΣΙΣΜΕΝΕΣ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΥ</u>	34
2ζ1	ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ SURREY.....	34
2ζ2	ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΓΕΝΟΥΣ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΥ.....	35
2ζ3	ΝΕΑΡΟΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΥ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΥ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΔΥΟ ΓΟΝΕΙΣ.....	36
2η:	<u>Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΥ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΥ</u>	38
2θ:	<u>ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ, ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕ ΜΟΝΟΓΟΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ</u>	41
2θ1	ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.....	41
2θ2	ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ ΣΕ ΜΟΝΟΓΟΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ.....	42

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

203	ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΓΑΜΟΥ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.....	42
------------	---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

3Α: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ

<u>ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ</u>	45
3α1 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	45
3α2 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	45
3α3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ.....	45
3α4 ΥΠΟΘΕΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	46
3α5 ΧΡΗΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ.....	47
3α6 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	50
3α7 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

4Α: ΤΟ

<u>ΔΕΙΓΜΑ</u>	51
----------------------------	----

4Β: ΕΛΕΓΧΟΣ

<u>ΥΠΟΘΕΣΗΣ</u>	53
------------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

5Α: ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

<u>ΥΛΙΚΟ</u>	56
<u>5Β: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</u>	59
<u>5Γ:ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ</u>	60

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

**5Δ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ.....61**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ.....65

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

ΒΙΒΛΙΑ.....91

ΑΡΘΡΑ.....92

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Για την πραγματοποίηση της εργασίας αυτής, που μου πρόσφερε πολλές εμπειρίες και γνώσεις, πολλοί ήταν αυτοί που με βοήθησαν και γι' αυτό τους ευχαριστώ θερμά.

Θα ήθελα ιδιαίτερα να ευχαριστήσω τους παρακάτω:

- Την καθηγήτριά μου Κυρία Αμαλία Ιωαννίδου- Johnson η οποία με καθοδηγούσε και με εμπύχωνε στην πορεία της πραγματοποίησης αυτής της εργασίας.
- Τις σπουδάστριες της σχολής Σ.Ε.Υ.Π. του Τ.Ε.Ι. Πάτρας και τους γονείς τους που συμμετείχαν στην έρευνα και που χωρίς τη δική τους συμβολή, η έρευνα δε θα ήταν εφικτή.
- Τους φίλους μου Προδρόμου Νίκη και Σαματά Παναγιώτη που ήταν οι συντελεστές της δακτυλογράφησης της έρευνας και της στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων αντίστοιχα.
- Το οικογενειακό και φιλικό μου περιβάλλον για τη συνεχή τους συμπαράσταση, ενθάρρυνση και εμπιστοσύνη.

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η εργασία αυτή είναι μια ερευνητική μελέτη που έχει σαν σκοπό να εξετάσει την πορεία του ατόμου προς την αυτονομία και την αυτοδιαφοροποίηση καθώς και τη διαδικασία του ψυχολογικού αποχωρισμού.

Η βιβλιογραφική έρευνα περιλαμβάνει συγγράμματα Ελλήνων και ξένων μελετητών που ασχολήθηκαν με το θέμα αυτό.

Η ερευνητική μελέτη βασίζεται στην πιλοτική έρευνα που έγινε ανάμεσα σε 25 φοιτήτριες της Σχολής Σ.Ε.Υ.Π. του Τ.Ε.Ι. Πάτρας και τους γονείς τους. Η έρευνα αυτή έχει σαν κύριο εργαλείο την κλίμακα ψυχολογικής ωριμότητας, (Α. Τζόνσον, 1990), και κύριος σκοπός της είναι ο έλεγχος της υπόθεσης ότι η μορφή αποχωρισμού του γονέα από τους δικούς του γονείς επηρεάζει τη μορφή αποχωρισμού από το παιδί του.

Ειδικότερα τα επιμέρους κεφάλαια της εργασίας αυτής περιλαμβάνουν τα εξής:

1. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο πρόβλημα και στους σκοπούς αυτής της μελέτης. Επίσης παραθέτονται οι ορισμοί των όρων.
2. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται ανασκόπηση ελληνικών και ξένων συγγραμμάτων με στόχο την συγκέντρωση εννοιών και θεωριών για τη πορεία του ατόμου προς την αυτονομία, αυτοδιαφοροποίηση και τη διαδικασία του ψυχολογικού αποχωρισμού.
3. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην μεθοδολογία και σχεδιασμό της ερευνητικής μελέτης. Στο τέταρτο κεφάλαιο καταθέτονται τα αποτελέσματα της πιλοτικής έρευνας και στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις βάση αυτών των αποτελεσμάτων.

ΠΑΤΡΑ, 2000

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1Α: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αυτονομία είναι η μάχη των ατόμων κατά τον Steinberg, (1996), να εγκαθιστήσουν τους εαυτούς τους ως ανεξάρτητα αυτοκυβερνούμενα άτομα στα δικά τους μάτια αλλά και στα μάτια των άλλων. Αυτή η πορεία είναι μακρόχρονη και δύσκολη όχι μόνο για τους νέους αλλά και για τους γύρω τους.

Το άτομο πορεύεται το δικό του δρόμο προς τη ζωή και ακολουθεί τις δικές του επιλογές. Ακολουθώντας αυτό το δρόμο το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με την πραγματικότητα που δεν είναι παρά ο ψυχολογικός αποχωρισμός από το αρχικό σημαντικό περιβάλλον του και η αυτοδιαφοροποίησή του. Ένας άνθρωπος είναι αυτοδιαφοροποιημένος κατά το Bowen, (1978), όταν μέσα του αναπτύσσεται μια μοναδική αίσθηση του εαυτού του ή της ατομικότητάς του αντιστρόφως ανάλογη προς την κατάσταση διάχυσης, ενώ ταυτόχρονα παραμένει σε συναισθηματική επαφή με το περιβάλλον του (Α. Τζόνσον, 1998).

Ποια είναι όμως τα συναισθήματα και οι αντιδράσεις του ατόμου και της οικογένειας του στη διαδικασία του ψυχολογικού αποχωρισμού; Ο τρόπος που αποχωρίζεται ο νεαρός ενήλικας από τους γονείς του έχει σχέση με τον τρόπο που οι γονείς του αποχωρίζονται από τους δικούς τους γονείς;

Σ' αυτά τα ερωτήματα θα προσπαθήσει να απαντήσει η μελέτη αυτή βασισμένη στη θεωρία της ψυχολογικής ωριμότητας της Α. Τζόνσον, (1998). Σύμφωνα με αυτό τον ορισμό η ψυχολογική ωριμότητα είναι μία δια βίου εξελικτική διαδικασία μέσα από την οποία οι άνθρωποι αποχωρίζονται συναισθηματικά από την οικογένεια τους διατηρώντας ταυτόχρονα μια στενή συναισθηματική επαφή μαζί της και έτσι επιτυγχάνεται μια κατάσταση σχετικής διαφοροποίησης, αυτονομίας ή αυθύπαρκτης ατομικότητας (Α. Τζόνσον 1998, σελ 17).

1B: ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Κύριο ερέθισμα για την επιλογή του θέματος αυτού ήταν ο ορισμός της Satir, (1989, σελ. 355), για τη διαδικασία του ψυχολογικού αποχωρισμού. Ο ορισμός αυτός αναφέρει ότι: η διαδικασία του αποχωρισμού αποτελεί μέρος της ανάπτυξης και της ωρίμανσης του παιδιού. Η ύπαρξή μας είναι φτιαγμένη από μια διαδοχή αποχωρισμών που ο κάθε ένας σημειώνει την έξοδο μας από ένα στάδιο για να μας οδηγήσει σ' ένα καινούριο. Αυτό δημιουργεί μέσα μας μια σύγκρουση «ο φόβος μας να αποχωριστούμε, ο φόβος του καινούριου και ταυτόχρονα η επιθυμία να αναπτυχθούμε, να ωριμάσουμε, να εμπλακούμε σε μια καινούρια εμπειρία.»

Ο προβληματισμός γύρω από αυτό τον ορισμό με οδήγησε στη μελέτη αυτού του θέματος εκτενέστερα για να απαντηθούν κύρια ερωτήματα γύρω από αυτό.

Ιδιαίτερα βοηθητικό εργαλείο για τη μελέτη αυτού του θέματος είναι η θεωρία της ψυχολογικής ωριμότητας όπως ορίστηκε παραπάνω. Για τη μέτρηση της ψυχολογικής ωριμότητας η Α. Τζόνσον, (1990, 1998), δημιούργησε μια κλίμακα που την ονόμασε κλίμακα ψυχολογικής ωριμότητας και βασίζεται στις έννοιες της «διαφοροποίησης του εαυτού» ή της αυτό-διαφοροποίησης, (Bowen, 1978), του «αποχωρισμού ή αυθύπαρκτης ατομικότητας», (Mahler et al, 1975), και της ικανότητας για σχέση, (Stern, 1985). Η κλίμακα αυτή απαρτίζεται από 7 υποκλίμακες και η κάθε υποκλίμακα αντιπροσωπεύει θέματα-ενότητες που θεωρούνται κύριες για τη μελέτη της ψυχολογικής ωριμότητας του ατόμου. Αυτές είναι οι υποκλίμακες: μητέρα, πατέρα, φίλου, συντρόφου, οικογένειας, εαυτού και απωλειών-αποχωρισμών, (Α. Τζόνσον, 1990, 1998).

Η κλίμακα αυτή χρησιμοποιήθηκε από την Τζόνσον, (1995), στην έρευνα της στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής για να εξετασθεί η σχέση του ψυχολογικού αποχωρισμού με την προκατάληψη. Δηλαδή αφού δημιούργησε την κλίμακα ψυχολογικής ωριμότητας εξέτασε τη σχέση μεταξύ αυτής και της εκάστοτε προκατάληψης ενός ατόμου Johnson, 1990). Η έρευνα της Johnson (1990) έδειξε ότι η κλίμακα είναι έγκυρη και ότι ισχύει στο δείγμα των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής.

Στην παρούσα πιλοτική έρευνα της μελέτης, χρησιμοποιείται η κλίμακα σε ελληνικό δείγμα και εξετάζει αν ισχύει αυτή σε ελληνικά δεδομένα. Στη συνέχεια εξετάζει τη σχέση μεταξύ του επιπέδου ψυχολογικής ωριμότητας των γονέων και των νεαρών ενηλίκων. Εξετάζει δηλαδή αν υπάρχει σχέση μεταξύ της μορφής αποχωρισμού του ατόμου με τους γονείς του και των γονιών του με τους δικούς τους γονείς. Η πιλοτική αυτή έρευνα διεξήχθη ανάμεσα σε 25 σπουδαστές της σχολής Σ.Ε.Υ.Π. του Τ.Ε.Ι. Πατρών, ηλικίας 18-28 ετών και των γονέων τους.

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

1Γ: ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η μελέτη αυτή έχει ως σκοπό να διερευνήσει βιβλιογραφικά και ερευνητικά την πορεία του ατόμου προς την αυτονομία, αυτό-διαφοροποίηση και την εξελικτική διαδικασία του αποχωρισμού γονέων και νεαρών ενηλίκων.

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση βασίζεται σε επιστημονικά συγγράμματα και θεωρίες επιστημόνων που ασχολήθηκαν με αυτό το θέμα. Η ερευνητική εργασία έγινε ανάμεσα σε σπουδαστές της σχολής Σ.Ε.Υ.Π. του Τ.Ε.Ι. Πάτρας ηλικίας 18 – 28 ετών και τους γονείς τους. Έχει σαν κύριο σκοπό της να ελέγξει την υπόθεση ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της μορφής αποχωρισμού του ατόμου από τους γονείς του και των γονιών του από τους δικούς τους γονείς.

Ειδικότερα οι στόχοι της ερευνάς είναι:

- α.** Να γίνει συσχέτιση ψυχολογικής ωριμότητας γονέων και παιδιών.
- β.** Να εξετασθεί αν το άτομο στη διαδικασία του αποχωρισμού καταφέρνει να αυτό-διαφοροποιείται αλλά συγχρόνως να διατηρεί τη σύνδεση με το οικογενειακό του περιβάλλον.

1Δ: ΟΡΙΣΜΟΙ

Ακολουθούν ορισμοί οι οποίοι θεωρήθηκαν βασικοί για την κατανόηση εννοιών που σχετίζονται με την αυτονομία-αυτοδιαφοροποίηση και τον ψυχολογικό αποχωρισμό γονέων και νεαρών ενηλίκων.

ΑΤΟΜΟ: Μια ευρύτατα χρησιμοποιημένη ονομασία του ανθρώπου. Η έννοια του ανθρώπου περιέχει το γεγονός ότι κάθε άτομο είναι ξεχωριστό από κάθε άλλο άτομο (Λεξικό της Ψυχολογίας, Νίκος Παπαδόπουλος, 1994, σελ. 93-94).

ΑΠΟΕΞΙΔΑΝΙΚΕΥΣΗ: Οι έφηβοι παύουν πια να βλέπουν τους γονείς τους σαν εξιδανικευμένους και τους αντιμετωπίζουν όπως είναι στην πραγματικότητα. Αυτό είναι δύσκολο και για τους δύο αλλά και αναγκαίο αν οι έφηβοι πρόκειται να αποκτήσουν δική τους ταυτότητα. (Blos, 1978).

ΑΥΘΥΠΑΡΚΤΗ ΑΤΟΜΙΚΟΤΗΤΑ (Separation-Individuation): Η Α. Johnson (1998) χρησιμοποιώντας τη θεωρία της Mahler (1978) αναφέρει ότι η αυθύπαρκτη ατομικότητα είναι η διαδικασία μέσα από την οποία σταδιακά το βρέφος από το σημείο της απόλυτης εξάρτησης από τη μάνα προχωρεί προς την παγίωση της ατομικότητας και την απαρχή της σταθερότητας του συναισθηματικού αντικειμένου (Α. Johnson, 1998, σελ. 36).

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ: Η μάχη των εφήβων να εγκαταστήσουν τους εαυτούς τους ως ανεξάρτητα και αυτό-κυβερνούμενα άτομα στα δικά τους μάτια αλλά και στα μάτια των άλλων (Laurence Steinberg, 1996).

ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ (Self-differentiation): Η έννοια αυτή του Bowen (1978) αναφέρεται σε μία δια βίου πορεία του ατόμου σε σχέση με την οικογένειά του και το άμεσο του περιβάλλον. Σύμφωνα με τον Bowen (1978) ένας άνθρωπος είναι διαφοροποιημένος, όταν μέσα του αναπτύσσεται μια μοναδική αίσθηση του εαυτού του ή της ατομικότητάς του, αντιστρόφως ανάλογη προς την κατάσταση διάχυσης ενώ ταυτόχρονα ο άνθρωπος παραμένει σε συναισθηματική επαφή με το περιβάλλον του (Α. Τζόνσον, 1998, σελ 34).

ΔΙΑΧΥΣΗ (Fusion): Ορίζεται από τον Bowen ως κατάσταση εξαρτημένης συμπεριφοράς στην οποία τα όρια του εαυτού είναι εύθραυστα, ακόμα και απροσδιόριστα (Α. Τζόνσον, 1998, σελ 34).

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ: Ο όρος με την στενή έννοια σημαίνει την στενή σχέση με την μείωση ή προσβολή ενός ατόμου (Λεξικό της ψυχολογίας, Νίκος Παπαδόπουλος, σελ. 342).

ΕΦΗΒΕΙΑ: Περίοδος της ζωής που βρίσκεται μεταξύ της παιδικής ηλικίας και της ενηλικίωσης. Ονομάζεται από ορισμένους άχαρη περίοδος και εκδηλώνεται με σωματικές και ψυχικές αλλαγές. Αρχίζει γύρω στα 12-13 χρόνια της ηλικίας και τελειώνει γύρω στα 18-20. Τα όρια αυτά δεν είναι απόλυτα ακριβή γιατί η εμφάνιση και η διάρκεια της εφηβείας μεταβάλλονται σύμφωνα με το φύλο, τις κλιματολογικές συνθήκες και το κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον. Βιολογικά αρχίζει με την εκσπερμάτωση στο αγόρι και την εμμηνορροία στο κορίτσι. Ψυχολογικά τελειώνει με την ανάληψη υπευθυνότητας και κοινωνικών ρόλων αντίστοιχα προς τους ενήλικους (Λεξικό της Ψυχολογίας, Νίκος Παπαδόπουλος, 1994, σελ. 215).

ΝΤΡΟΠΗ (Shame): Σύμπλεγμα ή συναισθηματική κατάσταση που συνεπάγεται ένα αρνητικό αυτό-συναίσθημα ή ένα δυσάρεστο συναίσθημα κατωτερότητας ή ατέλειας. (Λεξικό της Ψυχολογίας, Νίκος Παπαδόπουλος, σελ. 394).

ΦΟΒΟΣ: Ένα έντονο συναίσθημα απέναντι σε ένα πιθανό κίνδυνο. Προκαλεί βιοχημικές αλλαγές και ενεργοποίηση του αυτόνομου νευρικού συστήματος. Δημιουργείται στο υποκείμενο η θέληση να φύγει ή να μείνει και να παλέψει (αντίδραση πάλης ή φυγής). Ο φόβος διαχωρίζεται από τις φοβίες και το άγχος γιατί είναι μια προσωρινή αντίδραση σ' ένα συγκεκριμένο κίνδυνο (Λεξικό της Ψυχολογίας, Νίκος Παπαδόπουλος, σελ.502).

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ: Μία δια βίου εξελικτική διαδικασία (Α. Τζόνσον, 2000, Προσωπική επικοινωνία).

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΩΡΙΜΟΤΗΤΑ: Ορίζεται από την Α. Τζόνσον ως μια δια βίου εξελικτική διαδικασία, μέσα από την οποία οι άνθρωποι αποχωρίζονται συναισθηματικά από την οικογένεια τους διατηρώντας ταυτόχρονα μια στενή συναισθηματική επαφή μαζί της. Έτσι επιτυγχάνεται μια κατάσταση σχετικής διαφοροποίησης αυτονομίας ή αυθύπαρκτης ατομικότητας (Α. Τζόνσον, 1998, σελ 17).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

2Α: ΝΕΑΡΟΙ ΕΝΗΛΙΚΟΙ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

2α1 ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

Σύμφωνα με τη θεωρία της ανάπτυξης, ο κύκλος της ζωής χωρίζεται σε τέσσερις περιόδους: την προγεννητική, την παιδική, την εφηβική και την ενηλικίωση. Η κάθε περίοδος περιέχει συγκεκριμένα αναπτυξιακά έργα (Shell & Hall, 1983). Συμφωνά με τον Havighurst, (1972), κάθε ομάδα πρέπει να ολοκληρώνεται σε σειρά και κάθε έργο εξαρτάται από την επιτυχή ολοκλήρωση των προηγούμενων έργων. Ο Havighurst αναφέρει οκτώ έργα για την εφηβική περίοδο:

1. Να καταφέρνει νέες και πιο ώριμες σχέσεις με άτομα της ηλικίας του και των δύο φύλων.
2. Να κατορθώνει ένα αρσενικό ή θηλυκό κοινωνικό ρόλο.
3. Να αποδεκτεί και να χρησιμοποιεί το σώμα του αποτελεσματικά.
4. Να κατορθώσει συναισθηματική ανεξαρτησία από τους γονείς και τους άλλους ενήλικους.
5. Να ετοιμαστεί για γάμο και οικογενειακή ζωή.
6. Να προετοιμαστεί για οικονομική καριέρα.
7. Να αναζητήσει αξίες και ηθικό σύστημα σαν οδηγό συμπεριφοράς.
8. Να ποθήσει και να κατορθώσει κοινωνική υπεύθυνη συμπεριφορά.

Η επιτυχής ολοκλήρωση των έργων της εφηβείας εξαρτάται από την ολοκλήρωση των έργων της παιδικής ηλικίας και θέτει το επίπεδο της ολοκλήρωσης των έργων της εφηβείας. Συμφωνά με τον Blos (1979) αυτά τα έργα επιτυγχάνουν μέσω επιτυχή αποχωρισμού – εξατομίκευσης.

Ο ψυχολόγος Erik Erikson πιστεύει ότι τα άτομα που προς το τέλος της εφηβείας έχουν κατακτήσει μια σαφή έννοια της ταυτότητας έχουν τα συναισθήματα του ανήκειν στην ομάδα, «Ξέρουν που πηγαίνουν», το παρελθόν τους αποκτά νόημα μέσα από το μέλλον τους κι αντίστροφα. Μια από τις αιτίες της όχι και τόσο προβληματικής εξέλιξης της εφηβείας - κι αυτό είναι πολύ ενθαρρυντικό – είναι ότι αυτή η εξέλιξη παρουσιάζει μια συνέχεια αναπτυξιακών σταδίων που το ένα στηρίζει και ισχυροποιεί το άλλο.

Η φυσιολογική εφηβική ανάπτυξη περιλαμβάνει να μαθαίνει κανείς να είναι ψυχολογικά ανεξάρτητος από τους γονείς του, να αναπτύσσει σχέσεις έξω από το σπίτι και την οικογενειακή δομή και να ψάχνει την ταυτότητά του. Αυτά τα επιτεύγματα δεν μπορούν να γίνουν κατορθωτά αν ο έφηβος συνεχίσει την παιδική σύνδεση με τους γονείς (Kimmel & Weiner, 1985). Η μετάβαση στην ώριμη αξιοπιστία είναι μια διαδικασία εξατομίκευσης. Οι έφηβοί αυτονομούνται από τους γονείς τους ενώ την ίδια στιγμή συνεχίζουν να συμμετέχουν ως μέλη της οικογένειας.

Η ωριμότητα και ο αποχωρισμός δεν μπορούν να μετρηθούν απλά από το πόσο μακριά οι έφηβοι φεύγουν από τη σχέση με την οικογένεια της καταγωγής τους. Το να γίνει αυτόνομος κάποιος διατηρώντας την αλληλοεξαρτώμενη σχέση με τους γονείς του δεν είναι αμοιβαία αποκλειστικότητα. Είναι συμπληρωματικές συμπεριφορές και μέρος της φυσιολογικής οικογενειακής ανάπτυξης και ωρίμανσης κατά τη διάρκεια της εφηβείας (Kimmel & Weiner, 1985).

Οι έφηβοι αντιμετωπίζουν τη διαδικασία του αποχωρισμού – εξατομίκευσης με μεγάλη αμφιθυμία. Αυτά είναι ανάμικτα συναισθήματα για την ανεξαρτησία όταν τους δίνονται ευθύνες των ενηλίκων. Οι έφηβοι διευκολύνονται μεταξύ της επιθυμίας

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

για ανεξαρτησία και της ασφάλειας που υπάρχει στη παιδική ηλικία. Δεν είναι ακόμα ακριβώς ενήλικοι μα ούτε και μεγάλα παιδιά (Kimmel & Weiner, 1985).

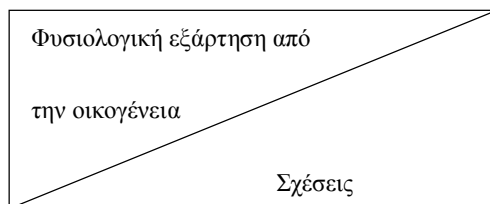
Οι γονείς αντιμετωπίζουν τη διαδικασία του αποχωρισμού με ενδιαφέρον. Καθώς οι έφηβοι τείνουν να γίνουν ενήλικες και να εγκαταστήσουν αξίες και πιστεύω, οι γονείς ψάχνουν ισχύ στις δικές τους δια βίου αξίες και αρχές. Είναι ανυπόμονοι για την επόμενη γενιά να υιοθετήσουν αρκετές στάσεις και είναι ευχαριστημένοι όταν τα παιδιά τους το κάνουν αυτό. Για τους γονείς αυτό δίνει ισχύ στις αξίες και τα πιστεύω καθώς γίνονται σωστές επιλογές και διαίωσιση των αξιών τους (Kimmel & Weiner, 1985).

Το παρακάτω σχήμα παρουσιάζει τον εφηβικό αποχωρισμό και την εξατομίκευση. Στο πάνω μέρος του σχήματος οι έφηβοι φτάνουν στο θεραπευτικό αποχωρισμό και αυτονομία. Αυτοί οι έφηβοι έχουν την αίσθηση του εαυτού και παραμένουν σαν ένα λειτουργικό μέρος της οικογένειας. Στο κάτω μέρος του πλαισίου είναι ένας μη θεραπευτικός δυσλειτουργικός αποχωρισμός και εξατομίκευση. Εδώ βρίσκονται οι έφηβοι που νοιώθουν αποξενωμένοι από την οικογένεια και χαρακτηρίζονται από άσχημες συμπεριφορές όπως άρνηση της οικογένειας, κοινωνικές νόρμες και αυτοκτονίες (Calabrese 1987, Wade 1987). Αυτοί οι έφηβοι αποχωρίζονται όχι μόνο από την οικογένεια τους και την κοινωνία αλλά και από τους εαυτούς τους. Αυτοί δεν συμπληρώνουν την αυτονομία.

ΣΧΗΜΑ:

ΕΦΗΒΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ – ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ

ΜΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ

Αίσθηση των Αξιών
Αίσθηση του Εαυτού
Ανεξάρτητες Οικογενειακές Σχέσεις
Αυτόνομο Άτομο

(Calabrese & Wade, 1987)

Απομόνωση
Δυσλειτουργική Συμπεριφορά
Απόρριψη της οικογένειας και των
κοινωνικών κορμών
Αυτοκτονία

2α2 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Πότε ένας έφηβος αφήνει την εφηβεία για να γίνει νεαρός ενήλικας; Συνήθως οι έρευνες δείχνουν ότι αυτή η μετάβαση γίνεται γύρω στα 20. Μια δραματική αλλαγή στην ψυχολογική ωριμότητα τυπικά γίνεται στα 24-28 του χρόνια. Αυτό μπορεί να ανιχνευθεί με την μέτρηση των σχέσεων των νεαρών ενηλίκων στις σχέσεις με τους γονείς τους. Οι άντρες και οι γυναίκες ωριμάζουν διαφορετικά αλλά αν είναι παντρεμένοι ή όχι αυτό δεν κάνει διαφορά στην ωριμότητα (Diane Wendtas, 1996).

Τα συμπεράσματα αυτά προέκυψαν από μια έρευνα που έγινε σε 78 γυναίκες και 72 άντρες ανάμεσα στην ηλικία των 22 με 32 (Frank Avery & Laman, 1988).

Αυτοί οι 150 απόφοιτοι δυτικών προαστίων ρωτήθηκαν για τις σχέσεις τους με τους γονείς τους, για 10 διαφορετικά θέματα ωριμότητας. 5 από τα θέματα μέτρησαν την αυτονομία συμπεριλαμβανομένων πόσο συνδεδεμένοι ήταν, πως επικοινωνούσαν και πώς ένοιωθαν οι νέοι άνθρωποι για τους γονείς τους. Οι ερευνητές (Sally Wendkas Diane, 1996) μετά περιέγραψαν 6 κύριους τύπους σχέσεων οι οποίοι είναι οι εξής:

1. Οι αυτονομημένοι: Οι νεαροί ενήλικες νοιώθουν σεβασμό για τους γονείς τους, ελεύθερα ψάχνουν την γνώμη και την βοήθεια τους, τους αρέσει να είναι μαζί τους και έχουν λίγες διαφωνίες μαζί τους. Αυτοί νοιώθουν τον αποχωρισμό από τους γονείς τους και είναι ενήμεροι της ηρεμίας στη σχέση λόγω έλλειψης έντασης και βάθους στις σχέσεις.

2. Συνδεδεμένοι: Αυτοί οι νεαροί ενήλικες είναι ανεξάρτητοι, με τις απόψεις για τη ζωή τους να διαφέρει από αυτή των γονιών τους, αλλά νοιώθουν περισσότερη εμπάθεια από ότι νοιώθουν οι αυτονομημένοι νεαροί ενήλικες και συχνά βοηθούν τους γονείς τους να λύνουν τα προβλήματα της υγείας, των σχέσεων και αλλά προβλήματά τους. Η μητέρα μπορεί να φαίνεται απαιτητική και κριτική αλλά ο νεαρός ενήλικας κατανοεί τα όρια, διαφωνεί μαζί τους εν μέρει αλλά παραμένει κοντά με αυτούς.

3. Ψευδο-αυτόνομοι: Οι νεαροί ενήλικες προσποιούνται ότι δεν ενδιαφέρονται για τις διαφωνίες με τους γονείς τους και κρύβονται παρά να αντιμετωπίσουν τους γονείς τους ανοιχτά. Οι πατέρες συχνά φαίνονται σαν αδιάφοροι και οι μητέρες σαν ενοχλητικές και οι δύο όμως μοιάζουν να μην αποδέχονται το παιδί τους όπως είναι.

4. Εξαρτημένοι: Οι νεαροί ενήλικες που δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν σε θέματα καθημερινής ζωής χωρίς τη βοήθεια των γονιών τους νοιώθουν παγιδευμένοι με αυτή τη κατάσταση αλλά είναι ανήμποροι και βλέπουν τους γονείς τους ως υπερπροστατευτικούς και κριτικούς ή συναισθηματικά αποσπασμένους και απασχολημένους με τους εαυτούς τους. Οι νεαροί ενήλικες ή πηγαίνουν σύμφωνα με τις επιθυμίες των γονιών τους ή μπαίνουν σε παιδικούς τσακωμούς. Αυτός ο τύπος νεαρού ενήλικα είναι ισοδύναμος με την ανασφαλή ή αναπόφευκτη σύνδεση.

5. Αναγνωρισμένοι: Σ' αυτή την ασυνήθιστη ανοικτή και στενή σχέση οι νεαροί ενήλικες δέχονται τις αξίες και την σκοπιά με την οποία βλέπουν τη ζωή οι γονείς τους και νοιώθουν ασφαλείς στη διαθεσιμότητα των γονιών τους. Υπάρχουν μερικές εντάσεις αλλά οι γονείς θεωρούνται ως μη κριτικοί και υποστηρικτικοί.

6. Διαφωνούντες: Αυτό το προφίλ εμφανίζεται μόνο με τους πατέρες. Οι νεαροί ενήλικες βλέπουν τον πατέρα ως οξύθυμο και ανίκανο για μια στενή σχέση. Νοιώθουν σαν να τους επιτίθεται, ντρέπονται για τις ανεπάρκειες του πατέρα τους και δεν θέλουν να είναι στενά συνδεδεμένοι μαζί του (Human Developmental Diane Wendkas, 1996, σελ. 402 - 404).

Το προφίλ των νεαρών ενηλίκων γυναικών με τους γονείς τους και αυτό της ψυχολογικής τους ωριμότητας διαφέρει από αυτό των νεαρών ενηλίκων αντρών. Οι

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

γυναίκες μέσω αυτής της έρευνας φαίνεται να είναι πιο «συνδεδεμένες» με τις μητέρες τους και πιο αναγνωρίσιμες ή διαφωνούντες με τους πατέρες τους. Οι νεαροί άντρες φαίνεται να είναι πιο αυτονομημένοι και από τους 2 γονείς ή ψευδό-αυτονομημένοι από τους πατέρες τους. Οι γυναίκες φάνηκε να είναι πιο «εξαρτημένες» από τις μητέρες τους. Και για τα δύο φύλα, η ηλικία ήταν σημαντική. Οι μισοί από αυτούς που ήταν 28 ετών και άνω ένοιωθαν ότι μπορούν να αντεπεξέλθουν σε πολλά θέματα της ζωής χωρίς να ζητούν τη βοήθεια των γονιών τους και μόνο 1 στους 5 είχε αμφιβολίες ότι δεν θα τα καταφέρει. Για αυτούς που ήταν κάτω από τα 24 αυτές οι αναλογίες αντιστράφηκαν: μόνο 1 στους 5 νοιώθει ότι θα μπορούσε να αντεπεξέλθει περισσότερο με θέματα ανεξαρτησίας και οι μισοί είχαν σοβαρές αμφιβολίες ότι δεν θα μπορούσαν να τα καταφέρουν από μόνοι τους.

Πρέπει βέβαια να κοιτάζουμε προσεκτικά τις πληθυσμιακές ομάδες που περιλαμβάνει η έρευνα. Αυτό το νέο σχέδιο για να κατορθώσει την ενηλικίωση προφανώς αντανακλά το γεγονός ότι οι νεαροί ενήλικες παραμένουν εξαρτημένοι από τους γονείς τους περισσότερο σήμερα παρά παλαιότερα. Η ενηλικίωση έρχεται πιο σύντομα στους νεαρούς ενήλικες που παραμένουν οικονομικά ανεξάρτητοι στις νεαρές ηλικίες. Η ενηλικίωση έρχεται νωρίτερα για παιδιά που αφήνουν τη φωλιά γρήγορα.

Τα παιδιά που μεγαλώνουν σε υιοθετημένες οικογένειες η μόνο-γονικές οικογένειες ειδικά όταν έχουν πολλά αδέρφια φεύγουν από το σπίτι σε νεαρότερες ηλικίες (Mitchell Wister & Buch, 1989).

2B: ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ

2β1 ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΝΕΑΡΗ ΗΛΙΚΙΑ

Σύμφωνα με τον Laurence (1996), αυτονομία είναι η μάχη των ατόμων να εγκαταστήσουν τους εαυτούς τους ως ανεξάρτητα, αυτό-κυβερνούμενα άτομα στα δικά τους μάτια αλλά και στα μάτια των άλλων. Η πορεία προς την αυτονομία είναι μακριά και δύσκολη όχι μόνο για τους νέους αλλά και για αυτούς που βρίσκονται γύρω τους. Για τους αυτόνομους εφήβους υπάρχουν τρεις πηγές ενδιαφέροντος όσο αφορά την αυτονομία τους. Το να είναι λιγότερο συναισθηματικά εξαρτημένοι από τους γονείς τους, να είναι ικανοί να παίρνουν ανεξάρτητες αποφάσεις και να εγκαθιστούν ένα προσωπικό κωδικό αξιών και ηθικής (Douván & Adelson 1966, Steinberg 1990).

2β2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΑΥΤΟΝΟΜΩΝ ΑΤΟΜΩΝ

Τα ακόλουθα τρία χαρακτηριστικά σύμφωνα με τον Steinberg, (1996), είναι χαρακτηριστικά των αυτόνομων ατόμων.

1. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ:

Σαν πρώτο χαρακτηριστικό οι Laurence Steinberg, (1996), αναφέρουν τη συναισθηματική αυτονομία. Όπως αναφέρει ο Steinberg στο βιβλίο του Adolescence οι σχέσεις μεταξύ παιδιών και των γονιών τους αλλάζουν ταχύτητα κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής. Αλλαγές στην έκφραση της στοργής, της διάθεσης, της δύναμης και της αλληλεπίδρασης συνήθως συμβαίνουν στους γονικούς ή παιδικούς ανταγωνισμούς, ενδιαφέροντα και κοινωνικούς ρόλους. Μέχρι το τέλος της εφηβείας, τα άτομα είναι πολύ λιγότερο συναισθηματικά εξαρτημένοι από τους γονείς τους από ότι όταν ήταν παιδιά.

Πρώτο τα μεγαλύτερα παιδιά δεν τρέχουν στους γονείς τους όταν είναι στεναχωρημένα, αναστατωμένα ή σε ανάγκη βοήθειας. Δεύτερο δεν βλέπουν τους γονείς τους ως παντοδύναμους και παντογνώστες. Τρίτο οι συναισθηματικές ανάγκες των εφήβων καλύπτονται μέσα από τις σχέσεις τους που έχουν έξω από την οικογένεια. Τέλος οι μεγαλύτεροι έφηβοι είναι ικανοί να δουν τους εαυτούς τους σαν ανθρώπους και όχι μόνο σαν γονείς. Πολλοί γονείς για παράδειγμα ανακαλύπτουν πως μπορούν να ομολογήσουν στα παιδιά τους κάτι που όταν ήταν σε μικρότερη ηλικία δεν μπορούσαν να συνειδητοποιήσουν, τους καταλαβαίνουν π.χ. όταν έχουν μια σκληρή μέρα στη δουλειά. Αυτά τα είδη των αλλαγών στις σχέσεις γονέων - εφήβων αντανακλούν στην ανάπτυξη της συναισθηματικής αυτονομίας.

Όπως υποστηρίζει ο Steinberg οι τεταμένες οικογενειακές σχέσεις φαίνεται να συνδέονται με την έλλειψη αυτονομίας κατά τη διάρκεια της εφηβείας. Η συναισθηματική αυτονομία συνεχίζει, αναπτύσσεται καλύτερα από συνθήκες που ενθαρρύνουν την ατομικότητα και το συναισθηματικό δέσιμο.

Σύμφωνα με τους Cooper, Grolerant και Gondon, (1983), η υγιής ανάπτυξη της ταυτότητας αναπτύσσεται περισσότερο σε οικογένεια που οι έφηβοι ενθαρρύνονται και συνδέονται με τις οικογένειες τους αλλά και εκφράζουν και τις δικές τους απόψεις.

2. ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ:

Σαν δεύτερο χαρακτηριστικό ο Laurence, (1996), παραθέτει την αυτονομία της συμπεριφοράς. Τί εννοούν όμως με την αυτονομία της συμπεριφοράς; Όλα τα άτομα ανεξαρτήτως ηλικίας είναι ευαίσθητα στις πιέσεις που δέχονται από τους γύρω τους. Οι γνώσεις και οι συμβουλές από άλλους, ειδικά από ανθρώπους τους οποίους σεβόμαστε τη γνώμη και τη γνώση είναι και πρέπει να είναι σημαντικές επιλογές και στις αποφάσεις. Σίγουρα τότε δε θα θέλουμε να πούμε ότι η συμπεριφορά του αυτόνομου εφήβου είναι εντελώς ελεύθερη από τις επιρροές άλλων. Μάλλον ένα άτομο που συμπεριφέρεται αυτόνομα είναι ικανό να στραφεί στους άλλους για συμβουλή όταν είναι ανάγκη, βασισμένο στη δική του κρίση και στις εισηγήσεις των άλλων έτσι ώστε να μπορεί να φτάσει σε ένα ανεξάρτητο επίπεδο για το πώς να συμπεριφέρεται (Hill & Holmbeck, 1986).

Ο Laurence σημειώνει ότι ένας από τους κυριότερους τρόπους που δείχνει ότι υπάρχει η αυτονομία στους έφηβους είναι η δυνατότητα να λαμβάνει υπευθυνότητα. Ως ώριμοι ενήλικες γίνονται καλύτεροι στο να ψάχνουν και να ζυγίζουν τις συμβουλές των ατόμων έτσι ώστε να χρησιμοποιούν αυτές τις πληροφορίες για να παίρνουν ανεξάρτητες αποφάσεις.

3. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΤΩΝ ΑΞΙΩΝ:

Σαν τρίτο χαρακτηριστικό ενός αυτόνομου ατόμου ο Steinberg αναλύει την έννοια της αυτονομίας των αξιών. Η ανάπτυξη της αυτονομίας των αξιών σύμφωνα με τον Steinberg περιλαμβάνει αλλαγές στις απόψεις των εφήβων σχετικά με θέματα πολιτικής, ιδεολογίας, ηθικής και θρησκείας. Τρία θέματα σχετικά με την αυτονομία της ηθικής είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον.

Πρώτο, οι έφηβοι είναι συγχυσμένοι όσον αφορά τέτοια θέματα. Δεύτερο, τα πιστεύω τους ριζώνουν σε γενικά θέματα που έχουν ιδεολογική βάση. Τρίτο, τα πιστεύω τους βρίσκονται στις δικές τους αξίες και όχι στις αξίες που τους περνούν οι γονείς τους ή άλλες δημοκρατικές αρχές.

Καθώς οι έφηβοι αρχίζουν να δοκιμάζουν τα νερά της ανεξαρτησίας της συμπεριφοράς μπορούν να πειραματιστούν σε μια ποικιλία συγκρούσεων. Προερχόμενα από εκ σύγκριση των συμβουλών των γονιών τους και των φίλων τους και έχοντας να αντιμετωπίσουν πιέσεις για να συμπεριφερθούν με ένα συγκεκριμένο τρόπο. Αυτές οι διαφωνίες μπορούν να παρακινήσουν τους νέους να υπολογίσουν με

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

πιο σοβαρούς και σκεπτόμενους τρόπους για το τι πραγματικά πιστεύουν. Αυτός ο αγώνας, να ξεκαθαριστούν αξίες, προερχόμενος από την εξάσκηση της αυτονομίας της συμπεριφοράς είναι ένα μεγάλο μέρος της διαδικασίας ανάπτυξης της αυτονομίας των αξιών.

2Γ: ΑΥΤΟΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΩΡΙΜΟΤΗΤΑ

2γ1 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΩΡΙΜΟΤΗΤΑ

Η ψυχολογική ωριμότητα ορίζεται από την Τζόνσον, (1998, σελ. 17-18), ως μια δια βίου εξελικτική διαδικασία μέσα από την οποία οι άνθρωποι αποχωρίζονται συναισθηματικά από την οικογένεια διατηρώντας ταυτόχρονα μια στενή συναισθηματική επαφή μαζί της. Έτσι επιτυγχάνεται μια κατάσταση σχετικής διαφοροποίησης, αυτονομίας ή αυθύπαρκτης ατομικότητας.

Οι θεωρητικές έννοιες που χρησιμοποιούνται από την Α. Johnson για να ορίσει την ψυχολογική ωριμότητα είναι η έννοια «της διαφοροποίησης του εαυτού» του Bowen, (1978), η έννοια «του αποχωρισμού και της αυθύπαρκτης ατομικότητας» της Mahler, (1975), και η έννοια «των τομέων ψυχολογικής ανάπτυξης» του Stern , (1985).

Για την έννοια «της διαφοροποίησης του εαυτού» του Bowen και την έννοια «του αποχωρισμού και της αυθύπαρκτης ατομικότητας» της Mahler καθώς και προσαρμογές της θεωρίας αυτής από άλλους θεωρητικούς για την εφηβεία και για την νεαρή ενηλικίωση θα αναφερθούμε στη συνέχεια.

2γ2 ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ MAHLER ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΘΥΠΑΡΚΤΗ ΑΤΟΜΙΚΟΤΗΤΑ

Η αρχική εργασία της Mahler με ψυχωτικά παιδιά την οδήγησε στην υπόθεση ότι η πορεία της διεργασίας προς την αυθύπαρκτη ατομικότητα λειτουργεί παράλληλα με τον ψυχολογικό αποχωρισμό του βρέφους από την μητέρα του ή από το άτομο που το φροντίζει μετά την γέννηση του. Η θεωρία της αναγνωρίζει την ύπαρξη δυαδικότητας και τη σχέση ανάμεσα στη διαδικασία του αποχωρισμού και στην διεργασία για τη δημιουργία ξεχωριστής αυθύπαρκτης ατομικότητας. Στη συνέχεια η Mahler μελέτησε τον αποχωρισμό και την ιδιαιτερότητα της αυθύπαρκτης ατομικότητας σε υγιή βρέφη ηλικίας 4 έως 36 μηνών.

Εντόπισε τέσσερις υποδιαίρεσεις στη διαδικασία του αποχωρισμού και στη διεργασία αυθύπαρκτης ατομικότητας.:

1. Τη διαφοροποίηση
2. Την πρακτική εξάσκηση
3. Την προσέγγιση
4. Την παγίωση της ατομικότητας και την απαρχή της σταθερότητας του συναισθηματικού αντικειμένου.

Η εξέλιξη του κάθε σταδίου ανάπτυξης αναφορικά με το προηγούμενο προσδιορίζει την ευελιξία, ή αντίθετα την ακαμψία του βρέφους στο χειρισμό του περιβάλλοντός του (Α. Τζόνσον, σελ. 36 – 37).

1. Διαφοροποίηση και ανάπτυξη της εικόνας του σώματος.

Το βρέφος μεταξύ 4 και 7 μηνών αναπτύσσει μια συμβιωτική κατάσταση στη φαντασίωση του, ευαίσθητη θέση κατά την οποία ο αποχωρισμός από τη μητέρα

απειλεί την ίδια την ύπαρξη. Αυτή η απειλή περιλαμβάνει και το φόβο της διάσπασης του εαυτού (Α. Τζόνσον, σελ. 37).

2. Πρακτική εξάσκηση.

Αυτό το στάδιο είναι κρίσιμο για την ανάπτυξη της αυτό-εκτίμησης του βρέφους. Τα βρέφη ανάμεσα στους 7 και 18 μήνες περίπου επιδιώκουν και κάνουν προσπάθειες για σωματικό αποχωρισμό καθώς γίνονται όλο και πιο περίεργα και ενημερώνονται για τον έξω κόσμο.

Σε αυτό το στάδιο το βρέφος έχει την ανάγκη να εξερευνήσει τον κόσμο έχοντας παράλληλα την αίσθηση ότι η μητέρα του ενθαρρύνει και στηρίζει αυτά τα αμφιθυμικά βήματα προς το άγνωστο. Η στήριξη και η παρακίνηση της μητέρας καλλιεργεί την αίσθηση ικανότητας του νηπίου και, κατά συνέπεια, της αίσθηση της αυτοεκτίμησης και του αυτοσεβασμού του.

Εάν το βρέφος δεν αισθανθεί την κυριαρχία της άνευ όρων αγάπης και επιδοκίμασίας της μητέρας κατά τη διάρκεια αυτών των αρχικών του προσπαθειών για αποχωρισμό και αυθύπαρκτη ατομικότητα (ξεχωριστή ατομική ύπαρξη), τότε η ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης και του αυτοσεβασμού είναι δυνατόν να ανασταλεί.

3. Φάση της προσέγγισης.

Στην ηλικία ανάμεσα στους 15 και 30 μηνών τα βρέφη αναπτύσσουν τις πρωιμότερες μορφές ευσυναίσθησης και βρίσκονται στην απαρχή της δημιουργίας της ταυτότητας του γένους. Τα βρέφη που αναπτύσσουν μια θετική αρμονική και αμοιβαία ενισχυτική σχέση με το γονικό πρότυπο σε αυτό το στάδιο εσωτερικεύουν μια συνολική και θετική αίσθηση του «εαυτού» τους (Α. Τζόνσον, σελ. 39).

4. Παγίωση της ατομικότητας και οι απαρχές σταθερότητας συναισθηματικού αντικειμένου.

Σε αυτό το στάδιο αρχίζει να εσωτερικεύει τις γονικές απαντήσεις και στάσεις, θέτοντας έτσι τη βάση για την ανάπτυξη ενός ηθικού πλαισίου. Το παιδί ηλικίας άνω των 30 μηνών, το οποίο έχει κατακτήσει τη σταθερότητα του αντικειμένου, είναι σε θέση να διατηρήσει μια νοητική εικόνα της μητέρας του όταν εκείνη απουσιάζει. Αυτή η νοητική εικόνα διευκολύνει τη διαδικασία ανάπτυξης μιας ξεχωριστής εικόνας του εαυτού επιτρέποντας έτσι στο παιδί να αναπτύξει μια αίσθηση αυθύπαρκτης ατομικότητας (Α. Τζόνσον, σελ. 40 - 41).

2γ3 ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ MAHLER ΣΤΗΝ
ΕΦΗΒΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ JOSSELSON

Ο Laurence (1996, σελ. 501-503), παρουσιάζει τη προσαρμογή της θεωρίας της Mahler από την Josselson, (1980), στην εφηβεία.

Η Josselson, (1980), αναφέρει ότι η εξατομίκευση είναι η διαδικασία κατά την οποία ο έφηβος δημιουργεί μια ξεχωριστή προσωπικότητα ή αίσθηση του εαυτού, διαφορετική και ξεχωριστή από τους άλλους. Η Josselson βασισμένη στη θεωρία της Mahler για τη βρεφική ηλικία την προσαρμόζει στην εφηβική ηλικία και διαχωρίζει τη διαδικασία αποχώρησης σε 4 φάσεις:

1. Τη διαφοροποίηση
2. Την πρακτική και το πειραματισμό
3. Την προσέγγιση
4. Την απομόνωση του εαυτού

Η Josselson υποστηρίζει ότι κατά τη διάρκεια της διαφοροποίησης που συμβαίνει νωρίς στην εφηβεία, ο έφηβος αναγνωρίζει ότι η ψυχολογία του διαφέρει

από αυτή των γονιών του. Αυτή η ανακάλυψη συχνά οδηγεί τους έφηβους να αμφισβητούν και να απορρίπτουν τις αξίες και τις συμβουλές των γονιών τους, ακόμα κι αν είναι λογικές. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου η συνειδητοποίηση ότι οι γονείς δεν είναι τόσο σοφοί, δυνατοί και παντογνώστες όπως νωρίτερα πίστευαν, μερικές φορές τους οδηγεί να αντιδρούν υπερβολικά και να απορρίπτουν όλες τις συμβουλές τους. (Josselson 1980, Adolescent & Child development, σελ. 501).

Η Josselson, (1980), στη συνέχεια μιλά για την φάση της προσέγγισης και του πειραματισμού όπου ο 14χρόνος ή 15χρόνος πιστεύει ότι γνωρίζει τα πάντα και ότι δεν μπορεί να κάνει τίποτα λάθος. Μπορεί να αρνηθεί οποιαδήποτε βοήθεια για προσοχή ή βοήθεια και να ενεργεί προκλητικά προς τους γονείς του με κάθε ευκαιρία. Επίσης αυξάνει τη δέσμευση με τους φίλους του που του προσφέρουν την υποστήριξη και την έγκριση που προηγουμένως έψαχναν από τους ενήλικους (Josselson 1980, Adolescent & Child development, σελ. 501).

Για τη φάση της προσέγγισης στην εφηβεία η Josselson, (1980), αναφέρει ότι συμβαίνει προς τη μέση της εφηβείας όπου ο/η έφηβος έχει επιτύχει έναν αποχωρισμό από τους γονείς του και είναι σε θέση υποθετικά να ξανά - αποδεχτεί τις αρχές τους. Συχνά εναλλάσσεται ανάμεσα στον πειραματισμό και την προσέγγιση, μερικές φορές συνεργάζεται με τους γονείς του και μερικές άλλες γίνεται συνεργάσιμος και συμφιλωτικός.

Ενώ για τη τελευταία φάση αυτής της απομόνωσης του εαυτού η Josselson, (1980), υποστηρίζει ότι κρατάει μέχρι το τέλος της εφηβείας όπου οι νέοι αναπτύσσουν μια αίσθηση της προσωπικής τους ταυτότητας που τους προσφέρει τη βάση για να καταλαβαίνουν τους εαυτούς τους και τους άλλους διατηρώντας την αίσθηση της αυτονομίας, ανεξαρτησίας και ατομικότητας. Οι γονείς συχνά εκπλήσσονται στο πόσο δίνει ένας 18χρόνος ή 19χρόνος στο ποιός είναι και πόσο δυνατή μπορεί να είναι η αίσθηση της προσωπικής κατεύθυνσης του. Η διαδικασία της ατομικοποίησης συνεχίζει μέχρι το τέλος των εφηβικών χρόνων και συχνά στη νεαρή ενηλικίωση (Josselson 1980, Seifert Hoffnung 1997).

2γ4 ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ MAHLER ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΟΞΙΑΔΗ ΚΑΙ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ (1985) ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ

Οι Δοξιάδη και η Ζαχαροπούλου στο βιβλίο τους «Εφηβος και Οικογένεια», (1985, σελ. 128 – 130), παρουσιάζουν την εφηβεία σαν τη βρεφική φάση που η Margaret Mahler περιγράφει σαν «προσέγγιση». Κατά τις Δοξιάδη, Ζαχαροπούλου όπως το μικρό παιδί στους 18 του μήνες μοιάζει να φεύγει και να ανεξαρτητοποιείται, και εντούτοις κάθε λίγο και λιγάκι επιστρέφει στη μαμά του, για να είναι σίγουρο ότι είναι εκεί οπότε το θελήσει, έτσι κάνει και ο έφηβος.

Οι Δοξιάδη και Ζαχαροπούλου, (1985, σελ 128 – 134), συγκρίνοντας αυτές τις δύο φάσεις της βρεφικής ηλικίας καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η βρεφική φάση μοιάζει σαν τη δόκιμη, γιατί στην ουσία το μωρό ήταν ακόμη εξαρτώμενο, αγαπούσε μόνο και είχε πλήρη ανάγκη τον γονιό του. Στην εφηβεία πρόκειται για την αληθινή παράσταση. Παρόλο που ο έφηβος είναι ακόμα συναισθηματικά κάπως εξαρτημένος, στην καθημερινή ζωή γίνεται όλο και πιο ανεξάρτητος και δεν έχει ανάγκη το γονιό με τον παλιό γνωστό τρόπο. Κυκλοφορεί, τρωει και πλένεται μόνος πια. Εξασκείται τώρα στο να γίνει εντελώς ανεξάρτητος. Ετοιμάζεται στα αλήθεια για να φύγει. Γιατί πρέπει να φύγει. Έτσι οι γονείς σ' αυτή τη φάση αντιδρούν με αληθινό πένθος, χάνουν τα παιδιά τους, τόσο ανεπίστρεπτα, όσο ίσως αν πέθαιναν. Πραγματικά μπορούμε να παρατηρήσουμε σε πολλές οικογένειες που περνούν την εφηβική δοκιμασία αναταραχή και όλες τις φάσεις όμοιες μ' αυτές που περνάνε οι

άνθρωποι όταν πενθούν, την άρνηση, τα παζάρια και τελικά τη παραδοχή του μοιραίου.

Όμως με το πένθος ένα μέρος της ψυχολογικής δουλειάς που πρέπει να γίνει είναι η ενέργεια και η αγάπη που έχει συγκεντρωθεί σ' αυτό το πρόσωπο να μεταφερθεί κάπου αλλού. Γι' αυτό λέμε ότι όσο πιο ικανοποιημένοι είναι οι γονείς με τον εαυτό τους και το γάμο τους, τόσο πιο εύκολα θα επιτρέψουν στους έφηβους να φύγουν και να αντιμετωπίσουν οι ίδιοι την «άδεια φωλιά». Το κύριο χαρακτηριστικό αυτής της φάσης είναι η δύσκολο προβλεπτή εναλλαγή των αναγκών των πράξεων και της διάθεσης των εφήβων σε μια εποχή όπου τα συναισθηματικά όρια των γονιών (όπως θα έλεγε η Συστημική θεωρία) ή οι μηχανισμοί άμυνας (όπως θα έλεγε η ψυχανάλυση), γίνονται όλο και πιο συμπαγή και λιγότερο εύκαμπτα.

2γ5 ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΒΛΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ

Για τον δεύτερο αποχωρισμό που συμβαίνει στην εφηβεία αναφέρεται επίσης και ο Blos, (1979), ο οποίος εισηγείται ότι η επιτυχής λύση της πρώτης και δεύτερης φάσης του αποχωρισμού εξατομίκευσης είναι κριτικά θέματα για την υγιή ψυχολογική ανάπτυξη. Η απόρριψη των οικογενειακών εξαρτήσεων κατά την διάρκεια της εφηβείας περιλαμβάνει την συναισθηματική αποσύνδεση από τα εσωτερικά βρεφικά αντικείμενα με τα οποία συνδέεται και αντανακλά στις αλλαγές των προσωρινών σχέσεων με τους γονείς.

Ο Blos, (1979), προσαρμόζοντας τη θεωρία της Mahler (1969), για την εξατομίκευση στην εφηβική ηλικία επικεντρώνεται σε τέσσερα κύρια σημεία (λειτουργίες) του ψυχολογικού αποχωρισμού γονέων και εφήβων.

Οι προσπάθειες του βρέφους να δρα ανεξάρτητα αντανακλάται στην εποχή της εφηβείας ως την προσωπική ικανότητα ενός εφήβου να διευθύνει και να καθοδηγεί τις πρακτικές και προσωπικές σχέσεις χωρίς τη βοήθεια των γονέων του. Αυτή τη λειτουργία ο Blos (1979) την ονομάζει λειτουργική ανεξαρτησία (functional independence).

Η διαφοροποίηση του βρέφους μεταξύ των νοητικών παραστάσεων του εαυτού και του άλλου μπορεί να αντανακλάται στην εφηβεία κατά τον Blos (1979), στην διαφοροποίηση των στάσεων, αξιών και πιστεύω μεταξύ των εφήβων και των γονέων. Έτσι η λειτουργία της στάσης ανεξαρτησίας (attitudinal independence) ορίζεται ως η εικόνα του εαυτού να είναι μοναδική και ξεχωριστή από αυτή των γονέων και έχοντας τις δικές τους αξίες, στάσεις και πιστεύω.

Η συναισθηματική ανεξαρτησία του βρέφους από την μητέρα είναι μια περίπλοκη κυριαρχία που μπορεί να αντανακλά θετικά συναισθήματα σύνδεσης αλλά και αρνητικά συναισθήματα προερχόμενα από διαφωνία. Γι' αυτό το λόγο η κυριαρχία αυτή χωρίζεται σε δύο κατηγορίες που ονομάζονται συναισθηματική ανεξαρτησία (emotional independence) και συγκρουόμενη ανεξαρτησία (conflictual independence).

Στην εφηβεία η συναισθηματική ανεξαρτησία (emotional independence) παρουσιάζεται ως η ελευθερία από την υπερβολική ανάγκη για αποδοχή, σύνδεση και συναισθηματική υποστήριξη σε σχέση με τους γονείς.

Η συγκρουόμενη ανεξαρτησία (conflictual independence) παρουσιάζεται ως μια κατάσταση που προκαλεί στους εφήβους συγκρουόμενα συναισθήματα. Από την μια πλευρά νιώθουν πίκρα, θυμό και δυσαρέσκεια για τους γονείς τους όταν αυτοί δεν είναι βοηθητικοί στην διαδικασία του ψυχολογικού αποχωρισμού, ενώ από την άλλη πλευρά νιώθουν ενοχές και αγωνία που αποχωρίζονται από αυτούς.

2γ6 ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ MAHLER (1975) ΑΠΟ
ΤΗΝ SUSAN SHAYS GILFILAN ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ
ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΜΕ ΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΟ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΤΗΣ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ

Τη θεωρία της Mahler για την εξατομίκευση χρησιμοποιεί και η Susan Shays Gilfilan στο άρθρο της στο περιοδικό Studies in Social Work, (June 1985), αναφερόμενη στις στενές σχέσεις αγάπης των νεαρών ενηλίκων στη συμβίωση. Σύμφωνα με την Susan Shays Gilfilan οι φάσεις στις οποίες αναφέρεται η Mahler για την πορεία του έφηβου προς την εξατομίκευση μπορούν να προσαρμοσθούν και στις σχέσεις του νεαρού ενήλικα με το άλλο φύλο στα πλαίσια της συμβίωσης, (1985).

Αναλυτικότερα για την κάθε φάση η Susan Shays Gilfilan υποστηρίζει την άποψή της αναφέρεται στα εξής: Για τη φάση της διαφοροποίησης και της πρακτικής του νεαρού ενήλικου σε σύγκριση με τη διαφοροποίηση του βρέφους από τη μητέρα αναφέρει ότι οι νεαροί ενήλικοι ενοχλούνται από τη διαδικασία αποχωρισμού – εξατομίκευσης γιατί αυτή διαταράσσει την ενότητα που νιώθουν σαν ζευγάρι. Αυτή η διαδικασία είναι αντίθετη όμως από τη διαδικασία που αναφέρει η Mahler, (1975), και ο Blos, (1979), όπου ο ρόλος του γονιού και του παιδιού διαφοροποιείται. Στη διαδικασία αποχωρισμού – εξατομίκευσης του νεαρού ενήλικου, οι νεαροί ενήλικες είναι παιδιά και γονείς ο ένας προς τον άλλο. Ο αναπτυξιακός τους χώρος εντούτοις γίνεται πιο περίπλοκος και παρουσιάζει τρομερή πρόκληση στην ατομική ικανότητα για ευελιξία, υπευθυνότητα και χρήση της κρίσης.

Για τη φάση της προσέγγισης στους νεαρούς ενήλικες η Susan Shays Gilfilan αναφέρει ότι είναι μια στιγμή μεγάλης πρόκλησης και για τους 2 νεαρούς ενήλικες λόγω της ανάπτυξης τους αλλά και της σύνδεσής τους. Καθώς συνεχίζει η Gilfilan παραθέτει ότι χρειάζεται δουλειά αυτή η φάση στην επίλυση της γιατί σ' αυτή τη φάση τα θέματα της ενότητας και της αυτονομίας βγαίνουν στην επιφάνεια. Οι νεαροί ενήλικες προχωρούν προς την προσέγγιση με την κατανόηση ότι η σύνδεση δεν κατακτάται μαγικά και χρειάζεται δουλειά και προσοχή για να γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της ένωσης.

Η επίγνωση της διαφορετικότητας είναι σημαντική. Αυτή η συνειδητοποίηση μπορεί να προκαλέσει συναισθήματα θυμού και στέρησης σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Αν αυτή η φάση αντιμετωπιστεί με τη μικρότερη δυσκολία, τότε η προσέγγιση θα είναι λιγότερο επίπονη χρονική περίοδος για το ζευγάρι. Αν όμως βιωθεί σαν δυσάρεστη ή ακατόρθωτη η σχέση μπορεί να τελειώνει εκεί με αισθήματα πίκρας.

Όσον αφορά τη φάση της παγίωσης της ατομικότητας και της απαρχής της σταθερότητας του αντικειμένου όπου η Mahler, (1975), την περιγράφει ως το τελευταίο στάδιο της ανάπτυξης μιας ώριμης σχέσης, η Gilfilan, (1996), για τους νεαρούς ενήλικες την θεωρεί ως την εποχή όπου οι νέοι λειτουργούν χωρίς άγχος, λειτουργούν ξεχωριστά χωρίς την απειλή της απώλειας της αγάπης τους και μπορούν να ζήσουν δίνοντας και παίρνοντας. Έτσι σ' αυτή τη φάση οι νέοι μπορούν να σχετιστούν μεταξύ τους ως ολοκληρωμένα αντικείμενα με τα οποία μπορούν να δεχτούν αμφίβολα συναισθήματα χωρίς το φόβο της απώλειας της αγάπης ή της αυτό-εκτίμησης.

2Δ: ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ

2δ1 ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

Η Α. Τζόνσον στο βιβλίο της «Προκατάληψη, Ποίος Εγώ;» αναφέρεται στην έννοια της αυτό-διαφοροποίησης του ατόμου, (Bowen, 1978), η οποία περικλείει το άτομο, την οικογένεια και το ευρύτερο κοινωνικό σύστημα. Ένας άνθρωπος είναι διαφοροποιημένος όταν μέσα του αναπτύσσεται μια μοναδική αίσθηση του εαυτού του ή της ατομικότητας του αντιστρόφως ανάλογη προς την κατάσταση διάχυσης, ενώ ταυτόχρονα παραμένει σε συναισθηματική επαφή με το περιβάλλον του. Η πορεία διαφοροποίησης διαρκεί όσο η ζωή του καθενός, αλλά ποικίλει ως προς το βαθμό ψυχολογικής ωριμότητας σε μια δεδομένη στιγμή “ (Α. Τζόνσον, 1998, σελ. 38).

Ο Bowen ορίζει τη «διάχυση» ως μια κατάσταση εξαρτημένης συμπεριφοράς στην οποία τα όρια του εαυτού είναι εύθραυστα ή ακόμα και απροσδιόριστα. Η διάχυση και η αυτοδιαφοροποίηση συνεχίζονται καθ’ όλη τη διάρκεια της ζωής, αλλά ποικίλουν ανάλογα με την ψυχολογική ωριμότητα του ατόμου. Κατά τον Bowen όσο πιο πολλή διάχυση υπάρχει στις σχέσεις ενός ανθρώπου τόσο λιγότερο διαφοροποιημένο είναι το εγώ του. Κατά συνέπεια όπως επεξηγεί η Α. Τζόνσον, (1990), το άτομο σε κατάσταση ψυχολογικής διάχυσης λειτουργεί σε χαμηλότερα επίπεδα ψυχολογικής ωριμότητας (Α. Τζόνσον, σελ. 38).

Αυτός που καταφέρνει να έχει κάποια επιτυχία στην διαφοροποίηση ασκεί έλξη σε όλη την οικογένεια γιατί αυτός καταφέρνει να διατηρεί τη συναισθηματική αντικειμενικότητα ακόμη και όταν βρίσκεται μέσα σ’ ένα συναισθηματικό σύστημα σε αναταραχή και βοηθά τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας αναπτύξουν διαφορετική οπτική σε θέματα που απασχολούν την οικογένεια.

2δ2 Η ΚΛΙΜΑΚΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗΣ

Ο Bowen σε μια προσπάθεια να μετρήσει την αυτό-διαφοροποίηση του ατόμου χρησιμοποιεί την κλίμακα διαφοροποίησης του εαυτού. Αυτή η κλίμακα αποτελεί μια προσπάθεια κατηγοριοποίησης όλων των επιπέδων της ανθρώπινης λειτουργίας από τη χαμηλότερη δυνατή, έως την δυναμικά ψηλότερη σε μια μόνο διάσταση (Bowen, 1996, σελ. 26). Η κλίμακα αυτή έχει το βαθμό μηδέν ως το χαμηλότερο επίπεδο διαφοροποίησης και το βαθμό εκατό στο ψηλότερο θεωρητικό επίπεδο διαφοροποίησης. Για τον Bowen ένα άτομο βρίσκεται σε σχετική διαφοροποίηση, όταν ο βαθμός του επιπέδου διαφοροποίησής του είναι πάνω από πενήντα.

Σε μια προσπάθεια να εξηγήσει την κλίμακα ο Bowen στο βιβλίο του «Τρίγωνα στην Οικογένεια» αναφέρει ότι αυτή αποτελεί μια προσπάθεια αξιολόγησης του βασικού επιπέδου του εαυτού σ’ ένα άτομο. Ο βασικός εαυτός μπορεί να αλλάζει από τα μέσα με βάση νέες γνώσεις κι εμπειρίες. Ο βασικός εαυτός δεν είναι διαπραγματεύσιμος στο σύστημα σχέσεων δηλαδή δεν μεταβάλλεται από εξαναγκασμό ή πίεση προκειμένου το άτομο να κερδίσει αποδοχή ή να ισχυροποιήσει τη θέση του απέναντι στους άλλους. Υπάρχει όμως ένα ρευστό μετακινούμενο επίπεδο του εαυτού το οποίο ονομάζετε «ψευδό- εαυτός» που επηρεάζει τις αξίες του βασικού εαυτού. Ο βασικός εαυτός αποτελείται από μία μάζα ετεροκλήτων γεγονότων, πιστεύω και αξιών που αποκτούνται μέσα από το σύστημα σχέσεων στην επικρατούσα συναισθηματική κατάσταση. Ο ψευδό –εαυτός ο οποίος αποκτήθηκε κάτω από την επήρεια του συστήματος σχέσεων, είναι διαπραγματεύσιμος μέσα στο σύστημα σχέσεων.

Καθώς συνεχίζει λοιπόν ο Bowen αναφέρει ότι τα άτομα που βρίσκονται στο κατώτερο μισό της κλίμακας ζουν σ’ ένα κόσμο που «κυριαρχείται από το νοιώθω»

όπου τα συναισθήματα και η υποκειμενικότητα υπερισχύουν, τον περισσότερο καιρό της λογικής διαδικασίας. Τα άτομα αυτά δεν διαχωρίζουν το συναίσθημα από το γεγονός και οι σημαντικότερες αποφάσεις της ζωής τους βασίζονται στο τι «νοιώθουν» ότι είναι σωστό. Ενώ αντίθετα άτομα που βρίσκονται στο επάνω μισό της κλίμακας έχουν ένα καλύτερα καθορισμένο επίπεδο εαυτού και χαμηλότερο επίπεδο ψευδό-εαυτού. Τα άτομα αυτά είναι κάτι περισσότερο από ένας αυτόνομος εαυτός: υπάρχει λιγότερη συναισθηματική διάχυση στις στενές σχέσεις, απαιτείται λιγότερη ενέργεια για τη διατήρηση του εαυτού στις καταστάσεις συγχώνευσης και περισσότερη ενέργεια είναι διαθέσιμη για τις προγραμματισμένες δραστηριότητες, ενώ παράλληλα το άτομο παίρνει μεγαλύτερη ικανοποίηση από αυτά που κατόρθωσε (Bowen, 1996, σελ. 32).

Μετά από την αναφορά του αυτή ο Bowen διευκρινίζει ότι τα χαρακτηριστικά των ατόμων στις ψηλές βαθμίδες της κλίμακας αποκαλύπτουν μια σημαντική πλευρά της έννοιας της διαφοροποίησης. Οι άνθρωποι αυτοί αντιλαμβάνονται με σαφή τρόπο τις διαφορές μεταξύ συναισθήματος και σκέψης και είναι τόσο συνηθισμένοι στο να αποφασίζουν βασισμένοι στη σκέψη όσο είναι εκείνοι που βρίσκονται στις χαμηλές βαθμίδες της κλίμακας στο να ενεργούν βασιζόμενοι στις διαθέσεις.

Σύμφωνα με την Johnson τα άτομα που βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα στην κλίμακα Αυτο-διαφοροποίησης, λειτουργούν ως συνήθως σε χαμηλά επίπεδα ψυχολογικής ωριμότητας, ενώ άτομα που βρίσκονται σε ψηλά επίπεδα στην κλίμακα Αυτο-διαφοροποίησης, λειτουργούν σε ψηλά επίπεδα ψυχολογικής ωριμότητας.

Τα άτομα, υποστηρίζει η Johnson (2000, προσωπική επικοινωνία), που λειτουργούν σε χαμηλά επίπεδα ψυχολογικής ωριμότητας, σε περίοδο κρίσης μπορεί να αναπτύξουν ψυχολογικά συμπτώματα (π.χ. γίνονται πιο δύσκαμπτοι, φοβισμένοι, καχύποπτοι) και να μην επανέλθουν ποτέ σε φυσιολογική λειτουργία. Αντίθετως τα άτομα που λειτουργούν σε ψηλά επίπεδα ψυχολογικής ωριμότητας μπορεί να αναπτύσσουν συμπτώματα αλλά όταν περάσει η κρίση επανέρχονται στο αρχικό επίπεδο λειτουργίας τους.

2δ3 Η ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Σε ερωτήματα όπως πως μπορεί ο άνθρωπος να είναι αυτό-διαφοροποιημένος και ταυτοχρόνως να διατηρεί σύνδεση με την οικογένεια καθώς και πόσο εύκολο μπορεί να είναι αυτό προσπαθεί να απαντήσει ο Bowen στο βιβλίο του Τρίγωνα στην οικογένεια.

Ο Bowen εξηγεί ότι κανένας άνθρωπος δεν είναι εντελώς διαφοροποιημένος και ότι βασικό επίπεδο διαφοροποίησης του ατόμου ανακτάται στη πατρική οικογένεια και είναι δύσκολο να μεταβληθεί στη συνέχεια της πορείας της ζωής του ατόμου (Bowen, 1978).

Ένα ευρύ φάσμα ατόμων σύμφωνα με τον Bowen έχει συγχωνευθεί συναισθηματικά με τους γονείς του. Η συναισθηματική συγχώνευση είναι καθολική, συμβαίνει σε όλους τους ανθρώπους εκτός από το εντελώς διαφοροποιημένο το οποίο ακόμα δεν έχει γεννηθεί.

Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έχουν υπόψη τους το φαινόμενο Υπάρχουν άλλοι, τόσο έντονα «συγχωνευμένοι» που πιθανόν να μην γνωρίζουν ποτέ τον κόσμο της συναισθηματικής αντικειμενικότητας με τους γονείς τους. Λίγοι άνθρωποι μπορούν να είναι αντικειμενικοί όσο αφορά τους γονείς τους, να μπορούν δηλαδή να τους βλέπουν και να τους υπολογίζουν ως άτομα, χωρίς να τους υποτιμούν ή να τους υπερτιμούν. Μερικοί άνθρωποι είναι υπερβολικά συγχωνευμένοι. Άλλοι είναι τόσο άβολα συγχωνευμένοι που χρησιμοποιούν το μίσος ή μια καλυμμένη αρνητική στάση

(και τα δύο είναι στοιχεία συγχώνευσης) για να αποφύγουν την επαφή με τους γονείς. Υπάρχουν εκείνοι με τη «θετική» συγχώνευση οι οποίοι παραμένουν τόσο προσκολλημένοι που δεν φεύγουν ποτέ από το σπίτι. Υπάρχουν επίσης εκείνοι οι οποίοι κοροϊδεύουν τους εαυτούς τους πιστεύοντας ότι «έχουν τακτοποιήσει» τις σχέσεις με τους γονείς τους και κάνουν σύντομες τυπικές επισκέψεις στην πατρική τους οικογένεια χωρίς να έχουν προσωπική επικοινωνία. Αυτοί οι άνθρωποι θεωρούν ως ένδειξη ωριμότητας το ότι δεν βλέπουν συχνά τους γονείς τους (Bowen, 1996, σελ. 73).

Σημαντική είναι η παρατήρηση του ότι η πορεία της διαφοροποίησης δεν είναι τόσο ομαλή και τακτική όταν την επιχειρεί ένα άτομο μόνο στην οικογένεια του αλλά ότι πρέπει να συμβεί σε σχέσεις με τους άλλους, γύρω από θέματα σημαντικά για όλους. Ακόμη σημειώνει ότι η διαφοροποίηση πρέπει να συμβεί στα πλαίσια μιας σημαίνουσας σχέσης στην οποία ο άλλος πρέπει να σεβαστεί τα πιστεύω και τις τοποθετήσεις που επιβεβαιώνουν αυτή τη διαφοροποίηση.

284 Η ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Όσον αφορά το βαθμό αυτό-διαφοροποίησης του ατόμου στην πυρηνική οικογένεια ο Bowen επεξηγεί ότι αυτός καθορίζει το βαθμό συναισθηματικής συγχώνευσης των συζύγων. Ο τρόπος με τον οποίο οι σύζυγοι χειρίζονται τη συγχώνευση καθορίζει τις περιοχές στις οποίες η μη διαφοροποίηση θα απορροφηθεί κι εκείνες στις οποίες θα εμφανιστούν συμπτώματα κάτω από την επίρεια του στρες. Μέσα στην πυρηνική οικογένεια υπάρχουν τρεις περιοχές στις οποίες εμφανίζονται τα συμπτώματα. Αυτές είναι: α. οι συζυγικές συγκρούσεις β. η δυσλειτουργία του ενός από τους συζύγους γ. η προβολή σε ένα ή περισσότερα παιδιά. Ένα ποσοστό μη διαφοροποίησης, που καθορίζεται από τα επίπεδα διαφοροποίησης των συζύγων απορροφάται από μια ή από το συνδυασμό τριών περιοχών (Bowen, 1996, σελ. 35)

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η διαδικασία προβολής της οικογένειας όπου αναφέρεται στο μηχανισμό μέσω του οποίου η έλλειψη διαφοροποίησης των γονιών προβάλλεται σε ένα ή περισσότερα από τα παιδιά. Ο Bowen αναφέρει ότι το πιο συνηθισμένο σχήμα είναι αυτό που λειτουργεί μέσω της μητέρας, μέσω ενός μηχανισμού που της επιτρέπει να νοιώθει λιγότερο άγχος, συγκεντρώνοντας όλη την προσοχή της στο παιδί. Ο τρόπος ζωής των γονιών, τυχαία περιστατικά της ζωής, τραυματικά γεγονότα που διαταράσσουν την οικογένεια κατά την περίοδο της εγκυμοσύνης ή της γέννας, καθώς και οι ιδιαίτερες σχέσεις που οι γονείς αναπτύσσουν με τους γιους ή τις κόρες τους αποτελούν παράγοντες που καθορίζουν την «επιλογή του παιδιού» που θα εμπλακεί σ' αυτή τη διαδικασία. Συνήθως ένα παιδί γίνεται ο δείκτης του μεγαλύτερου ποσοστού προβολής, ενώ τα υπόλοιπα είναι λιγότερα μπλεγμένα. Το παιδί που γίνεται αντικείμενο αυτής της προβολής έχει το μεγαλύτερο συναισθηματικό δέσιμο με τους γονείς και είναι αυτό που καταλήγει να έχει το χαμηλότερο βαθμό διαφοροποίησης του εαυτού. Αντίθετα ένα παιδί που μεγαλώνει σχετικά έξω από τη διαδικασία προβολής της οικογένειας, μπορεί να έχει ένα ψηλότερο βασικό επίπεδο διαφοροποίησης από τους γονείς του.

Μια εξίσου σημαντική διαδικασία στην οικογένεια που αναφέρει ο Bowen είναι η διαδικασία μεταβίβασης του επιπέδου δια μέσω των γενεών. Από γενιά σε γενιά αποκτούν χαμηλότερο, ίσο ή ψηλότερο επίπεδο διαφοροποίησης από τους γονείς τους. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, τα πιο σοβαρά συναισθηματικά προβλήματα, όπως η σχιζοφρένεια, είναι το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας που

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

οδήγησε σε όλο και χαμηλότερα επίπεδα διαφοροποίησης του εαυτού στη διάρκεια πολλών γενεών. Παράλληλα μ' αυτούς που πέφτουν σε χαμηλότερα επίπεδα σύμφωνα με τον Bowen υπάρχουν και εκείνοι που παραμένουν περίπου στα ίδια επίπεδα, καθώς κι εκείνοι που προχωρούν στις ανώτερες βαθμίδες της κλίμακας.

2Ε: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

2ε1 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΘΗΛΑΣΜΟΣ

Στην συνέχεια θα γίνει μια προσπάθεια να απαντηθούν ερωτήματα όπως πως μπορούν να βοηθήσουν οι γονείς τα παιδιά τους να αυτό-διαφοροποιηθούν και να αυτονομηθούν, αναπτύσσοντας την μοναδική αίσθηση του εαυτού τους και διατηρώντας ταυτόχρονα σύνδεση μαζί τους.

Ο Κοσμόπουλος, (1988), αναφέρει στο βιβλίο του Ψυχολογία της παιδικής και νεανικής ηλικίας ότι για να κατακτήσει ο νέος άνθρωπος την αυτονομία πρέπει να αποκοπεί από τους προστάτες του. Και τούτο είναι φοβερά δύσκολο να γίνει δεκτό από ανώριμους ή κακό-τοποθετημένους στο ρόλο των γονιών. Ο Κοσμόπουλος, (1988, σελ. 80), συνεχίζει λέγοντας ότι ο γονιός οφείλει να διευκολύνει τον χωρισμό που η φύση ετοίμασε για την ώρα τούτη και να δημιουργήσει νέες σχέσεις. Γι' αυτό από ωρίς και βαθμιαία στον έφηβο θα δώσει χώρους και δυνατότητες προσωπικής ζωής (π.χ. προσωπική γωνιά ή δωμάτιο). Θα ανοίξει το σπίτι του στις φιλίες του και έτσι θα ευνοήσει την ανάπτυξη πρωτοβουλιών. Διευκολύνει έτσι την συναισθηματική, πνευματική, ηθική αυτό-δυνάμωση του έφηβου που ο ίδιος θα χρειαστεί σε λίγο για να τον οδηγήσει σε αυτονομία.

Για να αντεπεξέλθει στο δύσκολο ρόλο του ο γονιός αναφέρει ο Κοσμόπουλος, φροντίζει για τον δικό του επανεξοπλισμό (επαναθεμελίωση της ψυχικής του ισορροπίας, αναθεώρηση της προσαρμοστικής του δυνατότητας). Παίρνει θετική στάση απέναντι στις αλλαγές της ζωής και του παιδιού βρίσκει μέσα του εκείνο που αξίζει να διασωθεί από το χάος και το προσφέρει διαλλακτικός σαν αξιόλογο υποστήριγμα του εαυτού.

Ιδιαίτερα δύσκολος είναι ο ρόλος της μητέρας που πρέπει να δεχτεί το γεγονός ότι το παιδί της αργότερα μπορεί να ζήσει και χωρίς αυτήν. Και αυτό θα το κάνει από τη πρώτη στιγμή που θα γεννηθεί το παιδί. Δηλαδή πρέπει να συνειδητοποιήσει από τη στιγμή εκείνη πως η σχέση της με το σπλάχνο της είναι παροδική και πως η ίδια προορισμό έχει να βοηθήσει το παιδί, ώστε να απομακρύνεται σιγά – σιγά από κοντά της. Και πέρα από την ψυχική αυτή δυνατότητα, η επιτυχία του αποθηλασμού εξαρτάται από τη βαθμιαία και παιδαγωγικά έξυπνη μεθόδευση του. Αλλά το «παράδοξο» τούτο δεν είναι το μόνο σε αυτή την ιερή διεργασία, είναι και το ακόλουθο: όσο περισσότερο κατορθώνει να αγαπήσει η μητέρα αυθεντικά και με πληρότητα το παιδί της, τόσο λιγότερο θα δυσκολευτεί στην απομάκρυνση του από κοντά της. Με άλλα λόγια αγαπά χωρίς όρια (ώριμη αγάπη). Αν η απομάκρυνση γίνει απότομα είναι δυνατόν η στάση αυτή να δημιουργήσει ένα αρνητισμό, δηλαδή ασυνείδητη άρνηση της αναπτυξιακής πορείας εκ μέρους των παιδιών. Τούτο γιατί μερικές φορές η έλλειψη, η αταξία της μητρικής παρουσίας (ευάλωτη μητέρα), τα ωθεί να διεκδικήσουν την μητρική στοργή που δεν χόρτασαν ξαναγυρίζοντας στην ζεστασιά της μητρικής αγκαλιάς. Τέτοια π.χ. παιδιά προσαρμόζονται πολύ δύσκολα στις νέες καταστάσεις και χαρακτηρίζονται συνήθως από βουλιμία, λαιμαργία, ανυπομονησία, φαινόμενα που εξηγούνται θαυμάσια από τους μηχανισμούς άμυνας που έρχονται να αναπληρώσουν την έλλειψη της τάξεως και της στοργής που τα παιδιά δοκιμάζουν.

Από την άλλη μεριά ο Herbert μιλά για τον ψυχολογικό αποθλασμό στους νέους. Κάποιοι από αυτούς σύμφωνα με τον Herbert, (1999, σελ. 44), είναι απρόθυμοι να κόψουν το ψυχολογικό ομφάλιο λώρο που τους δένει με την οικογένεια, διστάζουν να σταθούν στα πόδια τους μόνοι τους αποδεχόμενοι την πρόκληση της αυτονομίας. Ένας υπερβολικός φόβος για την «ελευθερία» έχει πιθανότητα τις ρίζες του στην παιδική ηλικία. Παρόλο που η γονική επίδραση στη δημιουργία εξαρτημένων στάσεων και τρόπων συμπεριφοράς είναι σημαντική, είναι σχεδόν αδύνατο να προβλέψουμε τη μελλοντική συναισθηματική εξάρτηση του ενήλικα από τον τρόπο που τα νέα παιδιά εκδηλώνουν τέτοιες συμπεριφορές.

Ο Herbert αναφέρει ότι ένας αμερικανός ψυχολόγος ο Youniss, δείχνει ότι όταν οι έφηβοι προετοιμάζονται ψυχολογικά να φύγουν από το σπίτι βρίσκονται σε φάση που θα λέγαμε ότι είναι σαν το μεσουράνημα των εξελικτικών αλλαγών που επισυμβαίνουν μεταξύ των εφήβων και των γονιών τους. Οι ψυχολογικές αντιδράσεις των νεαρών αγοριών που έφυγαν από το σπίτι τους για να ζήσουν σε οικοτροφείο του πανεπιστημίου, έχουν συγκριθεί με τις αντιδράσεις συνομήλικων τους που συνέχιζαν να ζουν στο σπίτι ενώ φοιτούσαν στο πανεπιστήμιο. Οι οικότροφοι που είχαν αποκοπεί πλήρως από τις οικογένειες τους είχαν την εντύπωση ότι τόσο οι ίδιοι όσο και οι γονείς τους έδειχναν περισσότερη συμπάθεια μετά το χωρισμό. Επίσης, ένοιωθαν περισσότερη ανεξαρτησία σε σχέση με την ομάδα που έμενε με την οικογένεια. Έτσι ο χωρισμός μεταξύ εφήβων και γονιών φαίνεται να είναι ένα θετικό βήμα με θετικές ψυχολογικές αντιδράσεις, τουλάχιστον για εκείνους τους εφήβους, που συνεχίζουν το πανεπιστήμιο. Επιπλέον ο χωρισμός από τους εφήβους μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα για τους γονείς. Έρευνες δείχνουν ότι όταν οι έφηβοι έχουν φύγει από το πατρικό σπίτι, η ικανοποίηση των γονιών από τη συζυγική σχέση είναι μεγαλύτερη (παρόλο που υπάρχουν εξαιρέσεις σ' αυτή τη γενίκευση).

Η συμπάθεια και η προσκόλληση μεταξύ γονέα και παιδιού είναι μέρος μιας αμφίδρομης κίνησης και οι δύο πλευρές μπορούν να επιθυμούν έντονα να «πιαστούν» η μια από την άλλη σε ακατάλληλη στιγμή ή να «αποδεσμευτούν» την κατάλληλη ώρα, ή ακόμα μπορεί να διαπληκτίζονται σχετικά με το πώς και πότε ο νέος θα πρέπει να αποκτήσει ανεξαρτησία και σε ποιους τομείς.

2ε2 ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΓΟΝΕΙΣ

Πώς οι γονείς όμως μπορεί να βοηθούν τα παιδιά τους να είναι αυτόνομα; Ο Hoffnung, (1997), απαντά σ' αυτό το ερώτημα ότι οι γονείς πρέπει να υποστηρίζουν τις προσπάθειες των παιδιών τους να είναι αυτόνομα αλλά πρέπει να το κάνουν αυτό χωρίς να υπερεκτιμούν ή να υποτιμούν τις ικανότητες των παιδιών τους καθώς και τους εξωτερικούς κινδύνους και τους εσωτερικούς φόβους που αντιμετωπίζουν τα παιδιά. Αν είναι αρνητικοί να προσφέρουν τέτοια υποστήριξη και αντί αυτού δείχνουν την αποδοκιμασία τους στις αποτυχίες των παιδιών τους, ντροπιάζοντάς τα, τότε δημιουργούν στα παιδιά ένα αρνητικό πρότυπο αμφιβολίας και αυτοτιμωρίας. Τα παιδιά λόγω του συναισθήματος της ντροπής που νιώθουν, αμφιβάλουν για τον εαυτό τους και τις δυνατότητές τους και αυτοτιμωρούνται για τα λάθη τους. Η ντροπή στα παιδιά εμφανίζεται άμεσα κατά την απώλεια της επιδοκιμασίας από σημαντικά πρόσωπα καθώς επίσης και με τις αρνητικές σκέψεις τους να ζήσουν σύμφωνα με δεδομένες προσδοκίες.

Ο Hoffnung αναφέρει ότι μερικοί ερευνητές που ασχολήθηκαν εκτεταμένα στις διαφορές μεταξύ συναισθηματικής αυτονομίας, σύνδεσης και αποσύνδεσης (Hill & Holmbeck 1986, Ryan & Lunch 1989, Steinberg & Silverberg 1986) συμπεραίνουν ότι είναι σημαντικό να θεωρηθεί η σύνδεση όχι σαν μια συμβιωτική κατάσταση αλλά

σαν μια που υποστηρίζει την συναισθηματική αυτονομία ενώ αυξάνει την συναισθηματική υποστήριξη.

Σύμφωνα πάντα με τον Hoffnung, άλλοι ερευνητές βρίσκουν ότι η υγιής εφηβική ανάπτυξη συνδέεται με ιδιαίτερα πρότυπα προφορικής σύνδεσης. Αναφέρεται ακόμη στο παράδειγμα του ψυχιάτρου Hauser και των συνεργατών του, (Pawers and Noam, 1991), οι οποίοι, έκαναν τη διάκριση μεταξύ ικανών και απειλητικών προτύπων αλληλεπίδρασης στην οικογένεια. Οι ικανές και σωστές αλληλεπιδράσεις περιλαμβάνουν επεξήγηση επίλυσης προβλημάτων και ενσυναίσθηση. Οι απειλητικές περιοριστικές αλληλεπιδράσεις επιφέρουν μείωση της αξίας της γνώμης ενός μέλους της οικογένειας. Οι έφηβοι που μεγαλώνουν σε σπίτια όπου η οικογένεια τείνει να επιδρά με ικανούς τρόπους αποβλέπει ψηλότερα σε μέτρα ψηλότερης ψυχολογικής ανάπτυξης παρά αυτοί που μεγαλώνουν σε περιοριστικές οικογένειες. Ο Hoffnung αναφέρει μελέτες (Vuchinich and Wood, 1988).

μια πρόσφατη μελέτη που έδειξαν ότι οι ανάγκες των εφήβων για αυτονομία μπορεί να ματαιωθούν όταν οι γονείς δημιουργούν δυνατούς δεσμούς μεταξύ τους.

Σύμφωνα με τους Cooper, Crotenant and Gordon, (1983), και τις μελέτες τους οι έφηβοι φαίνεται να τα πηγαίνουν καλύτερα όταν μεγαλώνουν σε μία οικογενειακή ατμόσφαιρα που επιτρέπει την ανάπτυξη της ατομικότητας εναντίον των κλειστών οικογενειακών δεσμών. Σ' αυτές τις οικογένειες οι διαφωνίες μεταξύ γονέων και εφήβων μπορούν να παίζουν ένα σημαντικό και θετικό ρόλο στην κοινωνική και ατομική ανάπτυξη του εφήβου. Τα άτομα ενθαρρύνονται να εκφράζουν τις απόψεις τους σε ένα περιβάλλον που δεν ρισκάρει να διαχωρίσει τη συναισθηματική σύνδεση.

2ε3 ΓΟΝΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ

Ο Herbert, (1990), παρακάτω εξηγεί ότι η υγιής ανάπτυξη ποικίλει ανάλογα με τον τύπο της γονικής εξουσίας που ασκείται καθημερινά στο σπίτι. Δεσποτικές οικογένειες, όπου οι γονείς «απλά λένε στο παιδί τι να κάνει» φαίνεται να παράγουν το μικρότερο βαθμό αυτονομίας. Παραχωρητικοί γονείς τείνουν να έχουν έφηβους που δείχνουν τη μεγαλύτερη αυτονομία, ιδιαίτερα όταν οι γονείς υποκαθιστούν τα διάφορα μέσα πειθαρχίας με τη συζήτηση και ερμηνεία.

Οι παραχωρητικοί γονείς (κι αυτό δεν σημαίνει γονείς που παραμελούν τα παιδιά τους και δεν ενδιαφέρονται για τίποτα) προσπαθούν να μην είναι τιμωρητικοί, καλλιεργώντας μια στάση αποδοχής και κατανόησης απέναντι στις ορμές, τις επιθυμίες και τις ενέργειες των παιδιών τους. Συσκέπτονται μαζί τους για να αποφασίσουν τι είναι πιο φρόνιμο να γίνει και δίνουν ερμηνείες για τους οικογενειακούς κανόνες, επιτρέπουν στους νέους να ρυθμίζουν όσο το δυνατό περισσότερο τις προσωπικές τους δραστηριότητες και αποφεύγουν την υπερβολική άσκηση ελέγχου. Τέλος δεν ενθαρρύνουν τη συμμόρφωση με εξωτερικά πρότυπα. Συνεχίζοντας ο Herbert υπερπροστατευτικούς γονείς οι οποίοι παρουσιάζουν συχνά εναλλαγές στην συμπεριφορά τους. Άλλοτε έχουν τη τάση να κυριαρχούν στα παιδιά τους και άλλοτε να υποτάσσονται σ' αυτά. Μια κυριαρχική στάση μπορεί να οδηγήσει σε υπερβολικά εξαρτημένη, παθητική και υποτακτική συμπεριφορά εκ μέρους του εφήβου. Πιστεύεται ότι αν οι νέοι αποθαρρύνονται από την ανεξάρτητη δράση, την εξερεύνηση και τον πειραματισμό, αναπτύσσουν φοβίες, αδεξιότητες και έλλειψη αυθορμητισμού.

Έφηβοι των οποίων οι γονείς είναι αυταρχικοί και προτιμούν την σωματική τιμωρία για να επιβάλουν τους αυστηρούς τους κανόνες (οι οποίοι δεν έχουν συζητηθεί καθόλου με τους ίδιους τους έφηβους) τείνουν να είναι πιο εξαρτημένοι και ταυτόχρονα πιο επαναστατικοί. Οι περιοριστικοί, αυταρχικοί γονείς προσπαθούν

να διαμορφώνουν, να ελέγχουν και να αξιολογούν τη συμπεριφορά και τις στάσεις του παιδιού σύμφωνα με ένα άκαμπτο κώδικα διαγωγής.

Τα παιδιά των κυρίαρχων γονιών αναλύει ο Herbert, (1999, σελ. 53), έχουν συχνά έλλειψη αυτοπεποίθησης και στερούνται της ικανότητας να αντιμετωπίζουν ρεαλιστικά τα προβλήματα τους, αργότερα μπορούν να αποτύχουν ή να αργήσουν να αποδεχτούν τις ευθύνες των ενήλικων. Έχουν τη τάση να αποσύρονται από καταστάσεις που θεωρούνται δύσκολες και συχνά εξελίσσονται σε άτομα που αργότερα θα συστήσουν το μεγαλύτερο μέρος εκείνου του ενήλικου πληθυσμού που ψυχολογικά «δεν φεύγουν από το σπίτι» και τις περισσότερες φορές δεν τολμά να φύγει και στην πραγματικότητα.

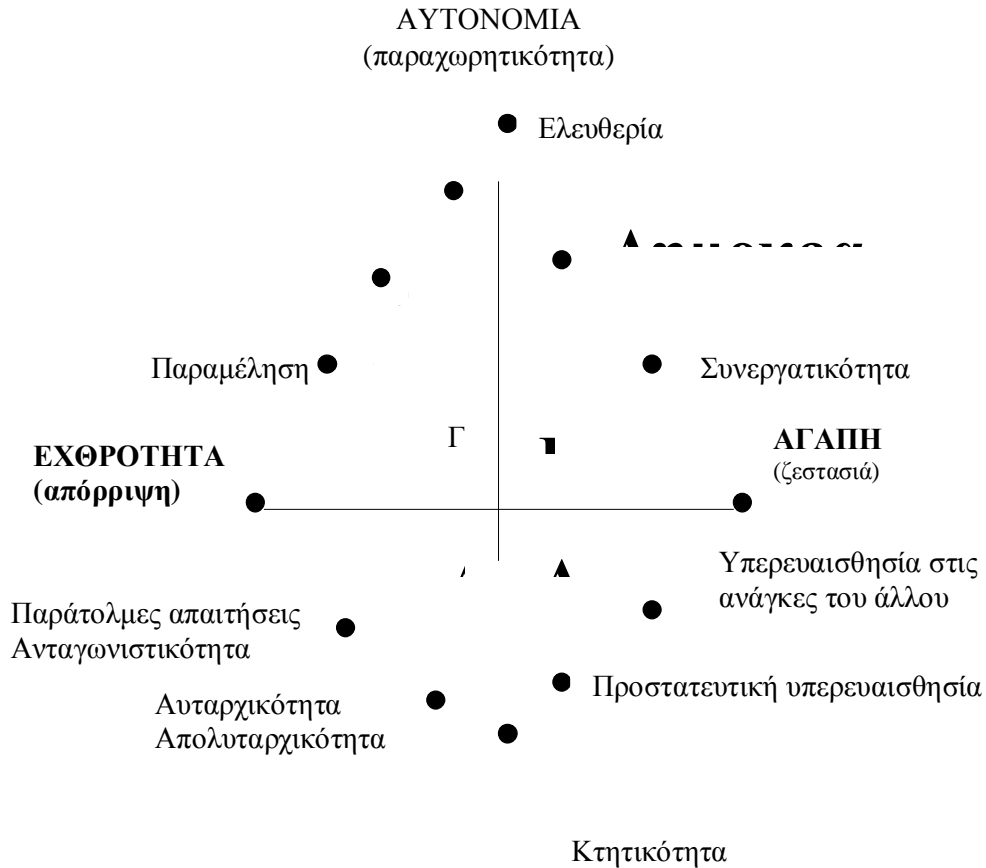
Παρακάτω ο Herbert, (1999), αναφέρει τους γονείς που το ενδιαφέρον τους είναι ελάχιστο και των οποίων οι στάσεις απέναντι στο παιδί είναι υπερβολικά φιλελεύθερο ή ακόμα και αδιάφορο. Αν οι γονείς απορρίπτουν το παιδί τους, τότε μπορεί η ψυχολογική ανεξαρτησία αυτών των παιδιών να βρίσκεται σε κίνδυνο. Ένας απορριπτικός γονέας ίσως να μην αγνοεί μόνο την ανάγκη του παιδιού του για καθοδήγηση αλλά και να τιμωρεί εκδηλώσεις αυτής της ανάγκης. Θα περίμενε κανείς λοιπόν ότι πιο σοβαρές μορφές απόρριψης θα οδηγούσαν το νέο να καταπιέζει τέτοια συμπεριφορά. Όταν απ' την άλλη πλευρά οι γονείς δεν δείχνουν ή είναι φειδωλοί σε προσοχή και καθοδήγηση, έστω και χωρίς να τιμωρούν την εξαρτημένη συμπεριφορά, είναι πολύ πιθανό να εντείνουν την ανάγκη του έφηβου για προσοχή και καθοδήγηση. Όσο πιο πολύ ένας νέος «αποδιώχνεται» τόσο πιο πολύ «προσκολλάται».

Μια έρευνα που σχετίζεται με μεθόδους ανατροφής των παιδιών εισηγείται την ανάγκη μιας προσέγγισης, την οποία δεν είναι πάντα εύκολο για τους γονείς (ακόμη και αν αυτοί συμφωνούν σε γενικές γραμμές) να επιτύχουν στη πράξη. Ένα προσεγμένο «μείγμα» παραχωρητικότητας και μια ενθαρρυντική στάση αποδοχής ανταποκρίνεται περισσότερο σ' αυτά που πρεσβεύουν οι ειδικοί της διαπαιδαγώγησης. Μια τέτοια διαπαιδαγωγική στάση οδηγεί με μεγάλη πιθανότητα στη δημιουργία προσωπικότητας νέων ανθρώπων που να είναι ανοιχτοί στη κοινωνία. Φιλικόι, δημιουργικοί και σε λογικά πλαίσια ανεξάρτητοι και διεκδητικοί. Γονείς οι οποίοι είναι παραχωρητικοί μάλλον παρά αυταρχικοί, προσπαθούν να καθοδηγούν τις συζητήσεις σε θέματα πειθαρχίας του παιδιού τους μ' ένα τρόπο που βασίζεται στην ανάλυση βασικών αρχών. Ενθαρρύνουν το διάλογο και διαφωτίζουν τους λογικούς ισχυρισμούς που βρίσκονται πίσω από τις στάσεις τους. Έφηβοι που οι οικογένειες τους χαρακτηρίζονται από τέτοιου είδους δημοκρατικές αλληλεπιδράσεις, ανήκουν σε μία ψυχολογικά «υγιέστερη» ομάδα ατόμων ικανών να παλέψουν μόνοι τους στην ενήλικη ζωή.

Ο πίνακας της επόμενης σελίδας κατα τον Herbert (1999, σελ. 52), δείχνει τους γονικούς τύπους συμπεριφοράς παραστατικά καθώς και τα αποτελέσματα (στάσεις) στη συμπεριφορά παιδιών και εφήβων.

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ: Γονεϊκοί τύποι συμπεριφοράς και τα αποτελέσματά τους στη συμπεριφορά των παιδιών τους
(α) Γονεϊκοί τύποι συμπεριφοράς

(β) Αποτελέσματα (τάσεις) στη συμπεριφορά παιδιών και εφήβων

	Έλεγχος	Επιτρεπτικότητα
A	<ul style="list-style-type: none"> Πειθήνιος, εξαρτημένος, ευγενής, ευρεπής, υπάκουος Ελάχιστη επιθετικότητα Καταναγκαστική συμμόρφωση σε κανόνες (αγόρια) Εξαρτημένος, μη φιλικός, 	<ul style="list-style-type: none"> Ενεργητικός, κοινωνικά ανοιχτός, δημιουργικός, επιτυχημένος, επιθετικός Ελάχιστος καταναγκασμός σε συμμόρφωση κανόνων (αγόρια) Ανάληψη ρόλων ενηλίκων Ελάχιστη αυτό-επιθετικότητα
Δ	<ul style="list-style-type: none"> «Νευρωτικά» προβλήματα Περισσότεροι καβγάδες και αιδημοσύνη με τους συνομήλικους Κοινωνική απόσυρση Περιορισμένη ανάληψη ρόλων ενηλίκων Μέγιστη αυτό-επιθετικότητα (αγόρια) 	<ul style="list-style-type: none"> Παραπρωματικότητα Μη- συμμόρφωση Μέγιστη επιθετικότητα

Herbe

2ε4 ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΧΕΣΗ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Σύμφωνα με έρευνα των Kogan και Block ,(1991), η αυτονομία εναντίον του υπερβολικού ελέγχου σχετίζεται με την ανάπτυξη της ανεξαρτησίας και εξάρτησης αντίστοιχα. Οι γονείς των ανεξάρτητων παιδιών αξιοποιούν τον ελεύθερο τους χρόνο μακριά από τα παιδιά τους και σέβονται καθώς και ενθαρρύνουν τις προσωπικές επιλογές των παιδιών τους. Μαζί με την ενθάρρυνση της αυτονομίας αυτοί οι γονείς δημιουργούν μια αισθηματική ατμόσφαιρα στο σπίτι όπου εκφράζουν τα συναισθήματα τους και έτσι καθιστούν ικανή την επικοινωνία με τα παιδιά τους. Αντίθετα γονείς με εξαρτημένα παιδιά ασκούν εκτεταμένο έλεγχο στα παιδιά τους σε όλα τα ζητήματα της ζωής τους όπως για παράδειγμα το πλύσιμο των χεριών τους. Αυτοί οι γονείς υποστηρίζουν ότι οι συναισθηματικές εκφράσεις πρέπει να ταυτίζονται και ότι πρέπει να περιορίζονται οι πληροφορίες που θα λαμβάνουν τα παιδιά τους, ειδικά όσον αφορά θέματα σεξουαλικής φύσης.

Η εφηβεία είναι μια εποχή όπου οι γονείς πρέπει να αντεπεξέλθουν σε πολλές αλλαγές στις ανάγκες και τις ικανότητες των παιδιών. Υπάρχουν 2 συγκεκριμένοι δυσλειτουργικοί τρόποι όπου οι σχέσεις γονέων και παιδιών μπορούν να αναπτυχθούν αυτή την εποχή με στραμμένη η προσοχή στην αφαίρεση της αυτονομίας ή στην δημιουργία ανταγωνισμού (Blat & Homman, 1992). Καθένας από αυτούς τους τρόπους αποτελείται από διάφορους τρόπους συμπεριφοράς και μετονομάζεται σε εξαρτήσεις και αυτό-κριτική αντίστοιχα.

Ο πρώτος τύπος δυσλειτουργικής σχέσης εφήβου – γονέα περιλαμβάνει υπέρ – εμπλεκόμενες σχέσεις και σχέσεις περιορισμένες. Σ' αυτές τις σχέσεις οι γονείς εμπλέκονται στις ζωές των παιδιών τους και οι γονείς μπορούν ενεργά να εμποδίζουν την ανάπτυξη της. Αυτός ο τύπος χαρακτηρίζει τις σχέσεις των εξαρτημένων γυναικών που ονομάζουν τους γονείς τους υπέρ – προστατευτικούς (Blat et al, 1972). Συγκεκριμένα, οι εξαρτώμενοι ονομάζουν τις μητέρες τους ως ελεγκτές γονείς που κάνουν πολύ δύσκολη την ατομικότητα των παιδιών (McCranie & Bass, 1984). Γονείς οι οποίοι ελέγχουν ή υπέρ - προστατεύουν τα παιδιά τους, τα εμποδίζουν να επιτύχουν την ανεξαρτησία τους. Συνεπώς αυτά τα παιδιά μαθαίνουν να φοβούνται την αυτονομία και τον αποχωρισμό γιατί έχουν διδαχτεί ότι χρειάζονται και άλλους για να τους στηρίζουν ή να τους προστατεύουν (Parker, 1982).

Αξιοσημείωτο είναι ότι σύμφωνα με έρευνα που έγινε το 1988 από τους Pargamo, Tinajero διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά που προέρχονται από εύκαμπτες οικογένειες είναι πιο ανεξάρτητα ενώ τα παιδιά που προέρχονται από άκαμπτες οικογένειες είναι πιο εξαρτημένα.

Όσον αφορά τον άλλο τύπο ενοχλητικών σχέσεων γονέων – παιδιού, αυτός περιλαμβάνει κρύες και απόμακρες σχέσεις όπου τα παιδιά αξιολογούνται σκληρά και όπου το επίκεντρο των γονέων εντοπίζεται στην αποτελεσματικότητα (ή έλλειψη αποτελεσματικότητας) των παιδιών. Αυτό το στυλ συμπεριφοράς φαίνεται να είναι συνδεδεμένο με τις εμπειρίες των γονέων τους σχετικά με την αυτοκριτική. Οι άνθρωποι με ψηλό επίπεδο αυτοκριτικής ονομάζουν τις σχέσεις τους με τους γονείς τους ως ελλειμματικές σε σχέση με την έκφραση αγάπης. Επίσης λένε ότι οι γονείς τους δίνουν μεγάλη έμφαση στην επίτευξη κατορθωμάτων και έργων (McCranie & Bass, 1984). Η αυτοκριτική συνδέεται με την ονομασία των γονέων ως μη στοργικούς και ελεγκτικούς (Balet et al, 1992). Πιθανώς η αρνητική όψη που συνδέεται με τον εαυτό έχει σχέση με την αυτοκριτική σαν αποτέλεσμα της αρνητικής ανατροφοδότησης που λαμβάνουν από τους γονείς (Blat & Homman, 1992).

Επανερχόμενοι στο γενικότερο θέμα της σχέσης εξάρτησης αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με έρευνες του Dyk και Witkin, (1991), υπάρχει μία σχέση όσον αφορά τα εξαρτημένα παιδιά που σχετίζεται με την έλλειψη της ανάμειξης του πατέρα στην ανατροφή των παιδιών. Συμφωνά με έρευνες παρατηρήθηκε ότι μητέρες με εξαρτημένα παιδιά παραπονιούνται για την ελάχιστη ανάμειξη των συζύγων τους στην ανατροφή των παιδιών τους. Αυτά τα στοιχεία οδήγησαν στη μελέτη της εξής υπόθεσης. Ποιες συνέπειες προκαλεί η έλλειψη παρουσίας στην ψυχολογική διαφοροποίηση; Η πρώτη έρευνα που έγινε από τους Barclay και Casmano, (1967), είχε σαν αποτέλεσμα ότι η απουσία του πατέρα δημιουργεί περισσότερο εξαρτημένα παιδιά. Αυτό εξηγείται ως εξής: Η ενεργός συμμετοχή του πατέρα στην κοινωνικοποίηση λειτουργεί ισοδύναμα με τους δεσμούς μητέρας – παιδιού και ενθαρρύνει τον αποχωρισμό, την αυτονομία, τη διαφοροποίηση και την ανεξαρτητοποίηση του παιδιού.

Ο Goldstein, (1973), εξηγεί το ρόλο του πατέρα ως πηγή σταθερότητας στις σχέσεις της οικογένειας. Η παρουσία του πατέρα ευνοεί τη διαφοροποίηση των ρόλων μέσα στην οικογένεια και σύμφωνα με την ψυχολογική διαφοροποίηση η απουσία του ενοχλεί την ποιότητα της αλληλεπίδρασης μητέρας – παιδιού, ίσως λόγω των αλλαγών που συμβαίνουν στη προσωπικότητα της μητέρας όταν λείπει ο πατέρας.

2ε5 ΨΥΧΟΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΟΥΣΙΩΝ
ΑΠΟ ΝΕΑΡΟΥΣ ΕΝΗΛΙΚΕΣ ΩΣ ΑΠΟΡΡΟΙΑ
ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΒΩΝ

Οι ψυχοσωματικές ασθένειες ριζώνουν ως επί το πλείστον σε συγκεκριμένες σχέσεις μητέρας – παιδιού, όπου το εξωτερικό χαρακτηριστικό από το μέρος της μητέρας είναι η ανάγκη της να κρατήσει το παιδί της σε μια εφ ‘ όρου ζωής εξάρτηση για την ικανοποίηση των βασικών συναισθημάτων και σημαντικών αναγκών. Το συμπληρωματικό ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του παιδιού είναι η υποσυνείδητη ανάγκη του να συμβαδίζει με τις ανάγκες της μητέρας του, ότι δηλαδή είναι άρρωστο και εξαρτημένο. Τα συγκεκριμένα ψυχοσωματικά συμπτώματα του παιδιού σ’ αυτές τις περιπτώσεις οικοδομούνται παρόμοια με τα νευρωτικά συμπτώματα όπου ταυτόχρονα η απαγορευμένη ευχή και η τιμωρία εκτελούνται την ίδια στιγμή. Στα ψυχοσωματικά συμπτώματα η υπακοή με την υποσυνείδητη επιθυμία της μητέρας αλλά και η στάση εναντίον της εκφράζονται ταυτόχρονα.

Η Spierling, (1972), συστήνει την ταυτόχρονη ψυχαναλυτική θεωρία στη μητέρα και το παιδί, όπου η αλληλεπίδραση μεταξύ των υποσυνείδητων επιθυμιών

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

της μητέρας και των απαντήσεων του παιδιού μπορούν να παρατηρηθούν και να θεραπευτούν. Μετά από έρευνες διαπιστώθηκε ότι η μητέρα αποδέχεται το παιδί της μόνο όταν είναι άρρωστο και υποτάσσεται στις επιθυμίες της. Χαμηλή ανοχή άγχους και συναισθηματική ανωριμότητα περιγράφονται ως χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ψυχοσωματικού ασθενή. Αυτά τα χαρακτηριστικά εντούτοις δεν είναι χαρακτηριστικά μόνο αυτών των ασθενών αλλά είναι επίσης χαρακτηριστικά των ψυχοπαθών, εθισμένων, σεξουαλικά ανώριμων κ.τ.λ. στην ανάπτυξη. Η Sperling αναφέρεται στον Wade (1987), που υποστηρίζει ότι σε μερικά γονικά πρότυπα οι έφηβοι δεν είναι ικανοί να αποχωριστούν γιατί οι μητέρες τους είναι ανίκανες να αντεπεξέλθουν στις ανάγκες των εφήβων για εξατομίκευση. Οι έφηβοι ενώ πιέζουν για αυτονομία και για ανταπόκριση οι μητέρες τους, τους αφαιρούν την συναισθηματική υποστήριξη που είναι σημαντική για αυτούς. Η υποστήριξη υπάρχει μόνο όταν οι έφηβοι είναι εξαρτημένοι από τους γονείς τους και αποσύρεται όταν οι έφηβοι προσπαθούν να αποχωριστούν. Ο Wade, (1987), υποθέτει ότι τέτοιου είδους διαφωνίες δύνανται να έχουν σαν αποτέλεσμα και την αυτοκτονία.

2ε6 ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ

Ο Bowen (1978, σελ. 136), αναφέρει τη θεωρία του Kurt Lewin όπου σ' αυτή σημειώνει ο Lewin ότι οι έφηβοι μπορούν να δείξουν ντροπή και ευαισθησία αλλά και την ίδια στιγμή επιθετικότητα κυρίως λόγω της μη ξεκάθαρης στάσης στη ζωή τους.

Ο Bowen αναφερόμενος στους Bandura & Walter (1978), σύμφωνα με την έρευνα τους αναφέρουν ότι η αντικοινωνική επιθετικότητα αναπτύσσεται από μια διακοπή της εξαρτώμενης σχέσης με τους γονείς. Η εξάρτηση μπορεί να ματαιωθεί από έλλειψη στοργής, προσοχής, από γονική απόρριψη ή από έλλειψη στενών εξαρτώμενων δεσμών από τον ένα ή και από τους δύο γονείς. Μια αδυναμία στην ανάπτυξη μιας υγιούς εξαρτημένης σχέσης μπορεί κατευθείαν να οδηγήσει σε αισθήματα αποδοκιμασίας και επιθετικής συμπεριφοράς.

Έπειτα ο Bowen αναφέρεται στους Bandura & Ross (1961) που υποστηρίζουν ότι επιθετικά αγόρια φαίνεται να μιμούνται τους επιθετικούς γονείς τους που τείνουν να χρησιμοποιούν περισσότερη φυσιολογική τιμωρία σαν μέθοδο τιμωρίας και που ενθαρρύνουν και ανταμείβουν την επιθετική συμπεριφορά των γιων τους τουλάχιστον έξω από το σπίτι. Με την ενδυνάμωση της επιθετικότητας έξω από το σπίτι και την αναχαίτιση της επιθετικής συμπεριφοράς μέσω σωματικής τιμωρίας στα παιδιά, αυτοί οι γονείς υιοθετούν εκτόπιση της επιθετικότητας προς αντικείμενα και καταστάσεις. Αντικοινωνική επιθετική συμπεριφορά στους έφηβους είναι η συνέπεια της απροσδιόριστης κοινωνικότητας και που περιλαμβάνει: γονική πειθαρχία, γονική οπισθογράφιση της επιθετικότητας και έλλειψη σχετικής εξάρτησης στη σχέση γονιών – παιδιών.

2ε7 ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟ-ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Μια σειρά μελετών του Joseph Allen και των συνεργατών του, αποδεικνύει ότι οι έφηβοι που τους επιτρέπεται να εκφράζουν τις απόψεις τους σ' ένα περιβάλλον όπου

υπάρχει ασφάλεια και αγάπη αναπτύσσουν ψηλότερη αυτό-εκτίμηση και περισσότερο ώριμες ικανότητες.

Σύμφωνα με τους Gegas και Schwalb, (1986), το μέγεθος με το οποίο δίνουν αυτονομία οι γονείς στους έφηβους πρέπει να έχει θετικές συνέπειες για την αυτό εκτίμηση των εφήβων και ιδιαίτερα για την αυτό-αποδοτικότητα. Επίσης εισηγείται στο παιδί ότι οι γονείς του τον εμπιστεύονται και τον θεωρούν ως ένα υπεύθυνο πρόσωπο. Αυτό έχει αξιόλογες συνέπειες για την αυτό-εκτίμηση του παιδιού. Η Α. Τζόνσον, (1995), υποστηρίζει ότι αν το άτομο λειτουργεί σε ψηλά επίπεδα ψυχολογικής ωριμότητας δηλαδή βρίσκεται σ' ένα ικανοποιητικό βαθμό αυθύπαρκτης ατομικότητας, διαφοροποίησης και ανεξαρτησίας από την μητέρα, τότε λειτουργεί με περισσότερη αυτό-εκτίμηση, αυτό-σεβασμό, αυτό-πεποίθηση.

2Ζ: ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ
ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ
ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΓΕΝΟΥΣ ΒΑΣΙΣΜΕΝΕΣ ΣΤΗ
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΥ

2Ζ1 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ
ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ SURREY

Σύμφωνα με τους Allen & Stoltenberg η διαδικασία του αποχωρισμού των εφήβων έχει μελετηθεί από πολλές θεωρίες οι οποίες έχουν ένα κοινό θέμα. Η ψυχαναλυτική θεωρία (Blos, 1979, Mahler, 1968), η θεωρία της ανάπτυξης του εαυτού (Kohut, 1971), η ψυχολογική θεωρία του Erickson (Erickson, 1968) και οι θεωρίες των οικογενειακών συστημάτων (Rusell & Sprenkle, 1983). Όλες δίνουν έμφαση της επείγουσας ανάγκης των νέων ενηλίκων να αναλάβουν περισσότερη υπευθυνότητα για συναισθηματική συμπεριφορά επικοινωνίας καθώς γίνονται προοδευτικά πιο ανεξάρτητοι από τους γονείς τους. Σύμφωνα με του θεωρητικούς, αυτή η διαδικασία λαμβάνει μέρος μέσω μιας σειράς αναπτυξιακών έργων οπου αν εφαρμοσθεί, βοηθά να απελευθερώσει τους έφηβους από τους γονείς τους.

Όλες αυτές οι θεωρίες εισηγούνται ότι η υγιής προσαρμογή γίνεται μέσω της διαδικασίας αποχωρισμού της ατομικότητας, μέσω ενός συγκεκριμένου χρονικού πλαισίου και ότι πρέπει να μοιάζει και στα 2 φύλα. Ο αποχωρισμός εξατομίκευση αναφέρεται στην ανάπτυξη της αίσθησης του εαυτού που είναι ξεχωριστός και ανεξάρτητος από τον κάθε γονιό. Παρόλα αυτά μια θεωρία ανεπτυγμένη από την Surrey, (1985), προτείνει ότι η διαδικασία του αποχωρισμού μπορεί να φαίνεται διαφορετική στην αυτό-ανάπτυξη του θηλυκού γένους. Αυτή η θεωρία ονομάζεται ο εαυτός στη σχέση (Self-in-relation) και απευθύνεται ιδιαίτερα στην ανάπτυξη της γυναίκας.

Αυτή η θεωρία δίνει έμφαση στην ανάπτυξη μέσω των σχέσεων με τους άλλους και φαίνεται να αντανακλά στη γυναικεία ανάπτυξη καλύτερα από την αντίληψη του ξεχωριστού εαυτού.

Η Surrey παρατηρεί ότι για τις γυναίκες η αίσθηση του εαυτού είναι πολύ καλά οργανωμένη γύρω στην κατασκευή και διατήρηση σύνδεσης και σχέσεων, δίνοντας σημασία στη σχέση. Οι γυναίκες αναπτύσσουν την αίσθηση της προσωπικότητας τους παρακολουθώντας και ανταποκρίνοντας στο τι συμβαίνει στη σχέση τους (Surrey, 1985).

Η Surrey επίσης υποστηρίζει ότι οι σχέσεις και η ανάπτυξη της ταυτότητας είναι σύγχρονη στις γυναίκες και ότι αυτό το θηλυκό αναπτυξιακό έργο επείγει από την αρχική μορφή της σύνδεσης που δίνει την αρχική στοργή που συνήθως είναι η μητέρα. Το νεαρό κορίτσι πρώτα ενδιαφέρεται για αυτή τη σχέση και αργότερα

προχωρεί περισσότερο προς την αμοιβαία στοργή σε περαιτέρω σχέσεις. Αυτή η αρχική σύνδεση με την μητέρα είναι αληθινή και για τα αρσενικά βρέφη αλλά δεν ενισχύεται τόσο στα αγόρια όσο στα κορίτσια. Όπως το κορίτσι μεγαλώνει και αναπτύσσεται, νέες σχέσεις αναπτύσσονται και συντηρούνται. Αυτές δεν μεγαλώνουν μόνο σε πολυπλοκότητα και σημαντικότητα αλλά και η κοινωνική τους ζωή επεκτείνεται (Surrey, 1985).

Σύμφωνα με τη (Surrey, 1985), υπάρχουν τρεις συγκεκριμένες περιοχές της ανάπτυξης όπου απευθύνεται η θεωρία του εαυτού στις σχέσεις. Αυτές είναι:

1. Τα όρια ανάπτυξης: Η θεωρία δείχνει ότι τα κορίτσια και οι γυναίκες τείνουν να αναπτύσσονται πιο ρευστά τα όρια ενώ τα αγόρια και οι άντρες βάζουν πιο άκαμπτα όρια μεταξύ του εαυτού και του άλλου.
2. Ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής: Η θεωρία του εαυτού στις σχέσεις προτείνει ότι επειδή τα κορίτσια και οι γυναίκες σχηματίζουν πιο ρευστά όρια στις σχέσεις η υγιής αυτό-ανάπτυξή τους ορίζεται από την εμπάθυνση των συναισθηματικών δεσμών στην οικογένεια και τους φίλους.
3. Ένωση στην οικογένεια: Λόγω του ότι η θεωρία του εαυτού στη σχέση προτείνει ότι η υγιής αναπτυξιακή σχέση ορίζεται από την εμπάθυνση των συναισθηματικών σχέσεων στην οικογένεια και το αποτέλεσμα θα είναι οι γυναίκες να έχουν μια μεγαλύτερη επιθυμία για ενωμένη οικογένεια.

2.2 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΓΕΝΟΥΣ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗΣ

Διάφορες έρευνες έχουν εξετάσει τις διαφορές γένους στη διαδικασία του εφηβικού αποχωρισμού. Διάφορες αναφορές έχουν βρει διαφορές ανάμεσα στους άνδρες και στις γυναίκες. Οι γυναίκες δίνουν περισσότερη αξία στην οικογενειακή ενότητα, σύνδεση και συναισθηματική έκφραση, πολύ περισσότερο από ότι οι άνδρες (McDemot et al, 1983).

Σε περιπτώσεις όπου τα παιδιά φεύγουν από το σπίτι για σπουδές και ζουν στο κολλέγιο ο McDemot et al (1983), κατόπιν των ερευνών του παρατήρησε τα εξής: Βρήκε ότι οι νεαρές ενήλικες γυναίκες βιώνουν μια μεγαλύτερη αίσθηση της σύνδεσης με τους γονείς τους παρά με τους νεαρούς ενήλικες άνδρες. Εντούτοις οι Hoffman & Weiss, (1987), αναφέρουν ότι οι φοιτήτριες του κολεγίου είναι πιο ευαίσθητες στις διαφωνίες με τους γονείς τους παρά οι αρένες σπουδαστές και αυτό οδηγεί σε μεγαλύτερο στρες στις γυναίκες παρά στους άνδρες σπουδαστές.

Σύμφωνα με έρευνες του Moore, (1987), ανάμεσα σε φοιτητές του Clemson University ηλικίας 18 – 21 ετών ελέγχθηκαν τα εξής συμπεράσματα:

Κατ' αρχήν όσο αφορά την απόσταση γονιών και νεαρών ενηλίκων (ψυχολογική + φυσιολογική) για τις κοπέλες συσχετίστηκε θετικά χαρακτηριστικά (π.χ. λιγότερη μοναξιά, μεγαλύτερη αυτό-εκτίμηση, ικανοποίηση στη ζωή) και η απόσταση χαρακτηρίστηκε σαν σημαντικό στοιχείο του αποχωρισμού. Για τα αγόρια η σημαντικότητα της απόστασης συνδέθηκε με αισθήματα μοναξιάς και η προσπάθεια της επίτευξης απόστασης πολλές φορές συνοδεύτηκε από αισθήματα εγκατάλειψης από τη μητέρα.

Αυτή η έρευνα του Moore (1987), επίσης εξηγεί ότι οι διαφορές ανάμεσα στα φύλα οφείλονται στο γεγονός ότι τα αγόρια και οι κοπέλες έχουν διαφορετικές εμπειρίες όσον αφορά τον αποχωρισμό γονιών – εφήβων. Οι διαφορές φύλου ήταν εμφανής στη συναισθηματική αποσύνδεση, απόσταση και στο ξεκίνημα μιας οικογένειας. Τα δύο φύλα έχουν διαφορετικές εμπειρίες όσον αφορά τη φυγή από το σπίτι όταν υπάρχει ανάμιξη από τους γονείς. Ο Moore στην έρευνα του ακόμη μελετά τις διαφορές των φύλων στον αποχωρισμό των νέων από την αρχική τους οικογένεια και τη δημιουργία δικής τους. Οι κοπέλες που χαρακτήρισαν τη δημιουργία δικής τους

οικογένειας ως σημαντικό στοιχείο της διαδικασίας του αποχωρισμού ένοιωσαν λιγότερο απομονωμένες από τους πατέρες τους. Για τις γυναίκες με περισσότερο παραδοσιακές αξίες ήταν ιδιαίτερα σημαντικό γι' αυτές να κάνουν οικογένεια και να αποκτήσουν παιδιά. Οι πατέρες αυτών των γυναικών όμως ήταν μεγάλη επιρροή για την υιοθέτηση παραδοσιακών ρόλων φύλου (Block, 1978) και αυτές οι γυναίκες ένιωθαν πιο κοντά στους πατέρες τους από ότι οι λιγότερο παραδοσιακές γυναίκες. Οι άνδρες νοιώθουν ένα αίσθημα εγκατάλειψης από τους γονείς όταν δημιουργούν τη δική τους οικογένεια.

Ακόμα ο Moore αναφέρεται στη διαφορά των φύλων όσο αφορά τη διαμονή τους σε ξεχωριστή κατοικία από την οικογένεια τους και σημειώνει ότι οι άνδρες έχουν λιγότερη δυσκολία να φύγουν από το σπίτι τους. Πρόσφατες έρευνες όπως υποστηρίζει ο Moore δείχνουν ότι η ψυχολογική ευημερία των μητέρων διευκολύνει την αναχώρηση των νεαρών ενήλικων.

2.3 ΝΕΑΡΟΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΥ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΥ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΔΥΟ

ΓΟΝΕΙΣ

Πέραν των διαφορών γένους που αναφέρθηκαν πιο πάνω όσον αφορά την αντίληψη των δυο φύλων για τον ψυχολογικό αποχωρισμό υπάρχει και διαφοροποίηση του έφηβου στον ψυχολογικό αποχωρισμό από τη μητέρα και τον πατέρα του.

Η ψυχαναλυτική θεωρία δηλώνει ότι η απελευθέρωση από νευρωτικές διαφωνίες και η ικανοποίηση στις δύο αρχικές σφαίρες της ενήλικης ζωής, της αγάπης και της δουλειάς εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την επιτυχή επίλυση του Οιδιπόδειου συμπλέγματος (Kline, 1972). Σύμφωνα με τον Winch, (1950), για το οιδιπόδειο σύμπλεγμα οι μητέρες ευνοούν τη σύνδεση με τους γιους τους στη νεαρή ενηλικίωση ενώ οι πατέρες όχι. Με άλλα λόγια οι άρρενες που δεν έχουν αποχωριστεί ψυχολογικά από τις μητέρες τους έχουν δυσκολίες στην εγκατάσταση σχέσεων πριν το γάμο.

Όταν οι νεαρές ενήλικες γυναίκες φεύγουν από το σπίτι τους, σύμφωνα με τον Tyber (1981), φάνηκε ότι οι μητέρες αυτές αισθάνονται αίσθημα εγκατάλειψης και απώλειας. Αυτό το αίσθημα φαίνεται να μεγαλώνει όταν οι συνομήλικες φίλες των κορών τους είναι ακόμη με τις οικογένειές τους.

Τα άτομα που έχουν δυσκολίες στον ψυχολογικό αποχωρισμό με το αντίθετο φύλο, σύμφωνα με τον Tyber (1981) αναζητούν ένα σύντροφο που να μοιάζει στο

αντίθετο φύλο των γονέων τους. Αν ο σύντροφός τους δεν ανταποκρίνεται με το πρότυπο αυτό, τότε δημιουργούν «συμμαχίες», δηλαδή συνδέονται υπερβολικά με το αντίθετο φύλο γονέα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την απομάκρυνση από τον σύντροφο και την προσκόλληση στον γονέα.

Θέλοντας να ερευνήσει ο Hoffman (1982), τη διαδικασία του ψυχολογικού αποχωρισμού και πως αυτή επηρεάζει τη γενική προσαρμογή του ατόμου κατά τη διάρκειά της, βασισμένος στον Blos, (1979), διεξήγαγε έρευνα ανάμεσα σε φοιτητές ηλικίας 18 – 22 ετών στο Πανεπιστήμιο της Βόρειας Καλιφόρνιας. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας έδειξαν ότι όταν και οι δύο γονείς δεν διαφωνούν για την ανεξαρτησία στα παιδιά τους και τα ενθαρρύνουν προς αυτή, τότε αυτό έχει σαν συνέπεια την καλύτερη γενική προσαρμογή και στα δύο φύλα αλλά ιδιαίτερα στους νεαρούς ενήλικες άντρες. Ακόμη αυτό έχει σαν συνέπεια τις λιγότερο προβληματικές σχέσεις και για τα δύο φύλα νεαρών ενηλίκων. Όταν έστω και ο ένας γονέας διαφωνεί για την ανεξαρτησία του παιδιού τότε και στα δύο φύλα νεαρών ενηλίκων φάνηκε να υπάρχουν συναισθήματα ανασφάλειας στις στενές σχέσεις καθώς και στον περιορισμό της ελεύθερης συμμετοχής τους σε μια πάρε – δώσε σχέση.

Η συναισθηματική ανεξαρτησία από την άλλη φάνηκε ότι όταν δίνεται από τους γονείς τότε και τα δύο φύλα νεαρών ενηλίκων οδηγούνται στην καλύτερη προσαρμογή στη δουλειά λόγω της έλλειψης άγχους και την αίσθηση ικανοποίησης από την σχέση με τους γονείς.

Όσον αφορά την ανεξαρτησία της στάσης και από τους δύο γονείς βρέθηκε να σχετίζεται αρνητικά με την προσωπική προσαρμογή για νεαρούς ενήλικες. Με άλλα λόγια, οι έφηβοι που αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους ως όμοιους με τους γονείς τους στις στάσεις τους, αυτοί μπορούν πιο εύκολα να προσαρμοσθούν. Αυτό ήταν απρόσμενο εύρημα αλλά μπορεί να γίνει κατανοητό αν συνδεθεί με τη θεωρία του Blos (1979), που μιλά για την εσωτερίκευση των γονικών αντικειμένων. Όταν υπάρχει μια μεγαλύτερη ομοιότητα στάσης με τους γονείς (όχι βέβαια σε υπερβολικό βαθμό) μπορεί να διευκολύνει μια καλύτερη σχέση μεταξύ εφήβου και γονέα και μπορεί να καταλήξει σε καλύτερη προσωπική προσαρμογή.

2Η: Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ **ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΥ** **ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΥ**

Κατά τον Steinberg (1994, σελ. 156), σήμερα ένας τυπικός γονέας είναι κοντά στην ηλικία των 40 όταν το παιδί του μπαίνει στην εφηβεία. Είναι σημαντικό να προσέξουμε την ψυχολογική ανάπτυξη των εφήβων κατά τη διάρκεια της εφηβείας και να προσέξουμε πως τα χαρακτηριστικά αυτής της ηλικίας μπορούν να συνεισφέρουν στην αλλαγή της φύσης των σχέσεων των εφήβων. Η ηλικία επίσης των 40 μπορεί να είναι ιδιαίτερα δύσκολη περίοδος για τους έφηβους. Ο Steinberg (1994, σελ. 156), αναφέρει ότι μερικοί θεωρητικοί θεωρούν αυτή τη περίοδο ως μια περίοδο όπου συμβαίνει η κρίση της μέσης ζωής (Farell and Rasenberg 1981, Levinson 1978).

Όπως υποστηρίζει ο Steinberg, (1994), αν κατατάξουμε τα χαρακτηριστικά αυτής της εποχής με λεπτομέρεια θα βρούμε ότι η ανάπτυξη που συμβαίνει ανάμεσα στους γονείς και στους εφήβους είναι συμπληρωματική. Σαν πρώτο σημείο ο Steinberg αναφέρει το θέμα της βιολογικής αλλαγής. Την ίδια περίπου εποχή οι έφηβοι μπαίνουν σε μία περίοδο μιας φυσιολογικής ανάπτυξης σεξουαλικής ωριμότητας και τελικά μια περίοδο της ζωής όπου η κοινωνία την ονομάζει την πιο φυσική γοητεία για τη σεξουαλική τους εμφάνιση, οι γονείς την ίδια στιγμή αρχίζουν να νοιώθουν αυξημένο ενδιαφέρον για τα δικά τους σώματα σχετικά με τη φυσική τους γοητεία και τη σεξουαλική τους εμφάνιση. Δεύτερο αξιοσημείωτο σημείο στις κρίσεις βρίσκεται στις αντιλήψεις για το χρόνο και το μέλλον. Την ίδια στιγμή που οι έφηβοι αναπτύσσουν την ικανότητα να σκέφτονται συστηματικά τι να κάνουν για το μέλλον δηλαδή αρχίζουν να βλέπουν μπροστά, οι γονείς αρχίζουν να νοιώθουν ότι οι πιθανότητες για αλλαγή είναι περιορισμένη. Καθώς οι ιδέες των εφήβων για το μέλλον γίνονται πιο εκτεταμένες οι ιδέες των γονέων γίνονται πιο περιορισμένες.

Ο Steinberg (1994, σελ. 156), αναφέρεται επίσης στον Neugarten (1974), που μελέτησε την ανάπτυξη της προσωπικότητας του εφήβου πιο εκτεταμένα, εισηγείται ότι μια σημαντική μετακίνηση στην προοπτική του χρόνου συμβαίνει κατά τη διάρκεια της μέσης ηλικίας. Πριν αυτή τη φάση στο κύκλο της ζωής τείνουμε να μετράμε το χρόνο βλέποντας πόσο καιρό είμαστε ζωντανοί, ενώ μετά τη μέση ηλικία βλέπουμε τα πράγματα υπολογίζοντας πόση ζωή μας απομένει. (Neugarten and Patan,

1974). Ένας λόγος γι' αυτή τη μετακίνηση μπορεί να είναι ότι οι μεσήλικοι θυμούνται τη θνησιμότητα τους γιατί βλέπουν τους δικούς τους γονείς να γερνούν.

Ένα τρίτο χαρακτηριστικό που θίγει ο Steinberg, (1994), είναι ότι για τους έφηβους η εφηβεία είναι η στιγμή που υπολογίζουν το θέμα της δύναμης, θέσης και τους ρόλους τους στην εφηβεία. Για τους γονείς τους απεναντίας οι επιλογές τους έχουν ήδη γίνει, άλλοτε επιτυχημένες και άλλοτε όχι τόσο. Οι περισσότεροι ενήλικες φθάνουν στο επαγγελματικό τους όριο, το σημείο όπου μπορούν να πουν πόσο επιτυχημένοι είναι και πολλοί μπορούν να ασχοληθούν με οποιοδήποτε χάσμα υπάρχει μεταξύ των επιθυμιών και των κατορθωμάτων τους. Συνοψίζοντας για τους έφηβους αυτή η φάση για τον οικογενειακό κύκλο ζωής είναι μια περίοδος απεριόριστων οριζώντων ενώ για τους γονείς είναι μια περίοδος που έρχονται να συμβιβαστούν με τις επιλογές που έκαναν όταν ήταν νεότεροι.

Οι γονείς μπορεί να επηρεαστούν αρνητικά από την μετάβαση του παιδιού τους στην εφηβεία αν το παιδί ανήκει στο ίδιο φύλο. Οι μητέρες των κοριτσιών και οι πατέρες των αγοριών για παράδειγμα δείχνουν περισσότερο ψυχολογικό άγχος, αναφέρουν λιγότερη ικανοποίηση από το γάμο τους και περνούν πιο έντονα την κρίση της μέσης ηλικίας λαμβάνοντας υπόψη ότι τα παιδιά τους αρχίζουν να ωριμάζουν ψυχολογικά, να βγαίνουν ραντεβού και να απομακρύνουν τους εαυτούς τους από τους γονείς τους συναισθηματικά. Μερικές φορές οι γονείς βλέπουν στα παιδιά τους τη δική τους εφηβεία και τους ζηλεύουν γιατί ίσως αυτοί να μην είχαν τη δυνατότητα να ζήσουν αυτά που μπορούν να ζήσουν σήμερα τα παιδιά τους (Collette Chilland, 1980).

Η Chilland (1980), υποστηρίζει ότι μέχρι τα τελευταία χρόνια οι γονείς που ήταν στην εφηβεία κατά την διάρκεια του Β' παγκόσμιου πολέμου ή ακριβώς μετά τον πόλεμο και γνώρισαν τους περιορισμούς στα τρόφιμα, στις στεγαστικές δυσκολίες, την ανέχεια, αδυνατούν να κατανοήσουν την στάση των παιδιών τους τα οποία περιφρονούν την «καταναλωτική κοινωνία» και δεν είναι ευτυχημένα που έχουν όλα όσα στερήθηκαν εκείνοι. Βαθιά μέσα τους ζηλεύουν που οι έφηβοι ζουν ένα κομμάτι της εφηβείας που οι ίδιοι δεν μπόρεσαν να ζήσουν τη εξέγερση και τη σεξουαλικότητα. Εδώ η Chilland κάνει αναφορά στον Winicott, (1961, σελ. 89), όπου αναφέρει ότι « Η μεγάλη πρόκληση από την εφηβεία είναι να δεχθούν οι γονείς ότι δεν είχαν πραγματικά ζήσει την εφηβεία τους».

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε πιο συγκεκριμένα για τη κρίση της μέσης ηλικίας και πως αυτή εκδηλώνεται στο πατέρα μέσα από μελέτες και συγγράμματα

διαφόρων επιστημόνων. Ο Herbert μιλά επίσης για τους Stierlin & Savard, (1996), συμπεραίνουν ότι οι μεσήλικες πατέρες περνούν μια φυσιολογική κρίση οπού πιθανόν να αμφισβητούν την αξία των αποτελεσμάτων της δουλειάς τους και το νόημα του γάμου τους. Υποθέτουν ότι πρέπει να λυπούνται για τις μακροχρόνιες φιλοδοξίες τους πέρα από τον πλούτο τους και θέλουν να επιβεβαιώνονται για την επιτυχία τους.

Όσον αφορά τις οικογένειες των προβληματικών εφήβων, οι πατέρες είναι ανίκανοι να λυπούνται επιτυχώς ή να βρίσκουν ένα επιτυχημένο τρόπο δράσης. Αν ο πατέρας δεν μπορεί να το κάνει αυτό μπορεί να ζηλεύει και να υποτιμά το γιο του ή να τον υπερεκτιμά σε μία προσπάθεια να ζήσει μέσω αυτού ότι νοιώθει ότι έχασε. Ο Levi και οι συνάδελφοι του (1996), υποστηρίζουν ότι ο πατέρας που έχει αίσθηση της αξίας και της ακεραιότητας του μπορεί να αντέξει να χάσει τη μάχη έστω και μερικώς και θα επιστρέψει στον γιο του να διαφέρει από αυτόν χωρίς η διαφορά αυτή να γίνεται απειλή για την αίσθηση της ακεραιότητας του.

Στην ομάδα των εφήβων που εξέτασαν οι Levi, Stierlin και Savard (1996), παρατήρησαν απρόσμενους πικρούς χωρισμούς, αποτυχία στη διαφοροποίηση μεταξύ πατέρα και γιου και μακροπρόθεσμες αντιπάθειες μεταξύ τους. Ο Nydegger, (1991), αναφέρει ότι το να αποκτάς ανεξαρτησία χωρίς απόρριψη είναι το κρίσιμο σημείο στην ωρίμανση των σχέσεων κατά τη διάρκεια της μακρόχρονης περιόδου μεταξύ της εφηβείας των παιδιών και της γεροντικής ηλικίας των γονέων. Η ανεξαρτησία του παιδιού είναι ο στόχος της πατρότητας. Η καλλιέργεια της στα βασικά χρόνια της κοινωνικοποίησης, προσφέρει τις ικανότητες για να την αποκτήσει και να φαίνεται για τους πατέρες η μεγαλύτερη ευθύνη. Όταν όλα πάνε καλά η μέση ηλικία είναι η περίοδος της απόδοσης των αξιών και νοιώθουν να αποκτά αξία ο ρόλος τους.

Για τις μητέρες στην μέση ηλικία και τις κόρες τους, Ο Herbert αναφέρεται στους Lasorsa και Fedor, (1990), υποστηρίζουν ότι η ανάπτυξη της εφήβου κόρης μπορεί να επιδράσει αρνητικά στην αυτοεκτίμηση της μητέρας και να προκαλέσει διαφωνία. Οι μητέρες νοιώθουν να χάνουν την αυτοεκτίμηση τους, γιατί με την ανάπτυξη της κόρης τους συνειδητοποιούν το πέρασμα του χρόνου και την απώλεια της δικής τους νεότητας.

**20: ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ
ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ, ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ
ΣΕ ΜΟΝΟΓΟΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ**

201 ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ – ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Τα αποτελέσματα του αποχωρισμού και του διαζυγίου στην προσπάθεια του εφήβου να πετύχει τον ψυχολογικό αποχωρισμό και την εξατομίκευση επηρεάζονται από ένα αριθμό παραγόντων. Η διαδικασία αυτή μπορεί να διευκολύνει ή να δυσχεραίνει τον αποχωρισμό και την εξατομίκευση των εφήβων (Slater, Stewart and Linn, 1983). Ο θυμός και η επιρρίψη ευθυνών είναι οι κοινές αντιδράσεις στο διαζύγιο των γονέων. Ομοίως, οι έφηβοι συχνά δημιουργούν συμμαχία με τον ένα γονιό και αυτό διευκολύνει την συναισθηματική και συχνά τον φυσιολογικό αποχωρισμό από τον άλλο γονέα (Johnston et al 1985, Waters 1985). Ο θυμός όμως μπορεί να κατευθυνθεί προς τη νομιμοποίηση της αναπτυξιακής διαδικασίας του αποχωρισμού. Αντιθέτως οι αντιδράσεις θυμού μπορεί να προκαλέσουν εσωτερικές διαφωνίες, αγωνία και συγχυσμένα συναισθήματα χάρις στην ανικανότητα τους να βάλουν ένα θεραπευτικό τέλος στη σχέση γονέα – παιδιού.

Αν και ο αποχωρισμός και το διαζύγιο προσφέρουν μια οδό για τους εφήβους για να ξεκινήσουν την διαδικασία αποχωρισμού – εξατομίκευσης, σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι υγιής οδός. Πολλές μελέτες απέδειξαν ότι τα παιδιά προσαρμόζονται καλύτερα στο διαζύγιο αν η επικοινωνία μείνει με τον γονέα που δεν το προσέχει και δεν μένει μαζί του (Cook and Baltazar 1984, Farber, Felner and Primavera 1985, Mitchell 1983, Wallerstein 1985). Ο Kurded και ο Berg, (1983), επιπλέον δίνουν έμφαση στην επικοινωνία μεταξύ του γονιού που δεν είναι υπό την κηδεμονία του και τις ανάγκες του παιδιού να κατευθύνεται στην προσπάθεια του να διευκολύνει τη προσαρμογή στο διαζύγιο.

Το θέμα του αποχωρισμού είναι στενά συνδεδεμένο με το θέμα της εγγύτητας. Ο Emery, (1982), εξερεύνησε την σχέση των συζυγικών αναβρασμών (π.χ. το διαζύγιο, διαφωνίες) και κατάληξε ότι η συνύπαρξη της ενδο-οικογενειακής διαφωνίας παρά του αποχωρισμού (από τον ένα γονέα) είναι ο πιο προεξέχων

παράγοντας στη δημιουργία προβλημάτων συμπεριφοράς στα παιδιά των διαζευγμένων. Επιπλέον διαφαίνεται από αυτή την υπόθεση ότι η μητρική απομάκρυνση είναι η πιο ζημιογόνος γιατί η μητέρα, σύμφωνα με την Mahler, (1968), είναι ο πρώτος, αρχικός δεσμός. Ο Emery (1982), επιπλέον παρατηρεί ότι οι δεσμοί εγγύτητας που επηρεάζονται από τον αποχωρισμό γονέων μπορούν επίσης να επηρεαστούν από διαφωνίες και ότι αυτοί οι δύο παράγοντες μπορούν να λειτουργήσουν συλλογικά. Γι' αυτό οι γονικές διαφορές σε ένα άθικτο νοικοκυριό, δηλαδή που δεν είναι χωρισμένο, αλλά και σε ένα χωρισμένο νοικοκυριό μπορεί να θεωρηθεί ως ένας επιπλέον παράγοντας που οδηγεί στον ανώριμο και μη θεραπευτικό αποχωρισμό – εξατομίκευση των εφήβων.

202 ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ – ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΜΟΝΟΓΟΝΙΚΕΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ

Εάν ο γονικός αποχωρισμός ή το διαζύγιο έγινε κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας, οι έφηβοι θα αντιμετωπίζουν διαφορετικούς παράγοντες οι οποίοι θα επηρεάζουν τον αποχωρισμό και τη εξατομίκευση. Στη πλειοψηφία των περιπτώσεων οι μητέρες αναλαμβάνουν τη φύλαξη των παιδιών και γι' αυτό συνεχίζουν το ρόλο του γονέα. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του διαζυγίου οι γονείς είναι τόσο απασχολημένοι με το να διευθετήσουν τις ανάγκες τους έτσι ώστε να παραμελούν τις ανάγκες των παιδιών τους για ψυχολογική υποστήριξη. Πολλά παιδιά μπορεί να μην ασχοληθούν με την αντιμετώπιση των συναισθημάτων απώλειας κατά τη διάρκεια του διαζυγίου και μπορούν να κουβαλούν τη θλίψη τους στην εφηβεία.

203 ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ – ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΓΑΜΟΥ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Οι Daniels και Jills στο άρθρο τους για τον αποχωρισμό και την εξατομίκευση των εφήβων από την οικογένεια (Daniels & Jills, 1998, σελ. 105- 116) αναφέρονται και σε μια άλλη ιδιαίτερη ενότητα του αποχωρισμού εξατομίκευσης αυτής του αποχωρισμού κατά τη διάρκεια του δεύτερου γάμου των γονέων. Όπως αναφέρουν οι Daniels και Jills όταν δύο οικογένειες με παιδιά συνενωθούν για να δημιουργήσουν

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

μια θετή οικογένεια, αυτή είναι μια δύσκολη μεταφορά για όλους. Η δυσκολία μεγαλώνει αν ένα μέλος της οικογένειας είναι έφηβος. Το πρωταρχικό έργο της θετής οικογένειας είναι να μετακινηθεί από μια μονογονική οικογένεια με ένα θετό πατέρα αμύητο σε μια οικογένεια, ενωμένη με ένα δυνατό συζυγικό δεσμό (Herndon and Combs, 1982, Papernow, 1986). Αυτό το έργο της ένωσης της οικογένειας είναι αντίθετο με το έργο των εφήβων για αποχωρισμό και αυτονομία που συμβαίνει την ίδια στιγμή.

Οι Papernow, (1986), Reutter and Strang, (1986), υποστηρίζουν ότι ο δεσμός του παιδιού με τον γονέα που είναι υπό την προστασία του μετά από ένα διαζύγιο απειλείται από την απόκτηση ενός πατριού (Papernow 1986, Reutter and Strang 1986). Ο έφηβος δεν είναι πρόθυμος να αναγνωρίζει το ρόλο του ανατροφέα. Τα έφηβα παιδιά μπορεί να συνεχίσουν να βιώνουν άλυτη θλίψη λόγω της απουσίας του βιολογικού τους γονιού. Είναι δύσκολο να συμπληρώσουν το αναπτυξιακό τους έργο αν θέματα λύπης και αποχωρισμού δεν έχουν λυθεί. Η είσοδος ενός θετού γονέα στη ζωή τους μπορεί να ξυπνήσει αυτά τα αισθήματα και να προκαλέσει τον έφηβο να βιώσει συναισθηματικές διαφωνίες και να καταλήξει σε αυξανόμενο άγχος και αγωνία (Clinogempeel et al 1984), (Reutter and Strang 1986).

Συχνά οι έφηβοι από μονογονικές οικογένειες επιδεικνύουν μια ωριμότητα που δεν υπάρχει ως συνήθως στους άλλους έφηβους αυτής της ηλικίας (Schlesinger 1982, Slater et al 1983, Weiss 1979). Οι έφηβοι αναφέρουν ότι το διαζύγιο τους κάνει να μεγαλώνουν γρηγορότερα, να αναλαμβάνουν υπευθυνότητες και να γίνονται ανεξάρτητοι, γρηγορότεροι για να επιζήσουν. Οι γονείς αντιλαμβάνονται τα παιδιά αυτά ως πιο ώριμα και τείνουν να τα φορτώνουν με περισσότερες εκλύσεις για υποστήριξη. Αυτά τα παιδιά αναφέρουν ότι η παιδικότητα τους έλειπε και ότι βιώνουν μια μοναδική αίσθηση μοναξιάς (Johnston et al 1985, Wallerstein 1985, Weiss 1979). Αυτοί οι έφηβοι δεν μεγαλώνουν γρηγορότερα, αρνητικά. Πολλοί το βλέπουν σαν απλά ένα γεγονός ανάπτυξης και μερικοί το βλέπουν σαν μια θετική επίδραση στην τελική τους ωρίμανση. (Weiss, 1979), (Schlesinger, 1982), (McLoughlin & Whilfield, 1984). Ο Weiss (1979), επιπλέον δίνει έμφαση στο ότι πολλοί έφηβοι μπορούν να αναλάβουν επιπλέον υπευθυνότητα για τη λειτουργία του νοικοκυριού και του σπιτιού να βλάψουν την αναπτυξιακή διαδικασία αρκεί να υπάρχει ένας βαθμός γονικής υποστήριξης.

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

Ο αποχωρισμός – εξατομίκευση από τον γονιό από τον οποίο ήταν υπό τη κηδεμονία του γίνεται δυσκολότερος όταν ο άλλος γονιός λείπει. Αυτή η κατάσταση περιπλέκεται περισσότερο αν οι γονείς κηδεμόνες ψάχνουν για συναισθηματική συμπαράσταση κατά την περίοδο αυτή. Τα όρια του γονιού ως γονιού και του γονιού ως συνομήλικου συγχέονται στην μονογονική οικογένεια. Συχνά οι έφηβοι υψώνονται στο ρόλο του προσώπου, εμπιστοσύνης, του προστάτη, του εμπίστου και του συντρόφου (Satir 1972, Weiss 1979), (Cook and Balthazar 1984). Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα διαφωνούντα συναισθήματα για τον έφηβο που προσπαθεί να ξεχωρίσει από τον υπό κηδεμονία γονέα.

Οι Daniel και Jills, (1998, σελ. 112), αναφέρουν ότι τα παραπάνω εμπόδια, αναχαιτίζουν τον δεσμό θετού πατέρα – έφηβου και διευκολύνουν τον αποχωρισμό του εφήβου. Αυτή η πορεία τους όμως για τον αποχωρισμό μπορεί να μην είναι θεραπευτική.

Καθώς ο δεσμός του εφήβου με τον βιολογικό του πατέρα απειλείται από την παρουσία του θετού πατέρα, ο έφηβος μπορεί να ανταποκριθεί με οργή προς την οικογένεια. Ο απών γονέας μπορεί να θεωρηθεί πιο σημαντικός από τον έφηβο και αυτό μπορεί να το χρησιμοποιήσει σαν απειλή για το θετό γονέα και τον κηδεμόνα γονέα. Έτσι ο θετός γονέας ή κηδεμόνας προσπαθεί να δημιουργήσει ένα δυνατό δεσμό με τον έφηβο για να μπορέσει έτσι να υιοθετήσει ένα παραδοσιακό ρόλο γονιού. Αυτό όμως οδηγεί τους εφήβους σε αντίσταση (resistance) απέναντι στο θετό γονέα (Papernow 1986, Stern 1984). Η διαφωνία αυξάνεται σαν απάντηση στην άλυτη ενοχή και η απώλεια κρύβει αντίσταση στο δεσμό έφηβου-θετού πατέρα και αυξάνει τη πιθανότητα ενός μη θεραπευτικού αποχωρισμού εξατομίκευσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

3Α: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

3α1 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Από την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας και την μελέτη αντιστοίχων με το θέμα πτυχιακών εργασιών του Τ.Ε.Ι. Πάτρας παρατηρήθηκε ότι δεν έγινε κάποια ερευνητική εργασία που να εξετάσει την πορεία του ατόμου προς την αυτονομία – αυτό-διαφοροποίηση και τον ψυχολογικό αποχωρισμό γονέων και νεαρών ενηλίκων. Η διαπίστωση αυτή έδωσε την αφορμή για την πραγματοποίηση της εργασίας αυτής και την διεξαγωγή πιλοτικής ερευνάς για το προαναφερθέν θέμα ανάμεσα σε νεαρούς ενήλικες και τους γονείς τους.

Η έρευνα αυτή ονομάστηκε πιλοτική λόγω του ότι αντιπροσωπεύει ένα μικρό αριθμό ατόμων και δεν αναφέρετε σε ένα σύνολο ατόμων. Τα αποτελέσματα της όμως φωτίζουν κάποια σημεία του θέματος και δίνουν το έναυσμα για περαιτέρω διερεύνηση.

3α2 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΙΛΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο σκοπός αυτής της έρευνας είναι να ελέγξει την υπόθεση ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της μορφής αποχωρισμού του ατόμου από τους γονείς του και των γονιών του από τους δικούς τους γονείς.

Ειδικότερα οι στόχοι της ερευνάς είναι

1. Να γίνει συσχέτιση της ψυχολογικής ωριμότητας γονέων και παιδιών.
2. Να εξεταστεί αν το άτομο στη διαδικασία του ψυχολογικού αποχωρισμού καταφέρνει να αυτό-διαφοροποιείται αλλά συγχρόνως να διατηρεί τη σύνδεση με το οικογενειακό του περιβάλλον.

3α3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΉ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Πριν την πραγματοποίηση της πιλοτικής αυτής έρευνας, έγινε μια μικρή προέρευνα σε ένα πολύ μικρό δείγμα. Στόχος της ήταν ο έλεγχος του εργαλείου της κλίμακας ψυχολογικής ωριμότητας που θα χρησιμοποιείτο στην πιλοτική έρευνα.

Η προέρευνα έγινε το καλοκαίρι του 1999 και είχε σαν δείγμα 5 νεαρές ενήλικες (φοιτήτριες στο Πανεπιστήμιο Κύπρου) ηλικίας 18-28 ετών και τους γονείς τους. Μέσω αυτής της προέρευνας απεδείχθει ότι η κλίμακα της ψυχολογικής ωριμότητας ήταν λειτουργική και μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην πιλοτική έρευνα.

Η πιλοτική έρευνα πραγματοποιήθηκε ανάμεσα σε νεαρούς ενήλικες και τους γονείς τους γιατί σκοπός της έρευνας ήταν να εξετάσουμε την πορεία του ατόμου προς την αυτονομία αυτό-διαφοροποίηση και τον ψυχολογικό αποχωρισμό γονέων και νεαρών ενηλίκων.

Οι νεαροί ενήλικες ήταν σπουδαστές της σχολής Σ. Ε. Υ. Π. του Τ.Ε.Ι. Πάτρας ηλικίας 18 – 28 ετών. Η επιλογή των σπουδαστών ως αντιπροσωπευτικό δείγμα των νεαρών ενηλίκων βασίστηκε στην πρόσβαση και τη λειτουργικότητα. Έτσι επιλέχθηκαν οι σπουδαστές προκειμένου το δείγμα μας να είναι αντιπροσωπευτικό του νεαρού ενήλικα με μόρφωση. Επίσης επιλέχθηκε το όριο ηλικίας 18-28 ετών γιατί αυτή είναι η περίοδος από το τέλος της εφηβείας μέχρι και τη νεαρή

ενηλικίωση, περίοδος που ο νεαρός ενήλικας πορεύεται προς την αυτονομία, αυτό-διαφοροποίηση και αποχωρίζεται ψυχολογικά από τους γονείς του.

Οι νεαροί ενήλικες ήταν μόνο γυναίκες σ' αυτή τη πιλοτική ερευνά λόγω του ότι στη σχολή Σ. Ε. Υ. Π. ο μεγαλύτερος αριθμός σπουδαστών είναι γυναίκες και αν η ερευνά απευθυνόταν και στα δύο φύλα δεν θα μπορούσε να είναι συγκρίσιμη λόγω διαφοράς στον αριθμό μεταξύ των δύο φύλων.

Οι γονείς που συμμετείχαν σ' αυτή την ερευνά ήταν οι γονείς των σπουδαστών που αποτελούσαν το δείγμα της ερευνάς. Οι γονείς ήταν 35-65 ετών και είχαν ποικιλόμορφο επίπεδο μόρφωσης. Οι 25 ήταν οι μητέρες των νεαρών ενήλικων σπουδαστών και οι 20 ήταν οι πατέρες (4 πατέρες είχαν πεθάνει και ένας αρνήθηκε να απαντήσει).

Ο κατάλογος των ονομάτων των σπουδαστών που αποτέλεσαν το δείγμα της ερευνάς, εξασφαλίσθηκε κατόπιν γραπτής αιτήσεως και προσωπικής επικοινωνίας με το προσωπικό των γραμματειών των τμημάτων της σχολής Σ. Ε. Υ. Π..

Ο κατάλογος αυτός συμπεριλάμβανε τα ονόματα, τις διευθύνσεις και τα τηλέφωνα 70 σπουδαστριών από όλα τα εξάμηνα της σχολής Σ. Ε. Υ. Π. που η καταγωγή και ο τόπος διαμονής τους ήταν η Πάτρα. Η ερευνήτρια επικοινωνήσε τηλεφωνικώς με αυτές και επεξήγησε τους σκοπούς της έρευνας, αναζητώντας ταυτοχρόνως την συμμετοχή τους σε αυτήν. Από τα 70 άτομα, με 5 δεν κατέστη δυνατή η επικοινωνία, πιθανόν λόγω αλλαγής κατοικίας. Από τα υπόλοιπα 65 άτομα με τα οποία ήρθε σε επαφή η ερευνήτρια, 35 άτομα αρνήθηκαν να συμμετέχουν, 4 ατόμων οι γονείς τους απουσίαζαν εκτός Πατρών και 25 σπουδάστριες και οι γονείς αυτών έδειξαν ενδιαφέρον να συμμετέχουν στην έρευνα.

Τα εικοσιπέντε αυτά άτομα ήταν σπουδάστριες των τμημάτων της σχολής Σ.Ε.Υ.Π. Συγκεκριμένα από το Τμήμα Νοσηλευτικής συμμετείχαν επτά σπουδάστριες (δύο ήταν σπουδάστριες στο β' εξάμηνο, δύο στο γ' εξάμηνο, μία στο δ' εξάμηνο, μία στο ε' εξάμηνο και μία στο στ' εξάμηνο). Από το Τμήμα Λογοθεραπείας συμμετείχαν οκτώ σπουδάστριες (δύο από το β' εξάμηνο, μία από το γ' εξάμηνο, δύο από το δ' εξάμηνο, μία από το ε' εξάμηνο και δύο από το στ' εξάμηνο).

Από το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας συμμετείχαν δέκα σπουδάστριες (δύο ήταν σπουδάστριες στο β' εξάμηνο, μία στο γ' εξάμηνο, δύο στο δ' εξάμηνο, μία στο στ' εξάμηνο και τέσσερις στο πτυχίο).

Συνολικά οι σπουδάστριες από όλα τα τμήματα των σχολών που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν: τέσσερις στο β' εξάμηνο, πέντε στο γ' εξάμηνο, έξι στο δ' εξάμηνο, δύο στο ε' εξάμηνο, τέσσερις στο στ' εξάμηνο και τέσσερις στο πτυχίο.

Η εφαρμογή της έρευνας έγινε από την ερευνήτρια στο σπίτι των ερωτηθέντων κατόπιν συνεννοήσεως μαζί τους. Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερωτηματολόγιο των σταδίων ζωής και συμπεριφοράς για το οποίο θα αναφερθούμε αργότερα. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 5 μήνες. Η αργοπορία αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι στις περισσότερες οικογένειες υπήρχαν δυσκολίες στη συγκέντρωση όλων των συμμετεχόντων σε μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή.

3α4 ΥΠΟΘΕΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η υπόθεση της έρευνας ήταν η ακόλουθη: «Υπάρχει σχέση μεταξύ της μορφής αποχωρισμού του ατόμου από τους γονείς του και των γονιών από τους δικούς τους γονείς; ». Δηλαδή αν έχει σχέση ο τρόπος που ο ίδιος ο γονιός έχει

αποχωριστεί από το δικό του αρχικό σημαντικό περιβάλλον με τον τρόπο με τον οποίο αποχωρίζεται από το δικό του παιδί.

Για την εξέταση αυτής της υπόθεσης χρειάστηκε να μετρηθεί το επίπεδο ψυχολογικής ωριμότητας γονέων και νεαρών ενήλικων και να γίνει η μεταξύ τους συσχέτιση. Η μέτρηση της ψυχολογικής ωριμότητας των ατόμων έγινε με την κλίμακα ψυχολογικής ωριμότητας για την οποία θα μιλήσουμε αργότερα.

3α5 ΧΡΗΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ

Η κλίμακα αυτή δημιουργήθηκε από την A. Johnson (1990), για να μετρηθεί η ψυχολογική ωριμότητα και στη συνέχεια την χρησιμοποίησε σε έρευνα της στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής για να εξετασθεί η σχέση Ψυχολογικής Ωριμότητας και Προκατάληψης.

Σ' αυτή την πιλοτική έρευνα θα εξετασθεί:

A) Αν η Κλίμακα Ψυχολογικής Ωριμότητας ισχύει και σε ελληνικό δείγμα και

B) Θα γίνει συσχέτιση του επιπέδου ψυχολογικής ωριμότητας των ερωτηθέντων γονέων με το επίπεδο ψυχολογικής ωριμότητας των νεαρών ενήλικων παιδιών τους. Δηλαδή θα εξετασθεί αν υπάρχει σχέση μεταξύ της μορφής αποχωρισμού του ατόμου από τους γονείς του και των γονέων του από τους δικούς τους γονείς.

Παράγοντες για την Κλίμακα Ψυχολογικής Ωριμότητας θεωρήθηκαν από την Johnson οι ακόλουθοι:

1. η σχέση του ατόμου με τον εαυτό του
2. η σχέση του ατόμου με την μητέρα
3. η σχέση του ατόμου με τον πατέρα
4. η σχέση του ατόμου με το άμεσο σημαντικό περιβάλλον (δηλαδή φίλοι, οικογένεια, σύντροφοι (σύζυγοι))
5. οι απώλειες και οι αποχωρισμοί

σύμφωνα με τις θεωρίες – συστημική και ψυχαναλυτική – στις οποίες βασίζεται η θεωρία της ψυχολογικής ωριμότητας η οποία σύμφωνα με την Johnson είναι μία σύνθεση παραγόντων που προκύπτουν από τις δύο αυτές βασικές θεωρίες της ψυχολογικής εξέλιξης του ατόμου.

Οι παραπάνω παράγοντες αποτέλεσαν υποκλίμακες της Κλίμακας Ψυχολογικής Ωριμότητας :

1. Υποκλίμακα μητέρα.
2. Υποκλίμακα πατέρα.
3. Υποκλίμακα φίλος.
4. Υποκλίμακα εαυτός.

5. Υποκλίμακα απώλεια και αποχωρισμός.
6. Υποκλίμακα οικογενειακές σχέσεις.
7. Υποκλίμακα σύντροφος.

Οι παραπάνω υποκλίμακες αποτέλεσαν διαστάσεις ψυχολογικής ωριμότητας και περιείχαν ερωτήματα που αντανακλούσαν τη σχέση του ατόμου με όλες αυτές τις μεταβλητές (Α. Τζόνσον, 1998). Σε καθεμία από της ερωτήσεις στις υποκλίμακες δόθηκε το ίδιο βάρος στο αθροιστικό πρότυπο των υποκλιμάκων. Έτσι οι μετρήσεις της αξίας των ερωτήσεων υπολογίστηκαν με τη συγκέντρωση των απαντήσεων και με τη διαίρεση με το σύνολο των ερωτήσεων. Μια γενική εκτίμηση ψυχολογικής ωριμότητας ήταν ο μέσος όρος των 150 ερωτήσεων της κλίμακας.

Από τους συμμετέχοντες ζητήθηκε να κατατάξουν κάθε ερώτηση σε μία κλίμακα με τέσσερα σημεία. Η αξία που αποδίδεται σε κάθε σημείο της κλίμακας δεν είναι παντού η ίδια. Ωστόσο, το «Συμφωνώ Έντονα» και το Διαφωνώ Έντονα» βαθμολογήθηκαν με 1 και 2 ενώ το «Συμφωνώ» και «Διαφωνώ» βαθμολογήθηκαν με 3 και 4. Οι δηλώσεις «Συμφωνώ» και «Διαφωνώ» θεωρήθηκαν δείκτες αρμόζουσας αυθύπαρκτης ατομικότητας. Για παράδειγμα μια δήλωση «Συμφωνώ» μπορεί να ερμηνευθεί ως ενδεικτική της ικανότητας για άνεση με στενές σχέσεις. Οι ακραίες απαντήσεις του τύπου «Συμφωνώ έντονα» ή «Διαφωνώ έντονα» εκλήφθηκαν ως ενδείξεις μικρού ή ανύπαρκτου περιθωρίου για ευελιξία και προσαρμογή σε σχέση με το θέμα που εξέταζε η ερώτηση η οποία τέθηκε. Οποιαδήποτε από τις δύο απαντήσεις θεωρήθηκε ότι έδειχνε χαμηλό επίπεδο διαφοροποίησης. Η απάντηση «Συμφωνώ έντονα» θεωρήθηκε ότι υποδηλώνει έλλειψη διαφοροποίησης, (Bowen, 1978), και όλα τα θέματα στη διεργασία αποχωρισμού – αυθύπαρκτης ατομικότητας (Mahler et al, 1975). Η απάντηση «Διαφωνώ έντονα» θεωρήθηκε ότι σημαίνει αμυντική αποστασιοποίηση». Στην υποκλίμακα αποχωρισμός η Α. Τζόνσον, (1998), αναφέρει ότι «για κάθε ερώτηση έγιναν δύο μετρήσεις, η καθεμία αντανακλούσε δύο διαφορετικές μεταβλητές. Για παράδειγμα η ερώτηση έλεγε « Πέθανε κάποιος που αγαπούσες;» Βαλτέ ένα κύκλο (1) πολύ οδυνηρό, (2) οδυνηρό, (3) κάπως οδυνηρό, (4) μη οδυνηρό. Η απάντηση (4) έδειχνε ότι δεν βιώθηκε καμία τραυματική εμπειρία και γι' αυτό πήρε την ψηλότερη βαθμολογία. Κάτι τέτοιο ενδέχεται να μην αληθεύει εάν το άτομο που απαντά αμύνεται υποδηλώνοντας μια μορφή άρνησης. Αποφασίστηκε παρόλα αυτά να κατατάξουμε στο υψηλότερο σημείο αυτή την απάντηση, λαμβάνοντας τις απαντήσεις όπως έχουν. Αυτή η θεωρία διατηρήθηκε παντού. Με βάση την θεωρία για την ανάπτυξη και εξέλιξη του ανθρώπου, διατυπώθηκε η υπόθεση ότι όσο λιγότερο τραυματικές είναι οι απώλειες στη ζωή του ανθρώπου, τόσο λιγότερα είναι τα λανθάνοντα προβλήματα που εμφανίζονται στην ικανότητα για σχέση και στα θέματα αποχωρισμού και αυθύπαρκτης ατομικότητας.»

Στη συνέχεια ακολουθεί η περιγραφή της κάθε υποκλίμακας βασισμένη στη περιγραφή της Α. Τζόνσον (1998, σελ. 64-65).

1. Υποκλίμακα σχέσης με την μητέρα (ερωτήσεις από 1-60)
2. Υποκλίμακα σχέσης με τον πατέρα (ερωτήσεις από 1-60)

Τα άτομα υποκείμενα της μελέτης κλήθηκαν να απαντήσουν στις ίδιες ερωτήσεις αλλά χωριστά για τον πατέρα, τη μητέρα ή για άλλο γονικό πρόσωπο. Έτσι το παιδί (και αργότερα ο ενήλικας) θεωρεί ότι υιοθετεί τις στάσεις, τη συμπεριφορά και τους ιδιόμορφους χαρακτηριστικούς τρόπους είτε του ενός γονέα είτε και των δύο, ή ότι επιλέγει να αποστασιοποιηθεί από τον ένα ή και από τους δύο.

3. Υποκλίμακα φιλίας (ερωτήσεις 61-73)
Αυτή η υποκλίμακα περιλαμβάνει ερωτήσεις που αφορούν τη φιλία. Για παράδειγμα «ο πιο στενός μου φίλος, μου φαίνεται σαν προέκταση του εαυτού μου» (70). Ελέγχει το βαθμό της κυριαρχίας στο θέμα αποχωρισμός και αυθύπαρκτη ατομικότητα, το επίπεδο διαφοροποίησης και της ικανότητας για σχέση στις φιλίες.
4. Υποκλίμακα σχέσης με σύντροφο / σύζυγο (ερωτήσεις 110-115)
Αυτή η υποκλίμακα περιλαμβάνει ερωτήσεις που περιγράφουν τη σχέση με το σύντροφο. Για παράδειγμα η ερώτηση 111 «είμαστε τόσο κοντά που αισθάνομαι σαν να είμαστε προέκταση ο ένας του άλλου», αφορά την ικανότητα για προσέγγιση. Η απάντηση «Συμφωνώ έντονα» δείχνει απόλυτη ταύτιση και έχει το χαμηλότερο βαθμό στην κλίμακα δηλαδή 1. Εάν η απάντηση είναι «διαφωνώ» παίρνει το βαθμό 4 δηλαδή την ψηλότερη βαθμολογία στην κλίμακα. Η απάντηση «συμφωνώ» παίρνει 3 και δείχνει ότι το άτομο εκφράζει ικανότητα για προσέγγιση που χαρακτηρίζεται από κάποια ταύτιση. Η απάντηση «διαφωνώ έντονα» παίρνει 2 επειδή ενδέχεται να δείχνει αμυντικό αποχωρισμό.
5. Υποκλίμακα σημαντικών απωλειών ή αποχωρισμών (ερωτήσεις 82-91)
Αυτή η υποκλίμακα περιλαμβάνει ερωτήσεις οι οποίες μετρούν τις απώλειες ζωντανών ή άψυχων «σημαντικών άλλων» που βίωσε το άτομο.
6. Υποκλίμακα οικογενειακών σχέσεων (ερωτήσεις 92-109)
Η υποκλίμακα αυτή στη τελική της μορφή επιδιώκει να μετρήσει κρίσιμες οικογενειακές σχέσεις και να αποκαλύψει σημαντικά ζητήματα συναισθηματικού αποχωρισμού και έντασης κατά τη παιδική ηλικία και ενήλικη ζωή του ατόμου.
7. Υποκλίμακα αίσθησης του εαυτού (ερωτήσεις 74-81)
(ερωτήσεις 116-150)
Η υποκλίμακα αυτή επιδιώκει να μετρήσει τις στάσεις, το σύστημα αξιών και τη συμπεριφορά του υποκειμένου της ερευνάς. Περιλαμβάνει ερωτήσεις αυτοεκτίμησης, όπως «προσεγγίζω τις νέες καταστάσεις με επιφύλαξη (121)». Όλες αυτές οι απαντήσεις αποκαλύπτουν την ανθρώπινη ανάγκη για σχέση και για ξεχωριστή ύπαρξη (αυθύπαρκτη ατομικότητα).

Μετά τη περιγραφή των υποκλιμάκων της κλίμακας ψυχολογικής ωριμότητας θα περάσουμε στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου το οποίο είναι τα δημογραφικά στοιχεία. Οι ερωτηθέντες ζητήθηκε να δώσουν πληροφορίες για την ηλικία, το φύλο, τη φυλή, την εθνική τους καταγωγή, το θρησκευτικό και εκπαιδευτικό τους υπόβαθρο. Τους ζητήθηκε να δώσουν ακόμα στοιχεία για την εκπαίδευση και την απασχόληση των γονέων τους και της συζύγου / συντρόφου τους.

Επίσης ζητήθηκαν πληροφορίες για τη σύνθεση του σπιτικού τους, για το αν οι γονείς τους είναι παντρεμένοι καθώς και για σοβαρά γεγονότα κατά τα οποία το άτομο έζησε την εμπειρία κάποιας σημαντικής απώλειας, όπως διαζυγίου ή χωρισμού των γονέων ή θανάτου (Α. Τζόνσον, 1998, σελ 63-65).

3α6 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Τα αποτελέσματα της ερευνάς δεν μπορούν να γενικευθούν για το σύνολο των νεαρών ενηλίκων και των γονέων τους λόγω του ότι ο αριθμός του δείγματος της έρευνας ήταν μικρός και μη αντιπροσωπευτικός.

3α7 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Σε αυτή τη μελέτη χρησιμοποιήθηκε η περιγραφική στατιστική. Η περιγραφική στατιστική περιλαμβάνει τους δείκτες της τυπικής απόκλισης και ποσοστά του δείγματος που απάντησε το ερωτηματολόγιο.

Τα στοιχεία κωδικοποιήθηκαν έτσι ώστε οι ψηλές βαθμολογίες στην κλίμακα ψυχολογικής Ωριμότητας να δείχνουν ψηλό βαθμό ψυχολογικής ωριμότητας και οι χαμηλές βαθμολογίες στην κλίμακα ψυχολογικής ωριμότητας, να δείχνουν χαμηλό βαθμό ψυχολογικής ωριμότητας. Το κεφάλαιο που ακολουθεί συνοψίζει τα κύρια ευρήματα της ερευνάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: *ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ*

4Α: *ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ*

Οι 70 συμμετέχοντες στη μελέτη συγκεντρώθηκαν από ένα τυχαίο δείγμα σπουδαστών της σχολής Σ.Ε.Υ.Π. του Τ.Ε.Ι. Πάτρας και των γονέων τους.

Οι ακόλουθοι πίνακες παρέχουν στον αναγνώστη στοιχεία και πληροφορίες για τους συμμετέχοντες που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο. Η ηλικία τους κυμαινόταν από 18 - 62 ετών με μέσο όρο την ηλικία των 41.

Οι πίνακες 1 και 2 (παράρτημα) δείχνουν τους αριθμούς και το ποσοστά του δείγματος σύμφωνα με την ηλικία και την θέση στην οικογένεια αντίστοιχα.

Ο πίνακας 3 (παράρτημα) δείχνει τους αριθμούς και το ποσοστά σύμφωνα με τη μόρφωση όλου του δείγματος, ενώ ο πίνακας 4 (παράρτημα) είναι αναλυτικότερος και παρουσιάζει το ποσοστά των ερωτηθέντων σχετικά με τη θέση στην οικογένεια και το μορφωτικό τους επίπεδο.

Στον πίνακα 1 τα 23 άτομα (32,4%) ηλικίας 51 – 60 και τα 20 άτομα ηλικίας 40 – 50 είναι γονείς. Τα 18 άτομα (25,3%) ηλικίας 18 – 23 είναι νεαροί ενήλικες καθώς και 7 άτομα (9,9%) ηλικίας 24 – 28 ετών.

Στον πίνακα 2 ο αριθμός των πατέρων είναι 20 γιατί οι 4 πέθαναν και ο ένας αρνήθηκε να απαντήσει. Οι 25 είναι νεαροί ενήλικες και οι άλλοι 25 μητέρες.

Στον πίνακα 4 αξίζει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των πατέρων και μητέρων είναι απόφοιτοι δημοτικού 42,9% για τους πατέρες και 40% για τις μητέρες, ενώ ένα μικρό ποσοστό και στους πατέρες και στις μητέρες (9,5% και 4% αντίστοιχα) είναι απόφοιτοι πανεπιστημίων.

Στον πίνακα 4α, 4β, και 4γ φαίνονται τα ποσοστά των γονέων των ερωτηθέντων μητέρων και πατέρων αντίστοιχα σχετικά με το μορφωτικό τους επίπεδο.

Σύμφωνα με αυτούς τους πίνακες φαίνεται ότι οι ερωτηθέντες γονείς ήταν πιο μορφωμένοι από τους γονείς τους και αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι με την πάροδο του χρόνου το επίπεδο μόρφωσης του ανθρώπου αυξάνεται.

Αξίζει να επισημάνουμε ότι οι μητέρες των ερωτηθέντων γονέων δεν είχαν πανεπιστημιακή μόρφωση και ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό από τους πατέρες των ερωτηθέντων γονέων είχε (4,8% από τους πατέρες των ερωτηθέντων μητέρων).

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

Το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων των ερωτηθέντων πατέρων τελείωσε το δημοτικό (57,1 από τις μητέρες τους και 76% από τους πατέρες τους) καθώς και των ερωτηθέντων μητέρων (80% από τις μητέρες τους και 80% από τους πατέρες τους).

Ένα άλλο αξιοσημείωτο στοιχείο είναι ότι ένα μεγάλο ποσοστό των γονέων των ερωτηθέντων είναι αναλφάβητοι και κυρίως οι μητέρες τους. Το ποσοστό ανέρχεται στο 38,1% για τις μητέρες των ερωτηθέντων πατέρων και 12% για τις μητέρες των ερωτηθέντων μητέρων, ενώ 4,8% από τους πατέρες των ερωτηθέντων πατέρων είναι επίσης αναλφάβητοι.

Όσον αφορά τα ποσοστά των απωλειών γονέων και συζύγων, των ατόμων που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας παραθέτουμε τα πιο κάτω στοιχεία:

Από τους πατέρες συμμετέχοντες στην έρευνα το 90,5% έχασαν το πατέρα τους (19 άτομα). το 14,30% (δηλ. 3 άτομα) έχασαν τον πατέρα τους πριν το 18^ο έτος της ηλικίας του και το 76,20% (δηλ. 18 άτομα) μετά το 18^ο έτος της ηλικίας τους.

Όσον αφορά τις μητέρες τους το 57,14% (12 άτομα) έχασαν τη μητέρα τους μετά το 18 έτος της ηλικίας τους.

Από τις μητέρες συμμετέχοντες στην έρευνα το 76% έχασαν τον πατέρα τους (δηλ. 19 άτομα) 8% (δηλ. 2 άτομα) έχασαν τις μητέρες τους πριν το 18^ο έτος της ηλικίας τους και 68% (17 άτομα) μετά το 18^ο έτος της ηλικίας τους.

Τη μητέρα τους έχασαν 52% από τις μητέρες δείγμα της έρευνας μας δηλ. 13 άτομα 8% (2 άτομα) έχασαν τη μητέρα τους πριν το 18^ο έτος της ηλικίας τους και το 44% (18 άτομα) μετά το 18^ο έτος της ηλικίας τους.

Από τις νεαρές ενήλικες έχασαν τον πατέρα τους 16% (δηλ. 4 άτομα). 12% (3 άτομα) έχασαν τον πατέρα τους πριν το 18^ο έτος της ηλικίας τους και 4% (1 άτομο) μετά το 18^ο έτος της ηλικίας τους.

4B: ΕΛΕΓΧΟΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

Η υπόθεση ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της μορφής αποχωρισμού του ατόμου από τους γονείς του και των γονέων τους από τους δικούς τους γονείς εξετάστηκε σε διάφορα σημεία και περιγράφεται παρακάτω.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Τα περιγραφικά στοιχεία για το δείγμα των συμμετεχόντων στις υποκλίμακες ωριμότητας όπως παρουσιάζονται στους πίνακες 5 – 7 είναι τα ακόλουθα: υποκλίμακα μητέρας, πατέρα, εαυτού, συντρόφου, φίλου, οικογένειας, υποκλίμακα απώλειας – αποχωρισμού και η γενική κλίμακα ψυχολογικής ωριμότητας.

Ο μέσος βαθμός ωριμότητας για τους πατέρες ήταν 2,71, για τις μητέρες 2,83 και για τους νεαρούς ενήλικες 2,80. Ο μέσος βαθμός ωριμότητας όλων των ατόμων που αποτέλεσαν δείγμα της έρευνας ήταν 2,77. Αυτό δείχνει ότι τα άτομα της έρευνας φαίνεται να έχουν ένα καλό βαθμό διαφοροποίησης. Αν συγκρίνουμε αυτό το βαθμό της κλίμακας Ψυχολογικής Ωριμότητας με το βαθμό της κλίμακας Αυτοδιαφοροποίησης του Bowen, ο βαθμός διαφοροποίησης του ατόμου αντιστοιχεί σε 67,5 για τους πατέρες, 70,75 για τις μητέρες και 70 για νεαρούς ενήλικες. Ο μέσος βαθμός διαφοροποίησης όλων των ατόμων που αποτέλεσαν δείγμα της έρευνας ήταν 69,25. Οι βαθμοί αυτοί δείχνουν ότι τα άτομα της έρευνας φαίνεται να είναι σχετικά διαφοροποιημένα γιατί σύμφωνα με τον Bowen (1978), κάθε άτομο που βρίσκεται πάνω από 50 στην κλίμακα Αυτοδιαφοροποίησης είναι σχετικά διαφοροποιημένο.

Στους πίνακες 5α, 5β και 5γ φαίνονται αναλυτικά οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των υποκλιμάκων και της γενικής κλίμακας ψυχολογικής ωριμότητας για τους πατέρες, μητέρες και νεαρές ενήλικες αντίστοιχα.

Σύμφωνα με αυτούς τους πίνακες φαίνεται ότι η υπόθεση της έρευνας ισχύει. Ο μέσος βαθμός ψυχολογικής ωριμότητας των γονέων και των νεαρών ενηλίκων κυμαίνεται στα ίδια περίπου επίπεδα με την ψυχολογική ωριμότητα των γονέων, και ο τρόπος με τον οποίο αυτοδιαφοροποιείται ο νεαρός ενήλικας από τους γονείς του και το οικογενειακό του περιβάλλον σχετίζεται με τον τρόπο αυτοδιαφοροποίησης των γονέων τους από το δικό τους οικογενειακό περιβάλλον.

Αυτή η διαπίστωση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της μορφής αποχωρισμού του ατόμου από τους γονείς του και των γονέων του από τους δικούς του γονείς.

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

Στον πίνακα 6 φαίνονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις για όλα τα άτομα που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας.

Στον πίνακα 7 φαίνονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις στις υποκλίμακες ψυχολογικής ωριμότητας κατά ηλικία και θέση στην οικογένεια.

Εκτός από τον έλεγχο της υπόθεσης της έρευνας, μέσω των αποτελεσμάτων της έρευνας εξετάστηκαν και οι επιμέρους στόχοι της έρευνας που ήταν: α) η συσχέτιση ψυχολογικής ωριμότητας γονέων και παιδιών και β) η συσχέτιση αυτοδιαφοροποίησης και συγχρόνως σύνδεσης του ατόμου με το αρχικό οικογενειακό του περιβάλλον.

Για την συσχέτιση της ψυχολογικής ωριμότητας γονέων και νεαρών, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ψυχολογική ωριμότητα των μητέρων 2,83 είναι πιο υψηλή από αυτή των πατέρων και των νεαρών ενηλίκων που φθάνει στο 2,71 και 2,80 αντίστοιχα.

Αξιοσημείωτο είναι ότι κυμαίνεται και στις 3 κατηγορίες του δείγματος (μητέρες, πατέρες, νεαρές ενήλικες) στο ίδιο επίπεδο περίπου, και αυτό σημαίνει ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της μορφής αποχωρισμού των γονέων και νεαρών ενηλίκων.

Όσον αφορά το δεύτερο στόχο της έρευνας, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το άτομο μπορεί να αυτοδιαφοροποιείται και συγχρόνως να διατηρεί τη σύνδεση με το οικογενειακό περιβάλλον.

Στους πίνακες της έρευνας, ο βαθμός αυτοδιαφοροποίησης των ατόμων δεν βρισκόταν σε υψηλό επίπεδο έτσι ώστε να αποκλείει τη σύνδεση με το οικογενειακό περιβάλλον. Αντιθέτως ο βαθμός αυτοδιαφοροποίησης του ατόμου βρίσκεται σε επίπεδα που φαίνεται να επιτρέπουν αυτή τη σύνδεση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΖΗΤΗΣΗ

5Α: ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΟ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Ο Bowen (1978) υποστηρίζει ότι κανένας άνθρωπος δεν είναι εντελώς διαφοροποιημένος και ότι το βασικό επίπεδο διαφοροποίησης του ατόμου ανακτάται στην αρχική τους οικογένεια και είναι δύσκολο να μεταβληθεί στη συνέχεια της πορείας της ζωής του ατόμου.

Τα άτομα που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας δεν ήταν εντελώς διαφοροποιημένα, αλλά είχαν ένα καλό βαθμό διαφοροποίησης από το οικογενειακό περιβάλλον, και αυτό φαίνεται στις κλίμακες μητέρας, πατέρα και οικογένειας.

Στους πίνακες 5α, 5β και 5γ οι μητέρες στην υποκλίμακα μητέρας είχαν μέσο όρο διαφοροποίησης 2,85. Οι πατέρες είχαν επίσης τον ίδιο μέσο όρο διαφοροποίησης από την μητέρα τους ενώ οι νεαρές ενήλικες 2,97.

Οι πατέρες στην υποκλίμακα πατέρας είχαν ένα μέσο όρο διαφοροποίησης 2,83, οι μητέρες 2,90 και οι νεαρές ενήλικες 3,02. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι άντρες (πατέρες) συσχετίστηκαν περισσότερο με τους πατέρες τους και οι γυναίκες (μητέρες και νεαρές ενήλικες) με τις μητέρες τους δείχνοντας έτσι ότι υπάρχει μια καλή ταύτιση φύλου στο δείγμα.

Όσον αφορά την υποκλίμακα οικογένεια φαίνεται ότι οι νεαροί ενήλικες έχουν ένα πολύ καλό βαθμό διαφοροποίησης από την οικογένεια τους (3,10) και στη συνέχεια οι μητέρες 2,97 και οι πατέρες 2,90.

Αυτή η υποκλίμακα δηλώνει ότι οι γονείς των νεαρών ενηλίκων συνέβαλαν στην καλή αυτοδιαφοροποίηση των παιδιών τους από την οικογένεια. Σύμφωνα με τη θεωρία του Bowen (1978) η πορεία της διαφοροποίησης δεν είναι τόσο ομαλή και τακτική όταν την επιχειρεί ένα άτομο μόνο στην οικογένεια αλλά ότι πρέπει να συμβεί σε σχέση με τους άλλους, γύρω από θέματα σημαντικά για όλους. Ακόμη σημειώνει ότι η διαφοροποίηση συμβαίνει στα πλαίσια μια σημαίνουσας σχέσης στην οποία ο άλλος σέβεται τα πιστεύω και τις τοποθετήσεις που επιβεβαιώνουν αυτή τη διαφοροποίηση.

Για την υποκλίμακα εαυτός ο μέσος όρος ήταν 2,88 για τους πατέρες, 2,95 για τις μητέρες και 3,10 για τους νεαρούς ενήλικες.

Η A Johnson (1995) υποστηρίζει ότι, όταν το άτομο λειτουργεί σε υψηλά επίπεδα ψυχολογικής ωριμότητας, δηλ. έχει αποκτήσει κάποιο ικανοποιητικό βαθμό διαφοροποίησης

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

και ανεξαρτησίας από την μητέρα, τότε λειτουργεί με πιο ανεπτυγμένη αυτό – εκτίμηση, αυτοσεβασμό, αυτοπεποίθηση.

Οι νεαρές ενήλικες φάνηκε ότι βρίσκονται σ' ένα ικανοποιητικό βαθμό διαφοροποίησης και ανεξαρτησίας και επομένως έχουν αρκετά καλή αυτό – εικόνα.

Σύμφωνα με τους Gegas και Schwalb (1986), το μέγεθος με το οποίο δίνουν αυτονομία οι γονείς στους εφήβους πρέπει να έχει θετικές συνέπειες για την αυτό - εκτίμηση των εφήβων και ιδιαίτερα την αυτό – αποδοτικότητα.

Στην υποκλίμακα σύντροφος τον ψηλότερο μέσο όρο κατέχουν οι μητέρες με μέσο όρο 3,10, και στα ίδια επίπεδα 2,78 βρίσκονται οι πατέρες και οι νεαροί ενήλικες. Σ' αυτή την υποκλίμακα φαίνεται να υπάρχει καλή διαφοροποίηση και έλλειψη προσκόλλησης στον σύντροφο. Σύμφωνα με τους Mc Demot et al 1983, οι νεαρές ενήλικες γυναίκες βιώνουν μια μεγαλύτερη αίσθηση της σύνδεσης με τους γονείς τους παρά με τους νεαρούς ενήλικες.

Η υποκλίμακα φιλίας ευνοεί τις μητέρες μ' ένα καλύτερο μέσο όρο διαφοροποίησης 3,13 απ' ότι οι νεαρές ενήλικες που σ' αυτήν την υποκλίμακα έχουν μέσο όρο 2,99 και οι πατέρες 2,89. Αυτή η υποκλίμακα δείχνει ότι τα άτομα – δείγμα έχουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαφοροποίησης και την ικανότητα για σχέση στις φιλίες.

Το γεγονός ότι οι νεαρές ενήλικες έχουν πολύ καλό βαθμό διαφοροποίησης από τους συντρόφους και τους φίλους δείχνει ότι αυτοί που έχουν καλές σχέσεις με τους γονείς, είναι διαφοροποιημένοι από αυτούς και έτσι μπορούν να διαφοροποιηθούν και με τους άλλους.

Σύμφωνα με τη θεωρία της Mahler την οποία αναφέρει η Johnson (1998, σελ. 41) «Αν το παιδί καταφέρει να αποκτήσει μια αίσθηση του εαυτού ανεξάρτητη από τη μητέρα τότε τα παιδιά αντιλαμβάνονται ποικίλα περιβάλλοντα με ασφάλεια και με αυτό τον τρόπο αναπτύσσουν μια ικανότητα ευελιξίας η οποία προάγει την αποδοχή των διαφορών και των αλλαγών».

Συνεχίζοντας με την υποκλίμακα απωλειών και αποχωρισμών παρατηρείται ότι ο μέσος όρος ήταν χαμηλός και για τις 3 κατηγορίες ατόμων του δείγματος, μητέρων, πατέρων και νεαρών ενηλίκων. Ιδιαίτερα χαμηλή ήταν στις νεαρές ενήλικες με μέσο όρο 1,68. Πιο πάνω βρίσκονται οι πατέρες με 1,86 και στη συνέχεια οι μητέρες που φαίνεται αντιμετωπίζουν καλύτερα τις απώλειες / αποχωρισμούς με μέσο όρο βαθμολογίας 1,96.

Ο βαθμός στην υποκλίμακα αυτή αναμενόταν χαμηλός λόγω του ότι «Οι συμμετέχοντες ίσως είχαν δυσκολία να απαντήσουν στις ερωτήσεις εξαιτίας του τρόπου παρουσίασης και του τρόπου βαθμολόγησης που πιθανόν οδήγησε σε ανακριβείς δηλώσεις ή και σε έλλειψη στοιχείων». την A. Johnson (1998, σελ. 92).

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Εντούτοις, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν να μην χαμηλό βαθμό σ' αυτή την υποκλίμακα, αλλά καθώς ανέβαινε το όριο ηλικίας (στα άτομα – δείγμα της έρευνας) ανέβαινε και ο μέσος όρος του βαθμού της υποκλίμακας. Αυτά τα αποτελέσματα συμφωνούν με τη θεωρία της Johnson (1990, 1998) ότι όσο πιο ώριμος είναι ο άνθρωπος (όσο μεγαλώνει στην ηλικία) τόσο αυξάνεται το επίπεδο ψυχολογικής διαφοροποίησής του.

Σ' αυτό το σημείο αξίζει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στα άτομα που έχασαν τους γονείς τους πριν και μετά το 18^ο έτος της ηλικίας τους. (Ιδιαίτερη αναφορά σε ποσοστά γίνεται στην ενότητα 4Α). Τα άτομα που έχασαν τους γονείς τους πριν το 18^ο έτος της ηλικίας τους φαίνεται ότι είχαν χαμηλό βαθμό διαφοροποίησης από τους γονείς τους ενώ τα άτομα που έχασαν τους γονείς τους μετά το 18^ο έτος της ηλικίας τους δεν είχαν τόσο χαμηλό βαθμό διαφοροποίησης. Βάση της παραπάνω θεωρίας αυτό συμβαίνει γιατί τα άτομα που βρίσκονται σε μικρή ηλικία, δηλαδή δεν έχουν συμπληρώσει τη διαδικασία του πρώτου αποχωρισμού της βρεφικής – νηπιακής ηλικίας (Mahler, 1975) και του δεύτερου αποχωρισμού της εφηβικής ηλικίας (Blos, 1979), τραυματίζονται βαθιά από κάθε σοβαρή απώλεια και αποχωρισμό γιατί βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα αυτοδιαφοροποίησης και συνεπώς λειτουργούν σε χαμηλά επίπεδα ψυχολογικής ωριμότητας.

Η Α. Johnson (1998 σελ. 63) για τις απώλειες – αποχωρισμούς λει τα εξής: «Με βάση την θεωρία για την ανάπτυξη και εξέλιξη του ανθρώπου διατυπώθηκε η υπόθεση ότι όσο λιγότερο τραυματικές είναι οι απώλειες στη ζωή ενός ατόμου, τόσο λιγότερα είναι τα λανθάνοντα προβλήματα στην ικανότητα για σχέση και στα θέματα αποχωρισμού – αυθύπαρκτης ατομικότητας».

Επιπλέον για τις απώλειες – αποχωρισμούς η Johnson (2000, προσωπική επικοινωνία) λει τα εξής: «Τα άτομα που έχουν βιώσει σημαντικές απώλειες – αποχωρισμούς είναι ευάλωτα για ένα σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα. Κατά το χρονικό αυτό διάστημα αν τα άτομα λάβουν σημαντικές αποφάσεις για τη ζωή τους ή κάνουν σοβαρές δεσμεύσεις, υπάρχει πιθανότητα να πάρουν λάθος αποφάσεις ή να προσκολληθούν στα άτομα με τα οποία συνάπτουν δεσμούς». Χρειάζεται να περάσουν τουλάχιστον 1,5 – 3 χρόνια, υποστηρίζει η Johnson, μετά τον σημαντικό αποχωρισμό ή απώλεια, για να μπορέσουν τα άτομα αυτά να συνδεθούν σωστά. Αν είναι αναγκαίο όμως πριν από το χρονικό αυτό διάστημα να ληφθούν σημαντικές αποφάσεις ή να γίνουν σοβαρές δεσμεύσεις τότε η Johnson (2000 προσωπική επικοινωνία), συμβουλεύει ότι: «Τα άτομα αυτά πρέπει να βρίσκονται σε ψυχοθεραπεία, και όπου κρίνεται απαραίτητο από τον ψυχοθεραπευτή να συμμετέχουν σ' αυτήν και τα πρόσωπα με τα οποία συνάπτονται σχέσεις».

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Όσον αφορά τον πίνακα 7, αυτός δείχνει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις στις υποκλίμακες της κλίμακας ψυχολογικής ωριμότητας κατά ηλικία και θέση στην οικογένεια.

Οι μεγαλύτεροι μέσοι όροι στις υποκλίμακες της κλίμακας ψυχολογικής ωριμότητας φαίνεται να απαντώνται στην ηλικία των 41 – 50 στις γυναίκες με μια μικρή πτώση σ' αυτές τις ηλικίες των 51 – 60, ενώ στους άντρες οι μεγαλύτεροι μέσοι όροι παρατηρήθηκαν στην ηλικία των 51 – 60.

Η μεγαλύτερη μεταβλητικότητα βαθμολογίας και οι λιγότερο προβλέψιμες αντιδράσεις βρέθηκαν στους νεότερους (18 – 28) αυτού του δείγματος. Σύμφωνα με την A. Johnson (1998 σελ. 93): «Μπορεί κανείς να υποθέσει ότι η ομάδα των νεότερων σε ηλικία είναι η πλέον άστατη και ευμετάβλητη, είτε επειδή τους λείπουν εμπειρίες ζωής, είτε διότι αυτοί οι συμμετέχοντες έχουν ημιτελώς λύσει τα θέματα αποχωρισμού και αυθύπαρκτης ατομικότητας, αλλά τους λείπουν εμπειρίες ζωής, πιθανόν να έχουν ποικίλες αντιδράσεις εξαιτίας του γεγονότος ότι είναι ακόμη σε μεταβατικό στάδιο».

Γενικά, τα ευρήματα αυτής της έρευνας συμφωνούν με τη θεωρία του Bowen (1978) ότι η διαφοροποίηση του ατόμου αποτελεί μια διαδικασία που διαρκεί καθ' όλη τη ζωή του. Επίσης συμφωνούν με τη θεωρία της Johnson (1998) που πιο συνθετικά καταλήγει ότι η διαδικασία της ψυχολογικής ωρίμανσης χαρακτηρίζεται όχι μόνο από την ικανότητα του ατόμου για σχετική αυτοδιαφοροποίηση αλλά και από την ικανότητα του για συνάφεια και σχέση βασισμένη στην πλήρη ενσυναίσθηση και αναγνώριση της ετερότητας του άλλου.

5B: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα αποτελέσματα της παραπάνω μελέτης επαληθεύουν την υπόθεση ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της μορφής αποχωρισμού του ατόμου από τους γονείς του και των γονέων του από τους δικούς τους γονείς.

Οι πίνακες που παρουσιάζονται στην έρευνα, δείχνουν ότι το επίπεδο της ψυχολογικής ωριμότητας των γονέων και των παιδιών τους (που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας) βρίσκεται στα ίδια περίπου επίπεδα, δηλ. ο βαθμός αυτοδιαφοροποίησης των νεαρών ενηλίκων από τους γονείς τους, φαίνεται να επηρεάζεται από το βαθμό αυτοδιαφοροποίησης των γονιών τους από τους δικούς τους γονείς.

Τέλος, ένα πολύ σημαντικό στοιχείο που προέκυψε από τα αποτελέσματα της έρευνας είναι ότι η πάροδος του χρόνου στη ζωή του ανθρώπου συμβάλλει στην αύξηση του επιπέδου της ψυχολογικής ωριμότητας του. Όσο δηλ. ο άνθρωπος μεγαλώνει σε ηλικία τόσο

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

φθάνει σε υψηλότερα επίπεδα ψυχολογικής αυτοδιαφοροποίησης και ικανότητας για σύνδεση με τον άλλο βασισμένη σε ενσυναίσθηση και αναγνώριση της ετερότητας του άλλου.

5Γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η πιλοτική αυτή έρευνα δίνει το έναυσμα για περαιτέρω έρευνα σε ένα μεγαλύτερο και αντιπροσωπευτικό δείγμα. Εφ' όσον η υπόθεση της έρευνας επαληθεύτηκε σ' ένα μικρό δείγμα είναι αναγκαίο να εξετασθεί εκτενέστερα. Σπουδαστές της κοινωνικής εργασίας θα μπορούσαν να εξετάσουν αυτό το θέμα στα πλαίσια της πτυχιακής τους εργασίας, πραγματοποιώντας έρευνα σ' ένα μεγάλο αριθμό ατόμων.

Τα αποτελέσματα μια τέτοιας έρευνας στη συνέχεια θα μπορούσαν να δημοσιευτούν για την ενημέρωση του κοινού αλλά και για την επιστημονική τους αξιοποίηση από τις κοινωνικές υπηρεσίες και ειδικότερα τους κοινωνικούς λειτουργούς στους τομείς όλων των δραστηριοτήτων. Στην επόμενη ενότητα θα συζητηθεί πιο αναλυτικά ο ρόλος του κ.λ. στην πορεία του ατόμου προς την αυτονομία – αυτοδιαφοροποίηση και τον ψυχολογικό αποχωρισμό γονέων και νεαρών ενηλίκων.

Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο ρόλος της οικογένειας στην πορεία του ατόμου προς την αυτονομία – αυτοδιαφοροποίηση. Η οικογένεια είναι αυτή που από τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού πρέπει να το ενθαρρύνει να αναπτύξει πρωτοβουλίες για τη ζωή του, για να νιώθει έτσι ανεξάρτητο και αυτόνομο. Επίσης είναι αυτή που θα δημιουργήσει υποστηρικτικές και όχι εξαρτητικές σχέσεις με το παιδί της, έτσι ώστε να ανεξαρτητοποιείται και να αυτοδιαφοροποιείται από το αρχικό σημαντικό του περιβάλλον διατηρώντας ταυτόχρονα σύνδεση με αυτό.

Η οικογένεια όμως συχνά αδυνατεί να εκπληρώσει αυτό το ρόλο της λόγω της έλλειψης ενημέρωσης για θέματα που άπτονται των στάσεων ζωής και συμπεριφοράς, ενημέρωση που θα μπορούσε να δοθεί από κοινωνικές υπηρεσίες, σχολές γονέων και άλλες υπηρεσίες ή φορείς που ασχολούνται με θέματα οικογένειας.

Λαμβάνοντας υπόψιν ότι η οικογένεια είναι ο πρωταρχικός και γι' αυτό ο πιο ισχυρός φορέας επίδρασης της ζωής του ατόμου, είναι αναγκαίο οι γονείς να ενημερώνονται νωρίς. Θέσεις ειδικών όπως ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών πρέπει να προνοούνται στο νηπιαγωγείο και τους παιδικούς σταθμούς για τη συμβουλευτική και την καθοδήγηση των γονέων για θέματα που αφορούν την οικογένεια και ειδικότερα το παιδί.

Επιπλέον, στους παιδικούς σταθμούς και στα νηπιαγωγεία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τα ερωτηματολόγια «των σταδίων της ζωής και συμπεριφοράς», ως εργαλείο για τη μέτρηση των επιπέδων ψυχολογικής ωριμότητας των γονέων και εντοπισμού

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

περιπτώσεων με χαμηλά επίπεδα ψυχολογικής αυτοδιαφοροποίησης. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι γονείς πιθανόν να είχαν δυσκολίες στον ψυχολογικό αποχωρισμό από το αρχικό τους σημαντικό περιβάλλον και γι' αυτό το λόγο να μην μπορούν να βοηθήσουν στην διαδικασία του ψυχολογικού αποχωρισμού από τα νήπια. Με την βοήθεια των ειδικών οι γονείς αυτοί θα επιλύσουν σταδιακά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και εξελικτικά θα αυξηθεί το επίπεδο της ψυχολογικής τους ωριμότητας και συνεπώς θα γίνονται όλο και πιο ικανοί γονείς..

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι, οι κοινωνικοί λειτουργοί αλλά και άλλοι ειδικοί να βρίσκονται σε υψηλό επίπεδο ψυχολογικής ωριμότητας. Έτσι θα είναι περισσότεροι ευέλικτοι, με λιγότερους φόβους και λιγότερο άγχος στην αντιμετώπιση της οποιαδήποτε διαφορετικότητας που αντιμετωπίζουν στην πορεία της κοινωνικής εργασίας και άλλων ειδικοτήτων που ασχολούνται με τον άνθρωπο και τη συμπεριφορά του.

5Δ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Ο κοινωνικός λειτουργός μέσω των γνώσεων και των εμπειριών του οφείλει να διαδραματίσει ένα ενεργητικότερο ρόλο για το θέμα της πορείας του ατόμου προς την αυτονομία, αυτοδιαφοροποίηση και τον ψυχολογικό αποχωρισμό γονέων και νεαρών ενηλίκων. Για να μπορέσει όμως να είναι βοηθητικός και αποτελεσματικός χρειάζεται να λειτουργεί σε σχετικά υψηλότερα επίπεδα ψυχολογικής ωριμότητας και έτσι να έχει λιγότερους φόβους για κάθε τι άγνωστο, με λιγότερο άγχος και να είναι λιγότερο άκαμπτος και περισσότερο ευέλικτος.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι ιδιαίτερα σημαντικός τόσο στη πρόληψη όσο και στη θεραπεία. Στη πρόληψη μπορεί να συνδράμει ενημερώνοντας τους γονείς ιδιαίτερα των παιδιών της νηπιακής ηλικίας για την κρισιμότητα της ηλικίας αυτής καθώς είναι περίοδος υιοθέτησης στάσεων ζωής και αυθύπαρκτης ατομικότητας. Η ενημέρωση αυτή έχει σαν στόχο την ευαισθητοποίηση των γονέων έτσι ώστε να συμπαραστέκονται και να καθοδηγούν τα παιδιά τους όσο το δυνατόν περισσότερο. Είναι σημαντικό επίσης οι κοινωνικοί λειτουργοί να ενθαρρύνουν τους γονείς να δημιουργούν υποστηρικτικές σχέσεις με παιδιά τους και να προσπαθούν να αποτρέπουν τις σχέσεις εξάρτησης. Φαίνεται να είναι αναγκαίο να υπάρχει οργανική θέση κοινωνικού λειτουργού στους βρεφικούς και νηπιακούς σταθμούς όπου ο ειδικός κοινωνικός λειτουργός να έρχεται σε άμεση επαφή με τους γονείς

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

και άμεσα να γίνεται πρόληψη μέσω της ενημέρωσης, καθοδήγησης και στήριξης των γονέων. Ο κ.λ. μπορεί να βοηθήσει τους γονείς και ατομικά αλλά και ομαδικά μέσω των ομάδων γονέων που μπορεί να διοργανώνονται. Επίσης ο κοινωνικός λειτουργός είναι χρήσιμο, να στηρίζει τους νηπιαγωγούς και το άλλο προσωπικό του νηπιαγωγείου που έρχεται σε άμεση επαφή με το νήπιο.

Πέραν τούτου όμως ο Κοινωνικός Λειτουργός χρειάζεται να βρει τρόπους προσέγγισης των ατόμων και ενημέρωσης τους γύρω από το θέμα αυτονομία και ψυχολογικός αποχωρισμός και στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Ένας τρόπος προσέγγισης που φαίνεται να έχει απήχηση στη σημερινή κοινωνία είναι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ο Κοινωνικός Λειτουργός χρησιμοποιώντας τα μέσα μαζικής ενημέρωσης θα έχει σαν στόχο την αντικειμενική ενημέρωση του κοινού βασισμένη στην επιστημονική γνώση.

Επίσης ο Κοινωνικός Λειτουργός χρειάζεται να πλησιάσει τους νέους ανθρώπους και να ακούσει τα προβλήματα και τις ανησυχίες τους.. Αναμφισβήτητα, ανάμεσα στα προβλήματα των νέων, πρωταρχικής σημασίας είναι και οι ανησυχίες τους για την αυτονομία και τον ψυχολογικό αποχωρισμό από το οικογενειακό περιβάλλον. Έτσι σε κάθε Εκπαιδευτικό Ίδρυμα είναι απαραίτητο να υπάρχει συμβουλευτικός σταθμός, όπου εκεί ανάμεσα σε άλλες ειδικότητες να υπάρχει οργανική θέση Κοινωνικού Λειτουργού. Ο Κοινωνικός Λειτουργός σε περιπτώσεις δυσκολιών στον ψυχολογικό αποχωρισμό των νέων μπορεί να λειτουργήσει προληπτικά και θεραπευτικά εφαρμόζοντας τις μεθόδους Κοινωνικής Εργασίας με Άτομα, Κοινωνικής Εργασίας με Ομάδα ή Κοινωνικής Εργασίας με οικογένεια ή με συνδυασμό των μεθόδων αυτών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

Θα θέλατε να βοηθήσετε σ' αυτήν την σημαντική και συγχρόνως ενδιαφέρουσα έρευνα;

Αυτή η διαδικασία θα σας απασχολήσει περίπου 30 λεπτά.

ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Αμαλία

Ιωαννίδου

Τζόνσον,

Ph.

D

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Οδηγίες για το ερωτηματολόγιο

Σ' αυτό το ερωτηματολόγιο σας παρακαλώ μην γράψετε τίποτε άλλο εκτός απ' ότι σας ζητώ.

Θα δείτε πολλές από τις ερωτήσεις, αναφέρονται σε γονείς, μητέρα και πατέρα. Σ' αυτόν τον ορισμό συμπεριλαμβάνονται και οι θετοί γονείς (stepparents, adoptive parents), γιαγιά και παππούς, ή όποια άλλα σημαντικά πρόσωπα έπαιξαν ρόλο «γονέων» στην ζωή σας. Απλώς να το αναφέρετε αυτό στην αρχή του κάθε τμήματος που αφορά αυτές τις σχέσεις. Προσέξτε να σκεφτείτε την απάντησή σας ξεχωριστά για τον κάθε ένα απ' αυτούς. Αυτό γιατί η απάντηση που θα δώσετε θα μπορούσε να είναι η ίδια, ή διαφορετική για τον κάθε ένα από τους δυο «γονείς».

Σας παρακαλώ να βάλετε έναν κύκλο γύρω από την απάντηση που είναι πιο κοντά στην δική σας εμπειρία.

Μην πάρετε πολύ ώρα για να απαντήσετε. Το πιο καλό θα είναι αν γράψετε την πρώτη απάντηση που έρχεται στο νου σας. Θέλω να ξέρετε ότι αυτό το ερωτηματολόγιο είναι τελείως ανώνυμο. Σας παρακαλώ μην γράψετε το όνομά σας πουθενά σ' αυτό το ερωτηματολόγιο.

Σας

ευχαριστώ

πολύ!

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

Τμήμα 1.

Παρακάτω θα δείτε μια σειρά εκδηλώσεων. Δεν υπάρχουν «σωστές» ή «λανθασμένες» απαντήσεις. Διαβάστε με προσοχή την κάθε δήλωση και αποφασίστε κατά πόσον αντιπροσωπεύει την προσωπική σας εμπειρία. Μετά βάλτε έναν κύκλο γύρω από τη δήλωση που περιγράφει ως επί το πλείστον την δική σας εμπειρία ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ (ΣΑ), ΣΥΜΦΩΝΩ (Σ), ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ (ΔΣ), ΑΠΟΛΥΤΑ ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ (ΑΔΣ).

Οι απαντήσεις θα πρέπει να αντιπροσωπεύουν τα σημερινά σας συναισθήματα και νοητικά συμπεράσματα: δηλαδή, η σημερινή σας ηλικία δεν παίζει κανέναν ρόλο. Σας παρακαλώ να σκεφτείτε τις απαντήσεις σας ξεχωριστά για τον καθένα «γονέα». Αν οι «γονείς» σας δεν ζούνε, απαντήστε σύμφωνα με τη μνήμη του παρελθόντος.

(ΣΑ) ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ (Σ) ΣΥΜΦΩΝΩ (ΔΣ) ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ (ΑΔΣ) ΑΠΟΛΥΤΑ ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ

ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ (ερ. 1 – 60)

ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΣΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ (ερ. 1 – 60)

	ΜΗΤΕΡΑ				ΠΑΤΕΡΑΣ			
1. Αν διαφωνώ με τους γονείς μου	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
2. προτιμώ να σιωπώ παρά να τους «ταρακουνώ».								
3. Οι γονείς μου κι εγώ σκεφτόμαστε	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
4. ίδια								
5. Οι γονείς μου φαίνεται να με	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
6. καταλαβαίνουν καλύτερα απ' όσο εγώ τον εαυτόν μου.								
7. Οι γονείς μου είναι επιφυλακτικοί	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
8. με κάθε τι καινούργιο και διαφορετικό.								
9. Αναστατώνομαι όταν οι γονείς μου δεν	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
10. μπορούν να καταλάβουν ότι κάτι με προβληματίζει.								
11. Είναι/ ήταν πολύ δύσκολο για μένα να	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
12. διαλέξω σύζυγο / σύντροφο χωρίς την έγκριση των γονιών μου.								
13. Είναι σημαντικό για μένα να έχω συχνά	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
14. επαφή με τους γονείς μου.								

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

15. Μπορώ να πω ότι μ' ευχαριστεί όταν οι	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
16. γονείς μου μου φέρονται να 'μαι «το
μικρό τους παιδάκι»								
17. Οι γονείς μου κρατούσαν το σπίτι	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
18. μ' έναν σταθερό και δημοκρατικό τρόπο								
19. Για μένα ήταν ένας αγώνας να αφήσω	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
20. τους γονείς μου και να πάρω τον δικό
μου δρόμο.								
21. Νιώθω ότι οι γονείς μου με εμπιστεύονται	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
22. σ' οτιδήποτε κάνω								
23. Καθώς κάνω μια αναδρομική εξέταση	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
24. νομίζω ότι οι γονείς μου ήταν
υπερβολικά ανεκτικοί.								
25. Οι γονείς μου ήταν αυταρχικοί	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
26.								
27. Σε ώρα ανάγκης προτιμώ να στηριχτώ	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
28. στην βοήθεια των γονιών μου παρά
οποιοδήποτε άλλου.								
29. Μ' αρέσει να 'μαι μεσ' την ζωή των	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
30. γονιών μου, αρκεί αυτό να μην
παραγίνεται.								
31. Όποτε παίρνω μια μεγάλη απόφαση	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
32. υπολογίζω την γνώμη των γονιών παρά
των φίλων.								
33. Οι γονείς μου κι εγώ διαφέρουμε	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
34. πολύ όσον αφορά την επιλογή φίλων								
35. Οι γονείς μου κι εγώ ποτέ δεν	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
36. συμφωνούμε ως προς τα συναισθήματά
μας ως προς τους άλλους.								

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

37. Στην παιδική μου ηλικία ένωσα τους	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
38. γονείς μου ψυχρούς απέναντί μου.								
39. Οι γονείς μου, μου δίνουν αντιφατικά	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
40. μηνύματα: π.χ. με υποστηρίζουν όταν
βρίσκομαι σε δίλημμα, αλλά κριτικάρουν
την τελική μου απόφαση.								
41. Οι γονείς μου ποτέ δεν μπορούν να με	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
42. διορθώσουν χωρίς να με κάνουν να
νιώσω ότι κάτι δεν πάει καλά με μένα.								
43. Αν οι γονείς μου νιώσουν εναντίον	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
44. κάποιου, τίποτε δεν τους κάνει να
αλλάξουν γνώμη.								
45. Όταν ήμουνα παιδάκι, οι γονείς μου	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
46. ανησυχούσαν πάντοτε για όλες τις
καινούργιες μου εμπειρίες.								
47. Όταν είμαι μακριά απ' τους γονείς	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
48. μου, τους σκέφτομαι με στοργή.								
49. Όταν βρίσκομαι μακριά απ' τους γονείς	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
50. μου τους έχω στο νου μου συνεχώς								
51. Κατά την διάρκεια της παιδικής μου	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
52. ηλικίας, οι γονείς μου συνήθιζαν να
με ενθαρρύνουν να φέρνω τους φίλους
μου στο σπίτι μας.								
53. Όταν βρίσκομαι σε κάποια δυσκολία	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
54. προσπαθώ να σκεφτώ πως θα αντιμετώ-
πιζαν οι γονείς μου την ίδια κατάσταση.								
55. Προσπαθώ, όσο μπορώ να μην ακολουθώ	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
56. ποτέ το παράδειγμα των γονιών μου.								
57. Μου φαίνεται ότι χωρίς εμένα γύρω	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

58. τους, οι γονείς μου δεν μπορούν να νιώσουν ευτυχισμένοι.
59. Κάθε φορά που διαφωνώ με τους γονείς (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ) (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
60. μου, θυμώνουν και με κριτικάρουν.

Το επόμενο τμήμα αναφέρεται σε φίλιες. Βάλτε πάλι έναν κύκλο γύρω από την δήλωση που αντιπροσωπεύει ως επί το πλείστον την προσωπική σας γνώμη.

ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΦΙΛΙΑΣ (Ερωτήσεις 61 – 73)

61. Έχετε κάποιον φίλο ή φίλη που θα θεωρούσατε καρδιακό (η); Αν η απάντησή σας είναι θετική παρακαλώ συνεχίστε με τις επόμενες ερωτήσεις αν είναι αρνητική πάτε στην ερώτηση 63
- NAI OXI
- (ΣΑ) ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ (Σ) ΣΥΜΦΩΝΩ (ΔΣ) ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ (ΑΔΣ) ΑΠΟΛΥΤΑ ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ
61. Αυτός / αυτή με ξέρει καλύτερα απ' όσο Ξέρω εγώ τον εαυτόν μου (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)

63. Άλλοτε νιώθουμε πολύ κοντά, κι άλλοτε όχι τόσο. (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)

(ΑΔΣ)

64. έχω πολλούς φίλους όμως κανένας τους δεν μου είναι καρδιακός (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
65. Έχω πολλούς φίλους, απ' τους οποίους μερικοί μερικοί είναι καρδιακοί (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
66. όταν με κριτικάρει φίλος, το νιώθω σαν κάτι πολύ φοβερό (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
67. Κάνω εύκολα φίλος (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
68. Ότι και αν συμβεί παραμένω πιστός φίλος (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
69. Οι φιλικές σχέσεις μου δεν κρατούν πολύ

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

(ΣΑ) ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ (Σ) ΣΥΜΦΩΝΩ (ΔΣ) ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ (ΑΔΣ) ΑΠΟΛΥΤΑ ΔΕΝ
ΣΥΜΦΩΝΩ

70. Τον πιο κοντινό μου φίλο τον νιώθω σαν να 'ναι επέκταση του εαυτού μου (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
71. Είμαι πάντα πιστός στους φίλους μου (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
72. Φαίνεται ότι πάντα είμαι το κέντρο της προσοχής με τους φίλους. (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
73. Όλοι οι φίλοι μου πιστεύουν ότι τα καταφέρνω λίγο πολύ με όλα (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)

Το επόμενο τμήμα ζητά τη γνώμη σας πάνω σε διάφορα θέματα. Σας παρακαλώ να γράψετε την πρώτη απάντηση που έρχεται στο νου σας.

ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΑΙΣΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ (ερωτήσεις 74 – 81)

74. Αν κάποιο άτομο που το νιώθετε πολύ δικό σας ψηφίσει διαφορετικά από εσάς, νιώθετε σα να είναι εναντίον σας. (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
75. Καθώς προτιμώ να τα πηγαίνω καλά με όλους, προτιμώ να συμφωνώ με την πλειοψηφία παρά «να ταραζώ τα νερά» (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
76. Συνήθως είναι επιφυλακτικός (cautious), με οτιδήποτε καινούργιο και διαφορετικό (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
77. Μόνο ένας σε μια οικογένεια θα πρέπει να είναι υπεύθυνος για τις κύριες αποφάσεις (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
78. Αρχικά, νιώθω κάποια καχυποψία (I am suspicious) με καινούργιες γνωριμίες ή φιλίες (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
79. Θεωρώ τον εαυτό μου προοδευτικό (liberal) (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
80. Θεωρώ τον εαυτό μου συντηρητικό (conservative) (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
81. Όταν κανείς είναι ερωτευμένος (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

χάνει την ελευθερία του

Το επόμενο τμήμα ζητά να βάλετε έναν κύκλο γύρω από το ΝΑΙ ή το ΟΧΙ. Αν βάλετε ΝΑΙ, δώστε μια βαθμολογία από 1 έως 4 πάλι με κύκλο γύρω σ' αυτήν που διαλέγετε

1 = πολύ οδυνηρό 2 = οδυνηρό 3 = κάπως οδυνηρό 4 = καθόλου οδυνηρό

Στην παιδική σας ηλικία ή αργότερα χάσατε:

ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΑΠΩΛΕΙΩΝ Ή ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΩΝ (ερωτήσεις 82 – 91)

82. Τον πιο καλό σας φίλο γιατί εσείς ή	ΝΑΙ	ΟΧΙ
83. εκείνος (η) μετακομίσατε	1 2 3 4	
84. Το σπίτι σας (μετακομίσατε κλπ)	ΝΑΙ	ΟΧΙ
85.	1 2 3 4	

1 = πολύ οδυνηρό 2 = οδυνηρό 3 = κάπως οδυνηρό 4 = καθόλου οδυνηρό

Στην παιδική σας ηλικία ή αργότερα χάσατε:

86. Ένα αγαπημένο σας ζώακι (γάτα σκύλο κλπ)	ΝΑΙ	ΟΧΙ
87.	1 2 3 4	
88. Κάποιον που αγαπούσατε (πέθανε, έφυγε κλπ)	ΝΑΙ	ΟΧΙ
89. καθορίσατε τη σχέση σας (μητέρα, πατέρα κλπ)	1 2 3 4	
90. Υποστήκατε καμία άλλη αξιοσημείωτη	ΝΑΙ	ΟΧΙ
91. απώλεια; Τι ήταν _____	1 2 3 4	

Το επόμενο τμήμα έχει να κάνει με οικογενειακές σχέσεις. Περιγράψτε την οικογένειά σας, ενόσω μεγαλώνετε. Σας παρακαλώ να βάλετε τον κύκλο γύρω από την πρώτη απάντηση που θα' ρθει στο νου σας.

(ΣΑ) ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ (Σ) ΣΥΜΦΩΝΩ (ΔΣ) ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ (ΑΔΣ) ΑΠΟΛΥΤΑ ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ

ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ (ερωτήσεις 92 – 109)

92. Στην οικογένεια μας νιώθαμε κοντά (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ο ένας με τον άλλο

93. Μέσα στην οικογένεια δεν υπήρχαν μυστικά (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
94. Κανένας μας δεν ήξερε του άλλου τις υποθέσεις (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)

Το επόμενο τμήμα αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο οι γονείς σας συνεννοούνταν μεταξύ τους στη διάρκεια της ανάπτυξής σας. Σας παρακαλώ να βάλετε κύκλο γύρω από την πρώτη απάντηση που σας έρχεται στο νου.

95. Παρέμεναν πάντα προσκολλημένοι
ο ένας στον άλλον (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
96. Ο ένας απ' τους δύο έδειχνε να υποφέρει
αν ο άλλος δεν μάντευε τις σκέψεις του (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
97. Ο καθένας τους ήταν πολύ ανεξάρτητος από τον άλλον (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
98. Συνεχώς κατέκρινε ο ένας τον άλλον (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
99. Τους άρεσε να είναι μαζί (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
100. Θυμάστε κάποια αλλαγή στην σχέση τους ενόσω
μεγαλώνατε; Αν ΟΧΙ, μην απαντάται τις ερωτήσεις
104 – 108 ΝΑΙ ΟΧΙ

Η σχέση των γονιών σας γενικά (ή πριν απ' την αλλαγή) ήταν:

101. Κοντά ο ένας με τον άλλον (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
102. Απομακρυσμένοι μεταξύ τους (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
103. Υπήρχε εχθρικότητα μεταξύ τους (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
104. Έδειχναν την αγάπη τους μεταξύ τους (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

(ΣΑ) ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ (Σ) ΣΥΜΦΩΝΩ (ΔΣ) ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ (ΑΔΣ) ΑΠΟΛΥΤΑ ΔΕΝ
ΣΥΜΦΩΝΩ

Η σχέση των γονιών σας μετά την αλλαγή κατά γενικές γραμμές ήταν:

105. Κοντά ο ένας με τον άλλον	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
106. Απομακρυσμένοι μεταξύ τους	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
107. Υπήρχε εχθρικότητα	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
108. Έδειχναν την αγάπη τους μεταξύ τους	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
109. Περίπου πόσο χρονών ήσασταν την εποχή της αλλαγής -
_____				

Το επόμενο τμήμα αναφέρεται στην προσωπική σας σχέση με το σύντροφό σας

ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΣΗΣ ΜΕ ΣΥΝΤΡΟΦΟ / ΣΥΖΥΓΟ (ερωτήσεις 110 – 115)

110. Έχετε σύντροφο;
Αν η απάντησή σας είναι ΟΧΙ, πάτε στο 115.	ΝΑΙ		ΟΧΙ	
111. Νιώθουμε τόσο κοντά ο ένας στον άλλον
σαν να είμαστε μια οντότητα	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
112. Νιώθουμε πολύ κοντά ο ένας στον άλλον	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
113. Νιώθουμε απομακρυσμένοι μεταξύ μας	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
114. Συχνά είμαστε θυμωμένοι μεταξύ μας	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
115. Δείχνουμε την αγάπη μας ο ένας στον άλλον	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)

Τελευταίες λέξεις για τον εαυτό σας

ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΑΙΣΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ (ερωτήσεις 116 – 150)

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

116. Νιώθω πάντα μεγάλη αναστάτωση όταν περιμένω κάποιον χωρισμό από αγαπημένο πρόσωπο	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
117. Το να συνηθίσω καινούργια πρόσωπα και καταστάσεις μου είναι πάντα πάρα πολύ δύσκολο	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
118. Το να φύγω από τους δικούς μου και να φτιάξω το δικό μου σπίτι ήταν ένας μεγάλος αγώνας	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
119. Αισθάνομαι ανασφάλεια όταν αφήνω τον εαυτό μου να πλησιάσει άλλους	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
120. Συνέχεια προσπαθώ να κάνω αυτό που οι άλλοι νομίζουν περιμένουν από μένα	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
121. Πλησιάζω καινούργιες καταστάσεις με επιφύλαξη	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
122. Όταν πρόκειται να αποχωριστώ κάποιο αγαπημένο μου πρόσωπο τότε μιλώ συνεχώς – λεω πολλά	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
123. Όταν πρόκειται να αποχωριστώ κάποιο αγαπημένο μου πρόσωπο, τότε γίνομαι πολύ σιωπηλός (η)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
(ΣΑ) ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ (Σ) ΣΥΜΦΩΝΩ (ΔΣ) ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ (ΑΔΣ) ΑΠΟΛΥΤΑ ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ				
124. Συχνά αγωνιώ για δεσμεύσεις με ανθρώπους που τους νιώθω να 'ναι «διαφορετικοί»	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
125. Βασικά κάνω αυτό που θέλω χωρίς να ανησυχώ με το τι θα πει ο κόσμος	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
126. Ποτέ δεν αισθάνομαι ότι οι άλλοι με δέχονται όπως είμαι	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
127. Όταν αρχίζω να νιώθω ότι χάνω κάποιον που αγαπώ, δεν είμαι καθόλου αποδοτικός στην δουλειά μου	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
128. Πάντα ζητώ την έγκριση των άλλων	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

129. Πάντοτε συμβιβάζομαι	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
130. Θέλω να είμαι αγαπητή από τους άλλους	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
131. Πάντα σκέφτομαι των άλλων τη γνώμη για μένα	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
132. Συχνά δεν νιώθω να είμαι αληθινή	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
133. Γενικά, είμαι αγαπητός (η) από τους άλλους	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
134. Διστάζω να επικρίνω τις πράξεις ενός
αγαπημένου προσώπου από φόβο μην τον (ην) χάσω	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
135. Ως επί το πλείστον κάνω αυτό που θέλω	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
136. Αισθάνομαι καλά για το ποιος (ποια) είμαι	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
137. Βλέπω τον εαυτό μου σαν ένα φιλικό άτομο	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
138. Βλέπω τον εαυτό μου σαν κάποιον που
κλείνεται στον εαυτό του	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
139. Συχνά αισθάνομαι παρεξηγημένος (η)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
140. Αισθάνομαι ότι δεν αξίζω	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
141. Αρχικά νιώθω κάποια καχυποψία για
καινούργιες γνωριμίες ή φίλιες	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
142. Θεωρώ τον εαυτό μου φιλελεύθερο	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
143. Θεωρώ τον εαυτό μου συντηρητικό	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
144. Μου είναι πάντοτε πολύ δύσκολο να
αποχωρίζομαι από τα πράγματά μου	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)
145. Συχνά βαριέμαι και νιώθω άδειος (α)	(ΣΑ)	(Σ)	(ΔΣ)	(ΑΔΣ)

(ΣΑ) ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ (Σ) ΣΥΜΦΩΝΩ (ΔΣ) ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ (ΑΔΣ) ΑΠΟΛΥΤΑ ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

146. Μόλις με κριτικάρει κάποιος, η πρώτη μου
αυθόρμητη σκέψη είναι να φύγω (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
147. Αν κάνω κάτι αυθόρμητα, συχνά αλλάζω γνώμη
και κοιτάζω πώς να τα διορθώσω τα πράγματα (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
148. Αισθάνομαι σαν άλλος άνθρωπος όταν νιώθω
ότι με αποδέχονται οι συνάδελφοί μου (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
149. Το κέφι μου επηρεάζεται τελείως
από το περιβάλλον μου (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)
150. Καλύτερα να 'μια με κάποιον που δεν συμπαθώ
ιδιαίτερα παρά να είμαι μόνος (ΣΑ) (Σ) (ΔΣ) (ΑΔΣ)

Τμήμα II

Προσωπικό Ιστορικό

Όπως διασαφηνίσθηκε στην πρώτη σελίδα των οδηγιών, η λέξη «γονείς» μπορεί να αντικατασταθεί και με άλλες που πήραν αυτόν τον ρόλο στην ζωή σας. Εδώ μπορείτε να το ορίσετε ποιο συγκεκριμένα. Βάλτε έναν κύκλο γύρω από τη σχέση στην οποία αναφερθήκατε όταν απαντήσατε τις ανάλογες ερωτήσεις προηγουμένως

Γονείς (μητέρα και πατέρα)

(παππούς και γιαγιά)

γονείς που σας υιοθέτησαν (μητέρα, πατέρα)

θετοί γονείς (stepparents, μητέρα, πατέρα)

άλλοι συγγενείς που είχαν ρόλο των γονιών (αδελφή, αδελφός, θείος, θεία. κλπ)

151. Η ηλικία σας _____

152. Το φύλο σας _____

153. Η ράτσα σας (λευκή, κλπ) _____

154. Η καταγωγή σας _____

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

171. Ο πατέρας μου ξαναπαντρεύτηκε όταν ήμουν _____

172. Η μητέρα μου ξαναπαντρεύτηκε όταν ήμουν _____

Στο επόμενο τμήμα παρακαλώ βάλτε έναν κύκλο γύρω από την κατάλληλη απάντηση

173. α) Είστε παντρεμένος (η);	ΝΑΙ	ΟΧΙ
(β) Ζείτε μα κάποιον;	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Αν ναι, σας παρακαλώ δηλώστε την σχέση σας (σύζυγος, φίλος, η κλπ)		
(γ) Έχετε παιδιά;	ΝΑΙ	ΟΧΙ
(δ) Είστε χωρισμένος (η);	ΝΑΙ	ΟΧΙ
(ε) Είστε διαζευγμένος (η);	ΝΑΙ	ΟΧΙ
(ζ) Είσασταν πάντοτε ελεύθερος;	ΝΑΙ	ΟΧΙ

174. Ποια είναι η ανώτατη εκπαιδευτική βαθμίδα που τελειώσατε; Σας παρακαλώ βάλτε έναν κύκλο γύρω

από γράμμα που σας αφορά

(α) δημοτικό

(β) γυμνάσιο

(γ) λύκειο

(δ) πανεπιστήμιο

πόσα χρόνια _____

δίπλωμα σε _____

(ε) σχολή, τέχνη

αναφέρατε τα χρόνια φοίτησης και το πτυχίο αν έχετε

175. Η δουλειά σας _____

176. Η δουλειά του συζύγου ή της συζύγου σας ή του (της) συντρόφου σας

177. Το υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο που τελείωσε η μητέρα σας _____

178. Το υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο που τελείωσε ο πατέρας σας _____

179. Το υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο που τελείωσε ο/η σύζυγος _____

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

180. Η δουλειά της μητέρας σας _____

181. Η δουλειά του πατέρα σας _____

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Αριθμοί και ποσοστά του δείγματος σύμφωνα με την ηλικία τους

ΔΕΙΓΜΑ		
ΗΛΙΚΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ
18-23	18	25,3
24-28	7	9,9
35-40	2	2,8
41-50	20	28,2
51-60	23	32,4
61-70	1	1,4
ΣΥΝΟΛΟ	71	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Αριθμοί και ποσοστά του δείγματος σύμφωνα με τη θέση στην οικογένεια

ΔΕΙΓΜΑ		
ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ
ΠΑΤΕΡΑΣ	21	29,6
ΜΗΤΕΡΑ	25	35,2
ΝΕΑΡΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑΣ	25	35,2
ΣΥΝΟΛΟ	71	100,0

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Αριθμοί και ποσοστά των ερωτηθέντων σύμφωνα με την μόρφωση

ΔΕΙΓΜΑ		
ΥΨΗΛΟΤΑΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	3	4,2
ΑΝΩΤΕΡΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	25	35,2
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ	3	4,2
ΛΥΚΕΙΟ	10	14,1
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	9	12,7
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	19	26,8
ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	1	1,4
ΑΠΩΛΕΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	1	1,4
ΣΥΝΟΛΟ	71	100,0

Στο ανώτερο εκπαιδευτικό ίδρυμα βρίσκονται οι 25 νεαροί ενήλικες. Από τους γονείς, 3 μόνο (4,2%) τελείωσαν πανεπιστήμιο, 3 (4,2%) επαγγελματική σχολή, 10 (14,1%) λύκειο, 9 (12,7%) γυμνάσιο, 19 (26,8%) δημοτικό και 1 (1,4%) αναλφάβητος.

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 4α

Ποσοστά των ερωτηθέντων σχετικά με τη θέση στην οικογένεια και το μορφωτικό τους επίπεδο

ΠΟΣΟΣΤΑ			
ΥΨΗΛΟΤΑΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ	ΠΑΤΕΡΑΣ	ΜΗΤΕΡΑ	ΝΕΑΡΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	9,5	4,0	0,0
ΑΝΩΤΕΡΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	0,0	0,0	100,0
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ	14,3	0,0	0,0
ΛΥΚΕΙΟ	9,5	32,0	0,0
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	19,0	20,0	0,0
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	42,9	40,0	0,0
ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	0,0	4,0	0,0
ΑΠΩΛΕΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	4,8	0,0	0,0
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0	100,0

Το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων τελείωσαν μόνο δημοτικό και ένα μικρό ποσοστό τελείωσε πανεπιστήμιο ή επαγγελματική σχολή. Από τις μητέρες καμία δεν τελείωσε επαγγελματική σχολή και ένα πολύ μικρό ποσοστό τελείωσε πανεπιστήμιο. Επίσης αξιοσημείωτο είναι ότι ένα μικρό ποσοστό από τις μητέρες είναι αναλφάβητες.

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 4β

Ποσοστά των γονέων των ερωτηθέντων πατέρων σχετικά με το μορφωτικό τους επίπεδο

ΠΟΣΟΣΤΑ		
ΥΨΗΛΟΤΑΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ	ΜΗΤΕΡΑ	ΠΑΤΕΡΑΣ
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ	0,0	4,8
ΛΥΚΕΙΟ	0,0	4,8
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	0,0	4,8
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	57,1	76,0
ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	38,1	4,8
ΑΠΩΛΕΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	4,8	4,8
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0

Το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων των πατέρων ήταν απόφοιτοι δημοτικού. Ένα σημαντικό ποσοστό των μητέρων, των ερωτηθέντων πατέρων, ήταν αναλφάβητες καθώς και ένα μικρότερο ποσοστό των πατέρων, των ερωτηθέντων πατέρων ήταν επίσης αναλφάβητοι. Ένα μικρό ποσοστό των ερωτηθέντων πατέρων τελείωσαν πανεπιστήμιο, λύκειο και γυμνάσιο, ενώ καμία από τις μητέρες των ερωτηθέντων πατέρων δεν συνέχισε στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 4γ

Ποσοστά των γονέων των ερωτηθέντων μητέρων σχετικά με το μορφωτικό τους επίπεδο

ΠΟΣΟΣΤΑ		
ΥΨΗΛΟΤΑΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΤΕΛΕΙΩΣΑΝ	ΜΗΤΕΡΑ	ΠΑΤΕΡΑΣ
ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ	0,0	8,0
ΛΥΚΕΙΟ	4,0	4,0
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	4,0	8,0
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	80,0	80,0
ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΟΙ	12,0	0,0
ΑΠΩΛΕΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	0,0	0,0
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0

Το μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων, των ερωτηθέντων μητέρων, είναι απόφοιτοι δημοτικού. Από τις μητέρες των ερωτηθέντων μητέρων, επίσης υπήρχε και ένα ποσοστό αναλφάβητων. Ένα μικρό ποσοστό από τους γονείς των ερωτηθέντων μητέρων ήταν απόφοιτοι λυκείου και γυμνασίου. Καμία μητέρα των ερωτηθέντων μητέρων δεν τελείωσε πανεπιστήμιο.

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 5α

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις στην Κλίμακα Ψυχολογικής Ωριμότητας και στις υποκλίμακές της, των ερωτηθέντων πατέρων

ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΕΣ	ΜΕΣΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΤΥΠΙΚΕΣ ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ
ΜΗΤΕΡΑ	M 2,85 SD 0,49 (N=19)	30
ΠΑΤΕΡΑΣ	M 2,83 SD 0,44 (N=20)	30
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	M 2,90 SD 0,60 (N=20)	18
ΕΑΥΤΟΣ	M 2,88 SD 0,46 (N=20)	43
ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ	M 2,78 SD 0,70 (N=20)	6
ΦΙΛΟΙ	M 2,89 SD 0,45 (N=19)	13
ΑΠΩΛΕΙΕΣ/ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΙ	M 1,89 SD 0,68 (N=17)	10
ΓΕΝΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΩΡΙΜΟΤΗΤΑΣ	M 2,71 SD 0,35 (N=21)	150

SD = Τυπική Απόκλιση, **M** = Μέσος Όρος
N = Σύνολο πατέρων που απάντησαν σε κάθε υποκλίμακα

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 5β

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις στην Κλίμακα Ψυχολογικής Ωριμότητας και στις υποκλίμακες της, των ερωτηθέντων μητέρων

ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΕΣ	ΜΕΣΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΤΥΠΙΚΕΣ ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ
ΜΗΤΕΡΑ	M 2,85 SD 0,47 (N=24)	30
ΠΑΤΕΡΑΣ	M 2,90 SD 0,46 (N=22)	30
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	M 2,92 SD 0,52 (N=25)	18
ΕΑΥΤΟΣ	M 2,95 SD 0,38 (N=25)	43
ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ	M 3,10 SD 0,61 (N=20)	6
ΦΙΛΟΙ	M 3,13 SD 0,37 (N=23)	13
ΑΠΩΛΕΙΕΣ/ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΙ	M 1,96 SD 0,58 (N=21)	10
ΓΕΝΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΩΡΙΜΟΤΗΤΑΣ	M 2,83 SD 0,37 (N=25)	150

SD = Τυπική Απόκλιση, **M** = Μέσος Όρος
N = Σύνολο μητέρων που απάντησαν σε κάθε υποκλίμακα

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 5γ

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις στην Κλίμακα Ψυχολογικής Ωριμότητας και στις υποκλίμακές της, των ερωτηθέντων νεαρών ενηλίκων

ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΕΣ	ΜΕΣΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΤΥΠΙΚΕΣ ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ
ΜΗΤΕΡΑ	M 2,97 SD 0,33 (N=25)	30
ΠΑΤΕΡΑΣ	M 3,02 SD 0,38 (N=25)	30
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	M 3,10 SD 0,43 (N=25)	18
ΕΑΥΤΟΣ	M 3,05 SD 0,34 (N=25)	43
ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ	M 2,78 SD 0,62 (N=13)	6
ΦΙΛΟΙ	M 2,99 SD 0,49 (N=25)	13
ΑΠΩΛΕΙΕΣ/ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΙ	M 1,68 SD 0,69 (N=17)	10
ΓΕΝΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΩΡΙΜΟΤΗΤΑΣ	M 2,80 SD 0,47 (N=25)	150

SD = Τυπική Απόκλιση,

M = Μέσος Όρος

N = Σύνολο νεαρών ενηλίκων που απάντησαν σε κάθε υποκλίμακα

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις στην Κλίμακα Ψυχολογικής Ωριμότητας και στις υποκλίμακές της, όλων των ατόμων που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας

ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΕΣ	ΜΕΣΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΤΥΠΙΚΕΣ ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ
ΜΗΤΕΡΑ	M 2,89 SD 0,44 (N=68)	30
ΠΑΤΕΡΑΣ	M 2,92 SD 0,43 (N=67)	30
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	M 2,99 SD 0,51 (N=70)	18
ΕΑΥΤΟΣ	M 2,97 SD 0,40 (N=70)	43
ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ	M 2,90 SD 0,67 (N=53)	6
ΦΙΛΟΙ	M 3,01 SD 0,44 (N=67)	13
ΑΠΩΛΕΙΕΣ/ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΙ	M 1,73 SD 0,65 (N=55)	10
ΓΕΝΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΩΡΙΜΟΤΗΤΑΣ	M 2,77 SD 0,43 (N=71)	150

SD = Τυπική Απόκλιση, **M** = Μέσος Όρος
N = Σύνολο ατόμων που απάντησαν σε κάθε υποκλίμακα

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις στις υποκλίμακες της Κλίμακας Ψυχολογικής Ωριμότητας κατά ηλικία και θέση στην οικογένεια (4=μέγιστο, 1=ελάχιστο)

ΗΛΙΚΙΑ						
ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	18-23	24-28	35-40	41-50	51-60	61-70
	(Π = 0)	(Π = 0)	(Π = 0)	(Π = 9)	(Π = 11)	(Π = 1)
	(ΜΗ=0)	(ΜΗ=0)	(ΜΗ=2)	(ΜΗ=11)	(ΜΗ=12)	(ΜΗ=0)
	(Ν= 18)	(Ν = 7)	(Ν = 0)	(Ν = 0)	(Ν = 0)	(Ν = 0)
	(Σ= 18)	(Σ = 7)	(Σ = 2)	(Σ = 20)	(Σ = 23)	(Σ = 1)
ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΜΗΤΕΡΑ						
ΠΑΤΕΡΑΣ	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M 2,84 SD 0,37	M 2,85 SD 0,58	M 2,73 SD -
ΜΗΤΕΡΑ	M - SD -	M - SD -	M 2,80 SD 0,80	M 2,91 SD 0,42	M 2,79 SD 0,43	M - SD -
ΝΕΑΡΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑΣ	M 3,02 SD 0,36	M 2,86 SD 0,22	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M - SD -
ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΠΑΤΕΡΑΣ						
ΠΑΤΕΡΑΣ	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M 2,68 SD 0,30	M 2,92 SD 0,51	M 2,93 SD -
ΜΗΤΕΡΑ	M - SD -	M - SD -	M 2,47 SD 0,84	M 2,97 SD 0,42	M 2,91 SD 0,31	M - SD -
ΝΕΑΡΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑΣ	M 3,02 SD 0,40	M 3,04 SD 0,34	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M - SD -
ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΕΑΥΤΟΣ						
ΠΑΤΕΡΑΣ	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M 2,66 SD 0,44	M 3,10 SD 0,37	M 2,32 SD -
ΜΗΤΕΡΑ	M - SD -	M - SD -	M 2,97 SD 0,04	M 3,00 SD 0,37	M 2,91 SD 0,42	M - SD -
ΝΕΑΡΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑΣ	M 3,09 SD 0,37	M 2,97 SD 0,21	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M - SD -

SD= ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ,
Π = ΠΑΤΕΡΑΣ,
Ν =ΝΕΑΡΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑΣ,

Μ = ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ
ΜΗ= ΜΗΤΕΡΑ
Σ = ΣΥΝΟΛΟ

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ 7 (ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

ΗΛΙΚΙΑ						
ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	18-23	24-28	35-40	41-50	51-60	61-70
	(Π = 0)	(Π = 0)	(Π = 0)	(Π = 9)	(Π = 11)	(Π = 1)
	(ΜΗ=0)	(ΜΗ=0)	(ΜΗ=2)	(ΜΗ=11)	(ΜΗ=12)	(ΜΗ=0)
	(Ν= 18)	(Ν = 7)	(Ν = 0)	(Ν = 0)	(Ν = 0)	(Ν = 0)
	(Σ= 18)	(Σ = 7)	(Σ = 2)	(Σ = 20)	(Σ = 23)	(Σ = 1)
ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΑΠΩΛΕΙΕΣ / ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΙ						
ΠΑΤΕΡΑΣ	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M 1,94 SD 0,80	M 1,78 SD 0,46	M 2,00 SD -
ΜΗΤΕΡΑ	M - SD -	M - SD -	M 1,00 SD 0,00	M 1,69 SD 0,50	M 1,63 SD 0,28	M - SD -
ΝΕΑΡΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑΣ	M 2,04 SD 0,65	M 1,23 SD 0,35	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M - SD -
ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ						
ΠΑΤΕΡΑΣ	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M 2,60 SD 0,61	M 2,89 SD 0,76	M 3,00 SD -
ΜΗΤΕΡΑ	M - SD -	M - SD -	M 3,60 SD 0,20	M 3,13 SD 0,34	M 2,96 SD 0,80	M - SD -
ΝΕΑΡΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑΣ	M 2,75 SD 0,63	M 2,84 SD 0,60	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M - SD -
ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΦΙΛΟΙ						
ΠΑΤΕΡΑΣ	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M 2,61 SD 0,46	M 3,03 SD 0,37	M 3,30 SD -
ΜΗΤΕΡΑ	M - SD -	M - SD -	M 3,09 SD 0,47	M 3,11 SD 0,33	M 3,17 SD 0,40	M - SD -
ΝΕΑΡΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑΣ	M 3,03 SD 0,48	M 2,91 SD 0,51	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M - SD -
ΥΠΟΚΛΙΜΑΚΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ						
ΠΑΤΕΡΑΣ	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M 2,82 SD 0,66	M 2,94 SD 0,56	M 3,25 SD -
ΜΗΤΕΡΑ	M - SD -	M - SD -	M 3,33 SD 0,08	M 2,90 SD 0,44	M 2,87 SD 0,60	M - SD -
ΝΕΑΡΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑΣ	M 3,15 SD 0,50	M 2,99 SD 0,08	M - SD -	M - SD -	M - SD -	M - SD -

SD= ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ,
Π = ΠΑΤΕΡΑΣ,
Ν =ΝΕΑΡΟΣ ΕΝΗΛΙΚΑΣ,

Μ = ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ
ΜΗ= ΜΗΤΕΡΑ
Σ = ΣΥΝΟΛΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΑΝΑΦΟΡΕΣ

A: ΒΙΒΛΙΑ

- 1.** Δοξιάδη, Ζαχαροπούλου, (1985). Η εφηβεία σαν οικογενειακή κρίση. Αθήνα, Εστία, 117-135.
- 2.** Κοσμόπουλος, Α. (1998). Ψυχολογία και οδηγητική της παιδικής και νεανικής ηλικίας. Πάτρα, 65-70.
- 3.** Παπαδόπουλος, Ν. (1994). Λεξικό της ψυχολογίας.
- 4.** Τσιάντης, Ι., Χριστιανόπουλος, Κ., Αναστασόπουλος, Δ. (1994). Εφηβεία: Ένα μεταβατικό στάδιο σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο. Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη 46-105.
- 5.** Bowen, M. (1996). Τρίγωνα στην οικογένεια. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 26-47, 70-80.
- 6.** Callan, U., Noller, P. (1991). The adolescent in the family. USA, Canada 26-140.
- 7.** Chilland, C. (1980). Το παιδί, η οικογένεια και το σχολείο.
- 8.** Gonger, J.(1981). Η εφηβική ηλικία μια καταπιεσμένη γενιά. Αθήνα, Ψυχογιός, 38-90.
- 9.** Herbert, M. (1999). Ψυχολογικά προβλήματα εφηβικής ηλικίας. Αθήνα 1999, 94-99.
- 10.** Hoffnung, S. (1997). Child and adolescent development USA, 4th edition 225-231.
- 11.** Johnson, A. (1995). Μέθοδοι κοινωνικής εργασίας (συνέντευξη).
- 12.** Johnson, A. (1998). Προκατάληψη, Ποιος Εγώ; Η δυναμική ανάμεσα στην προκατάληψη και την ψυχολογική ωριμότητα. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- 13.** Steinberg, L. (1996). Adolescence, New York, McGraw 155-159.
- 14.** Satir, V. (1989). Πλάθοντας ανθρώπους.
- 15.** Schreen, H., Lonord, S. (1962). Adolescents Psychoanalytic approach to problems and therapy. New York, 203-220.
- 16.** Stoltenberg, C., Allen, S. (1985). Psychocigal Separation of older Adolescents and Young adults from their parents. Journal of Counseling and Department 73 (s) 542-546.
- 17.** Thompson, R., Zuroff, D. (1998). Dependent and self-critical mother's responses to adolescent autonomy and competence. Personality and individual differences 24 (3) 311-324.

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΑΝΑΦΟΡΕΣ
Β: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

1. Bowlby, J. (1980). Attachment and Loss Sadness and Depression. *Journal of Marriage and the family* 44 (1) 248-250.
2. Daniels, Jill, A. (1990). Adolescent separation-individuation and family. *Adolescence* 25 (27), 105-116.
3. Demo, H., Small, A., Williams, R. (1987). Family relations and the self-esteem of adolescents and their parents. *Journal of Marriage and the family* 49, 705-715.
4. Emery, E. (1982). Interparental conflict and the children of discord and divorce. *Psychological Bulletin*, 92 (2), 310-330.
5. Gegas, V., Schwalbe, L. (1986). Parental Behavior and adolescent self-esteem. *Journal of marriage and the family* 48, 37-46.
6. Gillilan, S. (1983). Adult intimate love relationships as new editions of symbiosis and the separation – individuation process. *Studies in Social Work* 182-196.
7. Hoffman, Jeffrey, A. (1980). Psychological separation of late adolescents from their pavements. *Journal of Counseling Psychology*, 31 (2) 170-178.
8. Johnson, A. (1990). Η χρήση των συναισθημάτων στη θεραπεία σχιζοφρενών εφήβων και η συμβολή τους στη διεργασία της ψυχολογικής ωρίμανσης. *Ψυχολογικά Θέματα* 3 (4) 229-236.
9. Mitchell, B., Wister, A., Burch, T. (1989). The family environment and leaving the parental home. *Journal of Marriage and the family* 51, 605-611.
10. Moore, De Wayne. (1986). The construction of Adulthood by late adolescents. *Developmental Psychology* 23 (2), 298-307.
11. Paramo, M.F., Tojanero, C. (1998). Family process variables and field dependence – independence a proposal for a new conceptual framework. *International Journal of Educational Research* 29, 205-218.
12. Ryff, D., Seltzer, M. (1996). The parental experience in middle life.
13. Small, A. (1988). Parental self-esteem and its relationship to Childbearing Practices, Parent-Adolescent Interaction and adolescent interaction and adolescent behavior. *Journal of Marriage and the family* 50 1063-1071.
14. Stanton, M. (1978). Heroin Addiction as a family Phenomenon. A new conceptual model. *Am J. Drug Alcohol Abuse* 5, (2) 125-150.

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Barclay, A., Cusmano, D.R. (1967). Father absence, cross-sex identity and field dependent behavior in male adolescents. *Child development*, 38, 243-250.
2. Blatt, S. J., Homman, E. (1992). Parent-child interaction in etiology of dependent and self-critical depression. *Clinical Psychology Review* 12, (47-91).
3. Blos, P. (1979). *The adolescent passage*. New York: International University press.
4. Bowen, M. (1978). *Family Therapy in clinical practice*, New York: Jason Aronson.
5. Calabrese, R.L. (1987). Adolescence: A growth period conducive to alienation. *Adolescence* 22 (88), 929-933.
6. Clingempeel, W.G., Brond, E., Ievoli, R (1984). Stepparent-stepchild relationships in stepmother and stepfather families: A multimethod study. *Family Relations*. 33, 465-473.
7. Cook, R. J., Balthazar, M. L. (1984). An assesment of the impact of the 'abscent' father on the socialization of the children. *Corrective Psychiatry and Social Therapy*, 30 (2), 35-39.
8. Dyk, R. B. Witkin, H. A. (1965). Family experience related to the development of differentiation. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 8, 657-691.
9. Goldstein, H. S., Med, D. Peck, R. (1973). Maternal differentiation, father absence and cognitive differentiation in children. *Archives of General Psychiatry*, 29, 370-373.
10. Herdon, A., Eombs, L. (1982). Stepfamilies of parents. *Journal of family practice*, 15 (5), 917-922.
11. Hoffman, J. A. (1984). Psychological seperation of late adolescents from their parents. *Journal of Counseling Psychology*, 3, 170-178.
12. Hoffman, J. A, Weiss, B. (1987). Family dynamics and presenting problems in college students. *Journal of Counseling Psycology* 34, 157-163.
13. Kimmel, K., Weiner, B. (1985). *Adolescence: A developmental transition*. Hillsdate, N. J. lawrence. Erlbaum Associates.
14. Kline, P. (1972). *Fact and fantasy in Freudian theory* in London: Methuen.
15. Kogan, A., Block, J. (1997). Field -depedence-indepence from early chidhood through adolescence - personality and socialization aspects. In S. Wapner ,J., Demicks. (eds), *field depedence-idependence. Cognitive style across the life span*. 177-207.
16. Mc Cranie, C., Bass, J.D. (1984). Childhood family antedent of dependency and self-criticism: Implications for depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 100, 191-197.
17. McDemot, J.F., Robbilard, A.B., Char, W.F., Hsu, J., Tseng, W. S., Ashton, G. (1983). Re-examining the concept of adolescence, differences between adolescent boys and girls in the context of their families. *American Journal of Psychiatry*, 140, 1318-1322.
18. McLoughin, D, Whitfield, R.(1984). Adolescents and their experience of parental divorce. *Journal of Adolescence*, 7, 155-170.
19. Moore, D. (1987). Parent – adolescent separation. The construction of adulthood by late adolescents. *Developmental Psycology*, 23, 298-307.
20. Papernow, P. (1986, fall). The stepfamily cycle . Seven steps to family dom. *Stepfamily Bulletin*, 1-15.
21. Reutter, L., Strang, V. (1986). Yours mine and ours: Stepparents and their children. *Maternal Child Nursing*, 11, 264-266.

**ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ, ΑΥΤΟ-ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΣ ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ
ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΝΕΑΡΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

22. Parker, G. (1982). Parental representations and affective symptoms. Examination for an hereditary link. *British journal of Medical Psychology*, 55, 57-61.
23. Satir, V. (1972). *Peoplemaking*, Pao Alto, CA: Science and Behavior.
24. Schlesinger, B. (1982). Childrens viewpoints of living in one parent family. *Journal of Divorce*, 5 (4) 1-23.
25. Slatter, E. J, Stewart, K. J, Linn, M.W. (1983). The effects of family disruption on adolescent males and females. *Adolescence*, 18 (72), 931-942.
26. Stern, P. N. (1984). Stepfather family dynamics : An overview for therapists. *Issues in Mental Health Nursing*, 6, 89-103.
27. Surrey, J, L. (1985). *Self-relation: A theory of women's development (Work in Progress)*. Wellesley, M., A: Stone Center Working Papers.
28. Teyber, E. (1983). Effects of the parental confliction on adolescent emancipation from the family. *Journal of Marital and Family therapy*, 9 (3) 305-310.
29. Weiss, R. (1979). Growing up a little faster. The experience of growing up in a single-parent in a single- parent household. *Journal of Social Issues*, 35 (4), 97-111.
30. Winch, R.F. (1950). Some data bearing on the Oedipus hepothesis. *Journal of Abnormal and Social psychology*, 15, 481-489.